

UNIVERZITA KARLOVA

Přírodovědecká fakulta

Globální migrační a rozvojová studia

Bc. Adam Doležal

Vliv zahraničních studijních stipendií na budoucí migraci

The impact of foreign scholarships on future migration

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Zdeněk Čermák, CSc.

Praha 2024

Charles University

Faculty of Science

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně, a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 30.7.2024

Bc. Adam Doležal

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat vedoucímu diplomové práce doc. RNDr. Zdeňku Čermákovi, CSc. za jeho odborné vedení, postřehy a trpělivost v průběhu celé tvorby. Zároveň bych rád poděkoval zahraničnímu oddělení Univerzity Karlovy a Technické univerzity v Liberci, stejně tak organizaci Erasmus Student Network za sdílení výzkumných šetření.

Abstrakt

Diplomová práce na téma „Vliv zahraničních studijních stipendií na budoucí migraci,“ si dává za cíl objasnit, jakým způsobem stipendia ovlivňují smýšlení a rozhodovací procesy jejich účastníků. Soustředí se zejména na program Erasmus+, jakožto nejdůležitějšího zástupce zahraničních stipendií v Evropě. V teoretické části jsou představeny významné koncepty, které vysvětlují migrační chování jedinců, historický vývoj studijních stipendií a jejich význam. Zároveň vymezuje typologie migrace. Blíže nám představuje program Erasmus+, jeho vývoj, rozsah a vliv na jedince. Praktická část pracuje s výzkumy založenými na kvalitativních a kvantitativních datech z dotazníkových šetřeních a strukturovaných rozhovorů.

Klíčová slova:

zahraniční studijní stipendia, migrační strategie, Erasmus+, motivace k migraci

Abstract

The master thesis on the topic "The impact of study abroad scholarships on future migration" aims to explain how scholarships influence the mindset and decision-making processes of their participants. It focuses in particular on the Erasmus+ programme as the most important representative of foreign scholarships in Europe. The theoretical part introduces important concepts that explain the migration behaviour of individuals, the historical development of study scholarships and their importance, and defines typologies of migration. It introduces the Erasmus+ programme, its development, scope and impact on individuals. The research part works with research based on qualitative and quantitative data from questionnaire surveys and structured interviews.

Keywords:

foreign scholarships, migration strategies, Erasmus+, motivations to migration

Obsah

1 Úvod.....	8
1.1. Výzkumné otázky	9
2. Teoretické zastřešení.....	10
2.1. Globalizace	11
2.2 Brain drain	13
2.3. Transnacionální identita.....	15
2.4. Koncept životní dráhy.....	16
3. Historie zahraničních studijních stipendií.....	17
3.1. Program Erasmus+ a evropská historie.....	18
3.3 Interpretace historického kontextu do migračních strategií jedince.....	19
4. Vývoj programu Erasmus+	21
4.1. Současnost v Evropě.....	21
4.2. Současnost v Česku.....	21
5. Přínos programu Erasmus+ pro účastníky	23
5.1. Navázání kontaktů	24
5.2. Jazykové obohacení	24
5.3. Trh práce a finanční ohodnocení.....	25
5.4. Propojení v rámci mezinárodní komunity.....	26
5.5. Seberozvoj.....	27
6. Metodika	28
6.1 Kvantitativní metoda.....	28
6.1.1. Postup dotazníkového šetření.....	29
6.2. Kvalitativní metoda.....	30
6.2.2. Průběh sběru strukturovaných rozhovorů	30
7. Analýza výsledků strukturovaných rozhovorů	32
8. Výsledky dotazníkového šetření	47
8.1. Socioekonomické a geografické zastoupení nemobilních účastníků	47
8.2. Socioekonomické a geografické zastoupení účastníků programu Erasmus+.....	48
8.3. Uzavřené otázky dotazníkových šetření.....	51
8.3.1. Společné otázky	51
8.3.2 Uzavřené otázky mobilní skupiny.....	59
8.3.3. Porovnání otevřených otázek s výsledky strukturovaných rozhovorů.....	61
8.3.4. Porovnání V4 a nejrozvinutějších zemí	64
9. Shrnutí výsledků	69
10. Závěr	73
Zdroje.....	75

Seznam grafů:	78
Seznam zkratk	79
Seznam příloh	79
Příloha A – Ukázka strukturovaného rozhovoru.....	80
Příloha B – Dotazník pro Erasmus+ participanty	87
Příloha C – Dotazník pro nemobilní respondenty.....	93
Příloha D – Ukázka odpovědí dotazníku pro Erasmus+ participanty	97
Příloha E – Ukázka odpovědí dotazníku pro nemobilní respondenty	98

1 Úvod

Pojem studovat v současné době neoznačuje nabírání dovedností a informací pouze v rámci své domácí instituce. Díky pokrokům, které lidstvo v několika posledních desetiletích dosáhlo se studentům masově otevřely nové možnosti, které mohou využít ke vzdělávání se a seberozvoji. Zahraniční stipendijní programy jako Erasmus+, nebo Fullbright mají dnes ve světě významné jméno a zúčastnily se jich miliony jedinců. V rámci těchto programů se studentům nedostává pouze poznání nových akademických výzkumů a informací v cizí zemi, ale získávají cenné zkušenosti, které mohou mít vliv na zbytek jejich života.

Diplomová práce se soustředí na vliv zahraničních studijních stipendií na migrační strategie a budoucí migraci. Jak se mění postoj jedinců k životu v zahraničí po prožití těchto zkušeností, jaké získají vědomosti a zkušenosti, jaké překážky odpadají, jaký vliv má budování sítí zahraničních kontaktů. Všechny tyto proměnné mohou mít vliv na životní strategie absolventů těchto stipendií. Dochází však doopravdy ke změnám v rámci plánování života v zahraničí, a pokud ano v jaké míře? Práce analyzuje vývoj názorů jednotlivců v rámci kvalitativních i kvantitativních dat. Zjišťuje, jaké proměnné, jakým způsobem ovlivňují rozhodovací procesy. Do jaké míry jsou důležité individuální predispozice jednotlivců, a naopak jak silný vliv má nově získaná životní zkušenost.

Teoretická část pracuje s výsledky studií, které se soustředily na vliv stipendií v různých odvětví jako vliv na studijní výsledky, jazykové zlepšení, rozšíření mezinárodního povědomí, ale i které přímo analyzovaly vliv na život v zahraničí – jaký podíl absolventů opravdu žije v zahraničí, našlo si trvalou práci, či má pravidelný kontakt se zahraničím.

Praktická část ověřuje a doplňuje tato data, významně se soustředí na názory samotných respondentů a jejich změny strategického plánování budoucnosti, jejich nabitě vědomosti a zkušenosti, vliv získaných kontaktů a zjišťuje faktory, které nejvýznamněji motivují k životu v zahraničí. Zároveň analyzuje faktory, které určité jedince mohou odrazovat od výrazných životních změn, zkoumá význam individuálních nastavení a faktorů, jako je věk, či země původu.

1.1. Výzkumné otázky

V rámci diplomové práce byly vytyčeny tyto výzkumné otázky:

- 1) Je jednou ze základních motivací participace na programu Erasmus+ plánování a příprava na budoucí život v zahraničí?
- 2) Jak program Erasmus+ ovlivňuje vzorce chování jednotlivců v rámci jejich migračních strategií?
- 3) Jaké zkušenosti a dovednosti, které by napomohly budoucí migraci mohou účastníci programu získat?
- 4) Existují distinktivní rysy mezi jednotlivci, kteří se zúčastní programu Erasmus+ a jedinci, kteří nikdy nebyli součástí žádného zahraničního stipendia ještě před jeho průběhem?
- 5) Jaké parametry ovlivňují touhu migrovat do zahraničí, jaké naopak motivují setrvat v zemi původu?

2. Teoretické zastřešení

Témata migrace a migračních strategií jsou rozebírána v celé řadě teoretických rámců a konceptů. Migraci je možné vymezit v rámci typů a druhů, kdy její samotný průběh může být velice rozdílný. Zásadními faktory pro dělení migrace mohou být již samotné důvody migrace (ekonomické, politické, sociální, rodinné, či enviromentální), délka pobytu (dočasná, střednědobá, dlouhodobá), její legalita, popřípadě ilegalita, zda migrace probíhá uvnitř jednoho státu, či směřuje přes hranice (vnitřní, vnější), nebo její dobrovolnost (dobrovolná x nedobrovolná) (Castles, 2003). Dokonce samotná stipendia nelze kategorizovat jako celek. Liší se ve své délce, motivacích a přínosech pro jedince. Spojujícími faktory pro většinu z nich však je, že se jedná o pohyb dobrovolný, kdy se jedinci rozhodují na základě svých vlastním přání. Zároveň je tento typ migrace legální, kdy je zpravidla ošetřen smlouvami a programy (Richmond, 1994). V rámci určitých programů může nastat situace, že migrace v rámci zahraničních studijních stipendií je zároveň vnitřní i vnější. Toto splňuje program Erasmus+, který je vnější z hlediska národních států, ovšem odehrává se zpravidla uvnitř většího celku, Evropské unie (European Commission, 2024).

Pro případ diplomové práce byly vybrány čtyři teoretické koncepty, které jsou zásadní pro pochopení migrace spojené se zahraničními studijními pobyty.

Prvním z nich je globalizace. Tento proces je zásadní v procesu migrace a zahraničních stipendií, kdy v rámci „zmenšování světa“, je obzvláště výměna informací a osob zcela zásadní. Díky rozvoji dopravních prostředků není pro studenty v současné době náročné časově a často ani finančně přesun ze země A do bodu B. Zároveň díky rozvoji telekomunikace a internetu je výrazně jednodušší navázat bilaterální a multilaterální vztahy mezi zeměmi a univerzitami, který tento proces umožní.

Koncept „brain drain“, je často vykládán velice negativně. Takzvaný únik mozků byl skutečně hlavně v začátcích moderních zahraničních stipendií velkým problémem. I v současnosti dochází k odlivu významného počtu studentů ze zemí jako je Indie, nebo Čína. Nemusí to tak však být vždycky, čehož je dobrým příkladem program Erasmus. V rámci tohoto programu je více na místě mluvit o tzv. „brain circulation“, neboli cirkulaci mozků, čemuž i výrazně napomáhá politický systém uvnitř Evropy.

Transnacionální identita je koncept zaměřující se na pojetí identity jednotlivců a skupin. Osoby žijící dlouhodobě v cizí zemi přijímají kulturu nové země, zároveň si však udržují vztahy se zemí původní a její kulturu.

Koncept životní dráhy vysvětluje, že chování jednotlivců není zcela nahodilé, ale ani plánované. Je ovlivněné v čase a prostoru, což ovlivňuje další životní cestu. Původně byl koncept zaveden na děti, které vyrůstaly v době Velké finanční krize v USA, ale postupně se začal využívat ve více odvětvích a situacích.

2.1. Globalizace

Jednou ze zásadních teoretických myšlenek, která je spojována s mobilitou 20. a 21. století je globalizace. Roland Robertson (1992) definoval tento pojem ve svém díle *Globalization: Social Theory and Global Culture* jako stlačování světa a zintenzivnění vědomí světa jako celku. Za pojem mobilita lze dosadit pohyb samotných obyvatel, kapitálu, technologií, institucí, myšlenek, či myšlenkových systémů a znalostí. Může být chápána dvěma způsoby. Jedním z nich je globalizace neoliberálního kapitalismu, kdy zastánci této teorie uvádí jako velice přínosnou mobilitu profesních tříd, vytváření nabídky na trhu práce tam, kde je potřeba a uvolnění na místech, kde je určité pracovní síly nadbytek. Naopak odpůrci tohoto přístupu mají obavy z ohrožení politické stability a xenofobie.

Druhý přístup naopak mluví o globalizaci, mobilitě a výměně kapitálu jako o přirozeném procesu, který je omezován vlivy států. Dle zastánců této teorie je pohyb obyvatel přirozený už od raných fází lidského počínání. Lidé se stěhovali za úrodnou půdou již před mnoha tisíci lety a tento pohyb nebyl nijak omezován uměle vytvořenými hranicemi států či ekvivalentů takového uspořádání. Rozsah a vzdálenost těchto pohybů byl nadále rozšiřován technologickým pokrokem, který umožňoval pohyb většímu množství lidí na delší vzdálenosti. Druhou velice důležitou změnou byly poté změny v lidské společnosti. Postupně došlo ke zrušení otroctví, či nevolnictví v dřívější době, a přišla snaha o otevření hranic a spolupráci mezi státy v 20. a 21. století (*Robertson, 1992*).

Lang (2006) popisuje koncept globalizace ještě obširněji. Tvrdí, že výklad tohoto slova není nijak ukotvený na jednotných základech. Určití akademici tvrdí, že do procesu globalizace je zahrnut každý člověk na planetě. Protiargumenty namítají, že 80% světové populace do globalizačních sítí nikterak nezasahuje. Další spory vyvolávají určité historické události. Dění 11. září, či válka USA proti Iráku, kdy jedna strana tvrdí, že tyto události budou konec globalizace, druzí, že tyto události jsou právě důsledek tohoto konceptu. Po více jak 17 letech od myšlenek, které Lang napsal ve svém článku „Globalization and Its History“, lze říct, že prozatím žádná historická událost neznamenal konec globalizace. Největší zatěžkávací zkouškou pro toto myšlení byla pravděpodobně kovidová pandemie v posledních letech. Přestože došlo ke zpomalení, či dokonce dočasnému úplnému zastavení určitých pohybů, svět se opět dal po přečkání nejhoršího období zpět do pohybu. Lang (2006) zároveň ukazuje více pohledů na globalizaci, než klasický a neoliberální směr. Konzervativci dle jeho výzkumu

útočí na kosmopolitanství tohoto myšlení, sociální demokraté si stěžují na podkopávání sociální státu (welfare state), marxisté kritizují kapitalistickou dominanci a postmodernisté potvrzují přínášející diverzitu a destabilizaci národních identit.

Často je nástup globalizace spojován s koncem Brettonwoodského systému (regulace mezinárodních měnových vztahů založených na pevných směnných kurzech) v roce 1971 a nástupem neoliberalní agendy. Dochází k integraci světových finančních trhů, a to nejen národních, ale hlavně soukromé mezinárodní finanční aktivity začínají nabývat na intenzitě. Obchodní nerovnováha, vysoká inflace, to vše spojené s ropnou krizí v 70. letech přináší neschopnost jednotlivých států reagovat na tyto problémy. Dochází k redistribuci zdrojů a vytváření továren v chudých zemích, kde bylo možné zaměstnávat místní obyvatele za minimální mzdy. Tím postupně vzniká tzv. „světový kapitalistický systém,.. To nevede pouze do značné míry geograficky nezávislém trhu, ale i k rozšíření určitých stejných komodit po celém světě. Svět se tak stává trhem „homogenních chutí,.. Po těchto výrazných změnách se v průběhu 80. a hlavně 90. let stává pojem globalizace velice diskutovaným tématem (Lang, 2006).

Mobilita je nejvíce viditelnou částí globalizace a řada myslitelů tvrdí, že mobilní společnost je moderní společnost. Významným posunem se stala i letecká doprava, kterou dnes nevyužívají pouze podnikatelé, pracující, či lidé vyjíždějící na dovolenou, ale právě i studenti, pro které je dnes tato doprava dostupná i po finanční stránce a mohou tak cestovat do různých koutů světa. Tyto příležitosti moderního světa neslouží pouze ke krátkodobému pohybu z místa na místo, či krátkodobému využívání za pracovními a studijními účely, ale s ohledem na růst cizinců v zemích po celém světě právě i na dlouhodobou, či dokonce trvalou migraci jedinců (Khondker,2023).

Přestože jsou moderní možnosti mobility stále dostupnější, řada autorů, například Shamir (2005) upozorňují, že tyto možnosti se dostávají pouze střední a vyšší třídě. Významná část společnosti zůstává nemobilní a dochází ke zvětšování rozdílů v možnostech mobility mezi jednotlivci. Přístupy jednotlivých států k migraci jsou také rozdílné, může převládat strach z potenciálních negativ migrace, jako je zvýšení kriminality, či terorismus. Může tak docházet ke střetu univerzálních práv a univerzálních obav mezi státy a mezi jednotlivci, které působí na globální úrovni, ale zhmotňují se v konkrétních lokalitách.

Důležitým hráčem na poli mobility idejí, ideologií a znalostí jsou univerzity. Mají možnost nechat proudit tyto hodnoty do světa díky výzkumu a šíření poznatků a informací. Dále je roznášejí v rámci mezinárodní výměny studentů do jiných zemí a na jiné univerzity, čímž je nechávají osobně účastnit na procesu sdílení informací a kultur. Rizvi (2011) uvádí, že univerzity se zapojují do globálních sítí, stejně jako vlády, či jiné instituce. Dochází k rychlým výměnám myšlenek, zboží a osob po celém světě. Díky tomuto propojení postupně odpadají

omezení v rámci ekonomických, politických a kulturních aktivit. Zároveň popisuje tyto výměny v akademickém prostředí z pohledu neoliberální politiky na příkladě australských vysokých škol. Ty podporovaly své studenty v globální mobilitě za účelem vysokoškolského vzdělání. Studenti chtěli posléze využít svých mezinárodních sítí hlavně z ekonomických důvodů. K tradičním motivacím jako svoboda a nezávislost, či využití lepších příležitostí v zahraničí přibývají čistě pragmatické neoliberální předpoklady o návratnosti investic do vzdělání, lepší vyhlídky na zaměstnání v nadnárodních korporacích a přesvědčení o hodnotách mezinárodního vzdělání na globálním trhu práce. Tento australský přístup přebírají další země a vytváří se globální přístup, ve kterém roste konkurence v mezinárodním vzdělávání. Stále aktivněji se zapojují státy jako Indie, či Čína, ale v rámci minimálně regionálních mobilit začaly fungovat státy jako Egypt, Jihoafrická republika, či Singapur (*Rizvi, 2011*).

2.2 Brain drain

Takzvaný únik, či odliv mozků je koncept, který je spojován s pojmy migrace a globalizace. Přestože celková míra samotné migrace se příliš nezvýšila od roku 1960, kdy procento migrantů na celkové populaci světa se zvedlo z 2,5 % na 2,9 % (k roku 2005), míra imigrace do vysokopříjmových zemí se ztrojnásobila a z velké části se jedná o vysoce vzdělané jedince (*Docquier, 2012*). Tento pojem je spojován se studenty vysokých škol z rozvojových zemí, kteří se rozhodnout nevrátit do své původní země již během studií. Státy, které na tomto fenoménu nejvíce získávají jsou USA a země západní Evropy. Smýšlení studentů, zda-li zůstanou v zahraničí je spojené s konceptem „push and pull“, faktorů. Jedná se o sestavu ekonomických, sociálních a dalších proměnných, které lákají jedince do druhé země, nebo naopak „vyhání“, obyvatele z jejich původní země. Poprvé se s tímto konceptem setkáváme ve studii od Donalda Boguea (1952). Na příkladu pracovní migrace v Michiganu a Ohiu využíval sérii faktorů, které formovaly migrační rozhodovací procesy. Z hlediska národního bohatství jsou tyto jednotlivci velice důležití, jelikož dochází ke spojení mezi pojmy lidský kapitál, a vyšší vzdělání s pojmem znalostní ekonomika (knowledge economy). Ta říká, že v tvorbě přidané hodnoty na základě zúročení znalostí se nepočítá pouze manuální výroba, ale roste význam vzdělání a využívání vědeckých poznatků v celkové konkurenceschopnosti země. Akademická mobilita tak může zvýšit výzkumnou spolupráci a zvyšovat kvalitu výzkumu, který následně pomáhá vyřešit slabé kapacity v rozvojových zemích, které nejsou schopné podporovat rozvoj svých výzkumů. Tyto toky jsou však nerovnoměrné a asymetrické z hlediska rozsahu a intenzity. Nejvíce ztrátové země jsou v tomto ohledu Čína a Indie, kdy z těchto států pochází nejvíce studentů, kteří se již nevrací do své vlasti. Pouze 14 % Číňanů,

kteří studovali mezi lety 1978-2001 v USA se vrátilo zpět do země narození a více než 80% doktorandů z Číny, či Indie mělo v plánu po dokončení studií zůstat ve Spojených státech. Jedná se tak o významný způsob, jak migrovat z rozvojových zemí do zemí rozvinutých. (*Chen, 2017*).

Přestože brain drain přináší i negativní faktory, všeobecný pohled na tuto problematiku je spíše pozitivní. Je však důležité brát na zřetel vliv této problematiky nejen na samotné jedince, ale i na imigrační a emigrační země. Zejména otázka setrvání v zahraničí samotných studentů může mít významný impakt na všechny zúčastněné strany. *Studia Barucha a spol. (2007)* zároveň varují, že pouze 30 % studentů z rozvojových zemí má v úmyslu vrátit se zpět do své domoviny po ukončení studia. Adaptace studentů na západní styl života byl nejdůležitější pro jejich potřebu setrvání v hostitelské zemi (*Baruch, 2007*). O výhodách brain drainu i pro rozvojové země se začalo mluvit až později s koncepty jako „**brain gain**„ a „**brain circulation**„, které se soustřeďují na benefity získané ze zaslání vysokoškolských studentů a vysoce kvalifikovaných lidí do zahraničí. Tvrdí, že dočasná migrace zvyšuje průměrnou úroveň produktivity vysílajících zemí. Zároveň tito jednotlivci mohou rozšiřovat globální propojenost, což může vést k mezinárodní spolupráci a rozvoji. Rozvojové země vytváří politiky, které jsou přejímány z rozvinutých zemí k nalákání globálních talentů do země, nebo minimálně návratu původních vysoce kvalifikovaných lidí a studentů dané země. Mezi země, kde se tato politika stala úspěšnou jsou země tzv. asijských tygrů, tedy zvláště Jižní Korea a Taiwan a poté Singapur a Hong Kong. Důležité je také vytvořit síť diaspory, díky níž je možné dostat zpět do země zkušenosti a znalosti bez nutnosti návratu původních obyvatel. Právě tuto strategii využívá ve velkém rozměru například Čína, která si zve zpět své akademiky z USA jako hostující profesory a výzkumné poradce na čínské univerzity na letní, či zimní semestr (*Chen, 2017*).

Je důležité brát v potaz, že veškerá zahraniční stipendia nejsou stejná, trvají různou dobu a jsou určena pro různé účastníky. Jejich cíle a praktiky se navíc měnily s časem a změnami ve světě. Je možné vidět historické pokusy Francie, která se snažila přes zahraniční stipendia získat vzdělané obyvatelstvo ze svých bývalých kolonií, či USA a jejich snaha naučit nové příchozí vzdělané obyvatelstvo západnímu stylu života (*Tournès, 2017*) a proti těmto přístupům lze porovnat program Erasmus+, který v naprosté většině případů funguje uvnitř Evropského kontinentu, kde můžeme mluvit spíše o snahách vytvoření jednotného evropského myšlení, než boji jednotlivých zastoupených států o vzdělané obyvatelstvo země druhé (*Mitchell, 2012*). V současnosti je akademická mobilita stále složitější, nejedná se pouze o jednostranné proudy. Proto se často pojem odliv mozků nahrazuje tezemi o transferech mozků, či cirkulaci v propojeném prostoru. Přesto řada akademiků i zde vidí problém, kdy tvrdí, že tento propojený prostor není neutrální a odehrává se v něm mocenská hra. Proto se

řada akademiků ocitá nejen v proudu globální ekonomiky a politiky, ale zároveň v prostoru kulturním, který zahrnuje do této globální „hry“, sebepojetí, vazby a vztahy jednotlivců (*Chen, 2017*).

Tento pohyb mozků je zároveň spojen s dalším pojmem a tím jsou remitence. Jedná se o prostředky, které je jedinec schopen zaslat do země svého původu. Většinou jsou s tímto pojmem spojovány finanční prostředky, v případě studentů se však často jedná spíše o tzv. sociální remitence. Interakce mezi obyvateli a migranty mohou vést ke změnám v chování a postojích. Rychlost změn je závislá na daných sociálních skupinách, ovšem vždy se objevuje (*White, 2021*). Migrant posílá domů již selektované myšlenky a zkušenosti, které jsou opět selektovány jedinci, kteří je přijímají. Důležité jsou i samotné informace, které mohou být často ovlivněny státem do kterého jsou posílány. Tato výměna může posilovat povědomí o určitých obchodních dovednostech, zdravotním vzdělání, či organizování komunity a může vést k sociálním změnám (*Levitt, 1998*).

2.3. Transnacionální identita

Pojem transnacionální migrant poprvé používá Nina Glick Schiller ve své publikaci „From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration,“ (1995). Přestože migranti vytváří nové vztahy v zemi, kam se rozhodli emigrovat, řada z nich zůstává spojena i se svojí domovskou zemí, a to dokonce na každodenní bázi, což je dnes daleko jednodušší díky globalizaci a technologickému pokroku, než by tomu bylo v minulosti.

Zhruba od poloviny 20. století si začali někteří odborníci, kteří byli během třicátých let nuceni uprchnout do Ameriky, všimnout společných prvků chování, které spojovaly příslušníky jednotlivých zemí a propojující se prostor Evropy. Nejvíce viditelné toto chování bylo u migračních skupin jak uvnitř kontinentu, tak i mimo něj. Začaly vyvstávat otázky o takzvané evropské identitě, europianizaci a pochopení sebe sama jako Evropana. Migrační studia už nejsou o pouhých asimilačních a integračních otázkách, ale zároveň se jedná o daleko komplexnější procesy, které vytváří prostor pro vícenásobné sebezačlenění do více komunit. Mohou být národní, etnické, kosmopolitní, či nadnárodní, ale i regionální, kulturní, a náboženské a s tím vzniká identita transmigranta. Mnoho historiků však varuje, že koncept evropské identity je sporný. Proto vědci posledních let využívají spíše než identita pojem evropské vědomí, které se skládá dohromady z různorodých a překrývajících se identifikací. Mnoho učenců stále poukazuje na to, že hledat toto evropské vědomí lze nejlépe hledat právě u jedinců, kteří migrovali a získali širší evropské povědomí, či sdíleli své povědomí i za hranicemi Evropy, převážně ve Spojených státech a tím formovaly společné evropské atributy a problémy. Toto se posléze i přenáší do samotné americké literatury, kdy se postupně vytrácí

označování migrantů dle země jejich původu a začíná se objevovat pojem evropský migrant (Logemann, 2012).

S pojmem evropské povědomí se můžeme setkat i v řadě děl, která jsou spojena s programem Erasmus+ a pracují s ním jak jednotliví autoři, tak samotná Evropská unie, kdy dochází ke snaze budovat a prohlubovat evropské povědomí účastníků programu.

Významnou problematikou transnacionalismu v dnešní době je jeho celkové uchopení. S vlivy globalizace, či kosmopolitanství je dnes těžké kategorizovat transnacionalismus a vytvořit globální definici. V době, kdy jedinci migrují za prací, nebo je migrace součástí jejich práce je často těžké predikovat a sledovat jejich pohyb (*Jauhainen, 2020*).

2.4. Koncept životní dráhy

V původním znění „Life Course Theory,“ je přístup, který podrobně popisuje Glen Elder. Analyzuje, jak historické události a sociální změny ovlivňují životní trajektorie jedinců. Poprvé byla využita v případě životů lidí a jejich ovlivnění Velkou hospodářskou krizí v díle *Children of the Great Depression* (1974).

Možnost výběru životní dráhy je popisován jevem „human agency,“. Ten je ovlivněn možnostmi a omezeními sociální struktury a kultury (*Elder, 1998*). Tento přístup byl rozebírán v rámci dalších sociologických výzkumů v období několika desítek let a stal se významným sociologickým myšlením. Začal být využíván i na problematiku migrace a integrace. Tento přístup vnímá průběh života jako sled věkově specifických rolí a pozic, které jedinec zastává ve společnosti, není čistě náhodný, ani čistě účelový (*Wingens, 2011*).

Tento koncept je v rámci diplomové práce myšlenkově zastoupen hned dvakrát. Poprvé se jedná o možnosti a omezení v průběhu času, které nám dovolují se zahraničních studijních stipendií zúčastnit. Jak bude dále v práci uvedeno na případu programu Erasmus, došlo díky rozvoji v rámci technologických, či politických pokroků k jeho výraznému rozšíření. Z řádů pár tisíců jedinců mohou díky všeobecnému pokroku využít možností zahraničního vzdělávání miliony osob.

Koncept životních drah však přímo pracuje i s vlivem těchto programů na budoucnost člověka. Stipendia jako Erasmus mohou mít vliv na kariéru, osobní vztahy, či pro tuto práci zásadní migrační strategie. Tento proces je popsán například v díle *International Student Migration and the European Year Abroad: Effects on European Identity and Subsequent Migration Behaviour* (*King, 2003*). Studie se soustředí, jak nabyté zkušenosti vytváří nové jedinečné životní cesty.

3. Historie zahraničních studijních stipendií

V akademickém světě můžeme o určitých formách stipendií slyšet již od středověku, však k jejich institucionalizaci a masovějšímu využití dochází až v druhé polovině 19. století. Tato stipendia se objevují v různorodých podobách s rozdílným významem a cílem pro jejich účastníky, ale i společnost. Jsou natolik rozmanitá, že jejich význam a cíle nelze všeobecně definovat. Můžeme vidět značné rozdíly v programu Erasmus+ oproti Fulbrightovu stipendiu, či Rhodesovu a Konfuciovu. Dnes se jich účastní významné počty studentů a jsou velice významné v otázce mezinárodní kulturní výměny a poznání (*Tournès, 2017*). Tournès označuje historický vývoj zahraničních stipendií za nedostatečně probádanou otázku, která se studuje většinou retrospektivně s přicházejícími úspěchy jednotlivců a je využívána jako nástroj měkké moci.

Od konce 19. století se na fungování mezinárodních stipendijních programů účastní nemalý počet institucí jako akademické sítě, vláda, armáda, či mezinárodní a soukromé instituce. Důležité je i upozornit na rozdíl financování ze soukromých a veřejných zdrojů, i když se často jedná o spojení obou těchto možností. Stipendia jsou zároveň součástí politiky jednotlivých států a mezinárodních organizací pro dosažení vedoucí příčky v oborech vzdělávání, výzkumu a rozvoje. Jejich význam často rostl v období válek, či vypjatých politických situací, jako II. světová válka, či studená válka. Spojené státy poskytovaly stipendistům malé obnosy peněz jako poskytnutí příležitosti nakupovat v USA (Spojených státech amerických) materiální statky a pomoci přivyknout na způsob amerického životního stylu. Jedná se o jednu z řady možností, jak implementovat politiku tzv. soft power – měkké síly (*Nye, 1990*).

Mezi první konkrétní historické stipendijní programy, které fungovaly jako součást politiky státu byly vytvořeny v druhé polovině 19. století v rámci Velké Británie, která se snažila posilovat vazby ostatních států na Británii. Do tohoto státu se tak dostalo výrazné množství prvotřídních učenců z koloniálních zemí a z britských univerzit tak vytvořilo základnu pro celosvětovou síť výměnných pobytů. Mezi ně patří Rhodesovo stipendium založené v roce 1902, který je tak dnes nejstarší fungující mezinárodní stipendijní program na světě (*RhodesTrust, 2024*).

Ve vytváření dalších významných programů však nezůstaly pozadu ani další významné evropské země, jako Německo, nebo Francie. V druhém jmenovaném státě zprvu byly organizované veřejnými a soukromými subjekty, avšak v roce 1910 byl založen „Národní úřad pro francouzské univerzity a školy,“ který stanovil stipendia jako záležitost národní politiky. Spojené státy začaly být v tomto ohledu významným hráčem až po skončení první světové války, kdy se známými pojmy staly např. Rockefellerova nadace, či Carnegie Corporation. Záhy se staly druhou nejvýznamnější destinací hned po Francii a na naprostý vrchol se dostaly po II. světové válce (*Tournès, 2017*).

Mimo nástrojů národní politiky jsou mezinárodní stipendijní programy v historii zahrnuty v termínu internacionalismus, tedy jako nástroj mezinárodní spolupráce a porozumění, vznik mezinárodního myšlení, který byl důležitý v počátku 20. století. V tomto ohledu hrálo výraznou roli sdružení YMCA – křesťanské sdružení mladých mužů, ve kterém bylo udělováno stipendium pod podmínkou, že jeho účastníci budou šířit filozofii tohoto sdružení po návratu do své vlasti.

Zároveň od 20. let 20. století přichází Společnost národů, první mezinárodní organizace, která se zajímala o globální mobilitu. Základy, které tato organizace položila dodnes využívá Organizace Spojených Národů (OSN). Velice významným odvětvím pro mezinárodní mobilitu se stalo zdravotnictví, kdy velkou roli po II. světové válce hraje Světová zdravotnická organizace (WHO).

V období studené války se stipendijní programy staly součástí propagace jak USA, tak SSSR (Svaz sovětských socialistických republik). V tomto období se dostává do popředí dodnes velice prestižní Fulbrightův program, či program Foreign Leader. Na druhé straně se významným hráčem stala Lumumbova univerzita v Moskvě hlavně pro obyvatele globálního Jihu. S postupným oslabováním SSSR a různou problematikou v USA však v 70. letech dochází k pomalému upuštění od studijních stipendií. Jednou z posledních historických změn, které jsme se mohli dočkat bylo po smrti Mao-Ce Tunga, která se tak posléze otevřela mezinárodním stipendiím, i těch z USA. Zavádí však i vlastní, výraznému jménu ve světě se dostal například Konfuciov institut (*Tournès, 2017*).

3.1. Program Erasmus+ a evropská historie

Program Erasmus byl založen v roce 1987. Jedná se o zkratku z anglického „European Community Action Scheme for the Mobility of University Students,“ (Akční program Evropského společenství pro mobilitu vysokoškolských studentů) a zároveň naráží na jméno myslitele Erasma Rotterdamského. K jejímu založení však vedla dlouhá cesta, která začala mít jasnější základy v roce 1971 díky akčnímu programu Evropského společenství. Se socioekonomickými problémy 70. let 20. století přichází větší důraz na řešení otázek v oblasti odborného vzdělávání a zvyšování spolupráce mezi členskými státy. Tento akční plán byl přijat Radou evropského společenství až v roce 1976. Důležitá výhrada byla u otázky harmonizace školských systémů, a naopak bylo důležité pro jednotlivé státy udržení rozmanitosti systémů vzdělávání. Začaly se objevovat pilotní projekty a studijní pobyty v rámci společných studijních programů, což dnes můžeme nazvat základem pro budoucí program Erasmus. Také dochází na úrovni Evropských společenství, že úroveň národních ekonomik je silně propojena s úrovní vzdělávání. První akční program mezi lety 1978-1980 se ocitl ve značných problémech z důvodů nedostatečného právního ukotvení. V následujících letech

tak dochází ke změnám v právních otázkách Evropské komise a Evropský soudní dvůr musel potvrdit pozitivní výklad Římské smlouvy (zakládající smlouva mezi členy Evropských společenství) vůči vývoji vzdělávání na úrovni Společenství. Díky těmto změnám dochází v roce 1987 k přijetí programů Comett, zabývajících se spoluprací univerzit a podniků a Erasmus, který cílí na spolupráci univerzit a mobility studentů. Programy se staly rychle populární a získaly vysoký rozpočet, přesto však nedocházelo k naprosté spokojenosti, kdy výrazným negativem bylo omezení pouze na vysokoškolské studenty a nedostatečné propojení vzdělávání a odborné přípravy. Iniciativa Evropského parlamentu usnadnila začlenění vysokoškolského i školního vzdělání do Maastrichtské smlouvy, což výrazně usnadnilo právní základ celého fungování. (Pépin, 2007). Dalším důležitým krokem ke zjednodušení spolupráce se dále stal Boloňský proces, který přivedl kreditový systém ECTS k hodnocení splněných náležitostí studenty.

Přesto se do dnešního dne nepodařilo splnit veškeré cíle, které si tento program zadal. V roce 2012 získalo grant z programu Erasmus 4 % z celkového počtu studentů z 33 zemí, které se programu účastní. Bylo na něj vyhrazeno 450 milionů eur, kdy obě tato čísla jsou zklamáním pro cíle Evropské unie. Naopak jako úspěch uvádí zvýšenou spolupráci vzdělávacích institucí napříč celou Evropu, a dokonce za její hranice (Feyen, 2013). Další výrazné změny se program Erasmus dočkal v roce 2014, kdy došlo na nové programové období a byl přejmenován na Erasmus+. Ten kombinoval schémata vzdělávání, tréninků, mládeže a sportu a byl ukončen v roce 2020. Nabízel nové možnosti pro učitele a další zaměstnance ve vzdělávacích oblastech (European Commission, 2013). V současnosti probíhá programové období Erasmus+ od roku 2021 až do roku 2027, které přináší nové zdroje do tohoto programu (European Commission, 2021).

3.3 Interpretace historického kontextu do migračních strategií jedince

Z informací vyplývajících z historie můžeme vytyčit body, které přivádí práci k samotnému jádru, a to propojení zahraničních stipendií a migračních strategií. Již od druhé poloviny 19. století bylo hlavním důvodem vzniku mezinárodních stipendijních programů ve Velké Británii navázání kontaktů jednotlivců s danou zemí, což vedlo k zisku prvotřídních učenců. Tuto strategii následně převzala Francie, Německo i USA. Právě posledně jmenovaný stát využil ve velké míře tzv. soft power, aby přizpůsobil myšlení nově příchozích učenců a dosáhl ještě většího propojení mezi ním a státem. V nejvyšší míře byla tato strategie uplatňována v jistých krizích jako studená válka.

Zároveň programy fungují k posílení úrovně vzdělanosti a tím zlepšení ekonomické situace a vyvarování se socioekonomickým potížím. V neposlední řadě musíme pracovat s pojmem

internacionalizace, která byla zvláště důležitá v poválečné Evropě jako prevence před vznikem dalších střetů.

Tím se dostáváme k odpovědím, proč mají jednotlivé státy historicky zájem o krátkodobé a dlouhodobé migranty z řad studentů a učenců prostřednictvím zahraničních stipendií a čeho chtějí dosáhnout – zlepšení svého postavení ve světě z pohledu prestiže a vlivu, zlepšení ekonomických ukazatelů a udržení míru ve světě.

4. Vývoj programu Erasmus+

Program Erasmus+, případně jeho pojmenování předchůdci funguje již od roku 1987. Ve svém prvním roce nabídl mobilitu pouze třem tisícům vysokoškolských studentů. K roku 2022 však již bylo těchto studentů 13 milionů a stal se nejdůležitějším programem studentské mobility v Evropě. Je výrazný i pro studenty a další obyvatele v České republice. Naše země se zapojila do projektu v roce 1998 – od tohoto roku již existuje přes 350 000 českých studentů a dalších lidí, kteří se ho zúčastnili. Nejrozšířenější je vysokoškolské vzdělávání, kdy se do programu zapojilo 159 400 vysokoškolských studentů, ovšem i další sektory programu mají výrazná čísla. Neformálního vzdělávání mládeže se zúčastnilo 92 900 obyvatel, odborného vzdělávání a přípravy 57 300, školního vzdělávání 33 100 a program Erasmus+ se soustředí i na vzdělávání dospělých, kterého se v Česku zúčastnilo 7800 osob. Od zapojení do programu v roce 1998 se největší skupinou přijíždějících stali Slováci následováni Turky, Španěly a Poláky. Naopak nejlákavějšími destinacemi pro české obyvatelstvo za posledních 26 let v rámci programu bylo Německo, Španělsko, Velká Británie a Slovensko, je ovšem třeba zdůraznit, že preference se během tohoto dlouhého období měnily.

Rozpočet programu se neustále zvyšuje. Pro období 2014-2020 byl rozpočet 14,7 miliard eur, pro současné období, tedy 2021-2027 se jedná téměř o dvojnásobek - 26,2 miliardy eur. Z toho pak připadá na Česko 58,3 milionů eur ročně, kdy konkrétně na vysokoškolské vzdělávání je přiřknuto 31,5 milionu eur (*European Commission, 2023*).

4.1. Současnost v Evropě

V roce 2022 se v rámci studentských mobilit jednotlivců ve vyšším vzdělání zúčastnilo 420 948 studentů a zaměstnanců a vyhradil se na ně grant 1,5 miliardy eur. Mezi nejaktivnější země, co se výjezdů týče patřila Francie (52 633 účastníků), Španělsko (51 650), Itálie (40 931) a Německo (38 873) . Jen tyto čtyři země se tak postaraly o polovinu z veškerých 420 948 výjezdů ve vyšším vzdělání. Nejvíce přijímající destinací pak bylo opět Španělsko (61 321), Itálie (41 348), Německo (37 134) a Francie (32 440). Nejedná se však o program pouze pro členy Evropy, či Evropské unie. Své účastníky měly i země USA a Kanada, či země Latinské Ameriky, Subsaharské Afriky, či Blízkého východu (*European Commission, 2024*).

4.2. Současnost v Česku

Česko se v roce 2022 zúčastnilo celkem 642 projektů pod hlavičkou Erasmus+ v 5 odvětvích – vyšší vzdělání, odborné vzdělávání, školní vzdělání, vzdělávání dospělých a poslední

vzdělávání mladých. Celková výše grantů pro tuto odvětví se vyšplhala na 58 milionů eur, z toho 31,5 milionů eur putovalo do vyššího vzdělání.

Jednalo se o velice aktivní rok z pohledu jak přijíždějících na Erasmus+ do Česka, tak i z pohledu výjezdů do zahraničí. Přestože v letech 2020 a 2021 došlo z důvodu pandemie koronaviru ke značnému propadu, 2022 je rokem extrémního zájmu. Byl natolik výrazný, že vymazal mezeru v dosavadním lineárním růstu účastníků. Díky tomu do Česka v rámci programu přicestovalo 9536 akademického personálu a 24 049 studentů. Naopak za hranice se podívalo 8766 českých akademiků a 23 123 studentů. V projektu týkajícím se vyššího vzdělávání to poté bylo 10 300 přijíždějících studentů a zaměstnanců a 14 084 vyjíždějících (*European Commission, 2024*).

V roce 2021 bylo Česko nejčastěji navštěvované studenty ze Španělska (930), Francie (798), Slovenska (358) a Portugalska (327). Naprosto dominantní kraj, kam většina studentů směřovala byla Praha s 2327 studijními pobyty a na druhém místě byl kraj Jihomoravský s 1014 pobyty. Přijelo 2665 žen (56 %) a 2084 mužů (44 %).

Nejpopulárnější výjezdovou destinací pro české studenty pak bylo v roce 2021 Španělsko (299), Portugalsko (268) a Německo (240). Opět nejvíce studentů vyjelo z Prahy a Jihomoravského kraje, ovšem rozprostřenost skrze celou republiku je vyšší. Procento vyjíždějících žen bylo ještě vyšší (61,1 %), než tomu bylo u příjezdů (*DZS, 2023*).

5. Přínos programu Erasmus+ pro účastníky

Evropská komise označuje program Erasmus+ jako takzvanou „občanskou zkušenost,“. Jeho cílem má být připravit evropské studenty na práci v nadnárodní ekonomice a formovat evropské povědomí. Setkávání se s dalšími obyvateli jiných zemí Evropy má posilovat pocit evropské identity a utváření společných evropských vztahů, což má posléze vést k vytvoření evropské identity a sdílet smysl pro společenství, formovat identitu a snižovat meziskupinové předsudky (Mitchell, 2012). Autor však dodává, že je těžké posoudit, zdali se tento proces opravdu děje. Zatímco z teoretických poznatků, které jasně potvrzují tvrzení výše, empirické poznatky již nejsou zcela jasné. Přestože mezi účastníky programu Erasmus+ a studenty, kteří zůstávají ve své zemi je jednoznačný rozdíl, nevyvrací to argument, že se jedná o rozdíl mezi jednotlivci ještě předtím, než se stanou účastníky programu Erasmus+ a nemusí se tak jednat o jeho vliv, ale o rozdílné smýšlení jednotlivců. Z jeho vlastního průzkumu však vyplývá, že zde skutečně existuje silná korelace mezi změny postojů k EU a dalším evropským zemím a účastí na programu.

Mladí lidé se v dnešní době globalizace a změn na trhu práce potýkají s novými výzvami, kdy se snaží vytvářet své kariéry a formovat své autobiografie. Důležité v dnešní době jsou zejména dvě změny – důležitost zahraničního trhu práce a motivace mladých jedinců se v něm pohybovat a strukturální změny samotného trhu práce v dnešním globalizovaném světě. Role vzdělání se neustále zvyšuje a pro studenty je stále složitější kromě vzdělání získávat i potřebou praxi a nezbytné schopnosti pro jejich budoucí povolání. Jedním ze způsobů, jak nabrat právě tyto praktické dovednosti může být výjezd do zahraničí. Dochází i ke změnám sociálních a demografických faktorů, kdy mladí lidé „oddalují dospělost,“, studují delší dobu, rodiny zakládají později a svoji první dlouhodobou práci získávají také později (Krzaklewska, 2013).

Ekti (2013) ve svém výzkumu založeném na informacích od 40 německých studentů ukazuje pochopení a výhody programu od jednotlivců. Důležitá statistika je jejich motivace, kdy 24 studentů uvádí, že se Erasmus+ zúčastnila kvůli získání vzdělání na cizí univerzitě, 7 chtělo zlepšit úroveň zahraničních jazyků, dalších devět chtělo zažít cizí zemi a kulturu. Z pohledu získání znalostí 23 uvedlo, že došlo ke zlepšení jejich analytických dovedností, 4 pociťují zlepšení v porozumění čtené literatury a 13 se dle jejich slov zlepšily profesní znalosti. Výběr země výjezdu byl nejvíce závislý na kvalitě univerzity (22), finanční náročnosti země (12), povinnosti mluvit cizím jazykem (4) a nejméně z důvodů turistických preferencí (2). Dále naprostá většina studentů (36) souhlasila s tvrzením, že program Erasmus poskytuje studentům prostor pro pochopení a poznání nových kultur a 24 studentů, tedy nadpoloviční většina si myslela, že Erasmus představuje výhodu v jejich profesním životě. Zároveň si

polovina účastníků myslí, že se jedná o skvělý krok pro uskutečnění celého bakalářského, nebo magisterského studia v zahraničí.

Beerkens (2016) však upozorňuje na problematiku, že se motivace studentů může výrazně lišit mezi krátkodobými účastníky Erasmus+ a studenty, kteří se rozhodnou získat v zahraničí akademický titul. Přestože i u kratších pobytů má vliv úroveň univerzity a následné zapojení na trh práce, toto propojení je silnější u studentů působící v zahraničí delší dobu. Ve svém výzkumu však podporuje slova Mitchella (2012), kdy tvrdí, že zájem o studium v zahraničí se u určitých jednotlivců rozvine již brzy po začátku studia, či dokonce před nástupem na univerzitu a může docházet k diferencí již z důvodů rozdílné povahy jednotlivců, jako je úroveň jejich zvědavosti, tolerance a dalších rysů. Dále ukazuje, že základní motivace studentů je třeba rozdělit na dva druhy – mezikulturní výměnu znalostí a osobní rozvoj, tím druhým je zvýšení kompetitivnosti na trhu práce.

5.1. Navázání kontaktů

Jedním z nejdůležitějších cílů je jednoznačně navázat nové kontakty po Evropě. Mitchell (2012) ve své publikaci uvádí, že je velice důležité, s kým studenti v zahraničí komunikují. Ve svém výzkumu zjistil, že naprostá většina (78 %) se dostává do mezinárodního prostředí studentů z dalších zemí, jelikož navázání známostí v tomto kruhu je daleko snazší. Naopak složité se může stát začlenění mezi státní příslušníky hostitelské země, což je hlavní zdroj známostí pouze pro 10 % dotázaných. Ostatních 13 % dokonce komunikovalo hlavně v rámci své vlastní etnické skupiny. Zároveň výzkum uvádí, že pouze 10 % studentů se před programem bavilo se studenty z jiných zemí, čímž se potvrzuje, že Erasmus+ nabízí studentům jedinečnou příležitost setkat se s novými kulturami.

5.2. Jazykové obohacení

Mitchel (2012) se dále zajímal o využívání jazyků během programu. Zjistil, že pouze 15 % studentů využívalo převážně svůj rodný jazyk. Naopak využívání minimálně jednoho cizího jazyka bylo naprosto normální. Další velice zajímavou statistikou je, že s rodným jazykem dané země se pravidelně setkávalo 40 % respondentů. Rodným jazykem země s místními občany se pravidelně bavilo pouhých 7 % studentů, což je číslo velice nízké číslo.

Zajímavým ukazatelem může být průzkum 67 expertů v průzkumu VALERA, kdy v 99 % shodě souhlasili, že došlo ke zlepšení odborné znalosti cizího jazyka. Užívání cizího jazyka

v každodenním životě výrazně zlepšuje jeho úroveň, obzvláště pokud jeho užívání probíhá i na akademické půdě (*Bracht, 2006*).

Jacobone (2014) se ve své evaluaci impaktu programu Erasmus zabývá i důležitostí jazykových dovedností. Uvádí, že znalost jazyků v dnešním světě, který interpretuje jako globální vesnici je naprosto zásadní. Se stále propojenější kulturní vzájemnou závislostí jak na makro, tak mikro úrovni je schopnost dorozumět se za svými hranicemi stále důležitější. Schopnost se dorozumět otevírá dveře k rozvoji nových vztahů a pochopení nových témat a přináší kulturní porozumění. To zvyšuje efektivitu komunikace s lidmi s jinými kulturními základy. Na skupině italských studentů zjišťovala, zdali během programu došlo ke zlepšení jazykových schopností studentů. Zatímco experimentální skupina (Erasmus studenti) dosáhli během jednoho roku významného zlepšení svých jazykových dovedností, a to jak v mluveném slově, tak schopnostech porozumění textu, kontrolní skupina (nemobilní skupina) zůstala se svými jazykovými schopnostmi na velice podobné hodnotě, jako rok zpátky. Tímto dokazuje, že studování v zahraničí a využívání cizího jazyka v každodenní komunikaci výrazně přispívá k rozvoji jazykových schopností.

5.3. Trh práce a finanční ohodnocení

Studenti účastníci se programu mají dle studií výhodu v odvětví s lepším statutem, zároveň je větší pravděpodobnost, že naleznou práci v zahraničí a je méně pravděpodobné, že po dokončení studií nenaleznou pracovní uplatnění. Zároveň má dojít k jednotnému evropskému trhu práce (*Beerkens, 2016*).

Program VALERA, který se věnuje hodnocení významu programu se zpětně, po pětiletém období ptal bývalých účastníků, jaký vliv měl Erasmus na získání jejich první práce. Přestože 54 % studentů, kteří se zúčastnili v roce 2000/01 tvrdí, že tato zkušenost jim výrazně pomohla, výrazné mínus přináší porovnání s ročníky 1988/89, kdy 71 % studentů mělo program Erasmus za přínosný pro získání jejich prvního zaměstnání, tudíž tato významnost výrazně zeslábla. Nejedná se o nahodilou hodnotu, jelikož i v mezidobí 1994/95 již docházelo k lehkému poklesu na 66 %. Zároveň více jak polovina dotazovaných během prvních 3 let zaměstnání změnila, což je výrazně více než u nemobilních studentů.

Z řad dotazovaných odborníků, 73 % z nich si myslí, že studenti účastníci se programu mají lepší akademické znalosti než jedinci, kteří nevycestovali a dokonce 82 % má za to, že jsou lépe připraveni pro budoucí zaměstnání. Jedinci z roku 2000 si po pěti letech v zaměstnání myslí, že dokázali využít vědomosti, které nabyli v zahraničí – konkrétně 61 % z nich a 75% bylo ve své práci spokojeno.

Studia dále ukazují, že účastníci mezinárodní mobility se daleko častěji účastní mezinárodních úkolů. V posledním zkoumaném období VALERA došli autoři k závěrům, kdy

18 % účastníků pravidelně minimálně po určitou dobu pracovalo v zahraničí, čtvrtina aktivně hledala práci v zahraničí a polovina o ní uvažovala, což jsou stále menší čísla, než u starších skupin. Navíc polovina respondentů uvádí, že pracuje ve firmě s mezinárodní působností a třetina považuje svoji práci začleněnou do mezinárodního prostředí. Pouhá sedmina z celku však pravidelně vyjíždí pracovně do zahraničí, což je méně než u předešlých ročníků. Stále je však celkový objem Erasmus studentů spojených s prací v zahraničí, či v mezinárodním prostředí výrazně vyšší, než u nemobilních studentů. Zároveň dochází k větší pravděpodobnosti, že účastník programu má větší pravděpodobnost projít až do posledních kol výběrových řízení pro nové zaměstnání (*Bracht, 2006*).

Dále se VALERA soustředil na porovnání vyjíždějících a nevyjíždějících studentů z pohledu mezinárodní a evropské kariéry. V šesti zkoumaných aspektech vyšlo, že Erasmus studenti jsou daleko více začlenění na mezinárodní trh práce, kdy 4 z těchto ukazatelů přesahují 90 % a všechny přesahují 80 %. Zkoumalo se využití zahraničních jazyků v pracovní konverzaci, využívání informací o zahraničních státech, práce s klienty z různorodých zemí, zaměstnanost v zahraničí, vyslání na zahraniční misi a pracovní návštěvy dalších států. V žádném z těchto aspektů nejsou ani z 1% Erasmus studenti horší, než nemobilní jedinci (*Bracht, 2006*).

Bryla (2014) se ve své práci zaměřil na polské studenty, kteří se zúčastnili programu Erasmus. Jeho výsledky jsou založeny na odpovědích 2450 polských studentů. Po pěti letech od ukončení studia, téměř 69 % z nich uvedlo, že někdy pracovalo v zahraničí. Navíc 53 % respondentů uvedlo, že pracují v organizaci s mezinárodní působností.

5.4. Propojení v rámci mezinárodní komunity

Velice důležitým měřítkem pro budoucí migraci je i znalost situace a možností v zahraničí. V rámci programu Erasmus+ se jedná převážně o státy Evropy a Evropské unie. Důležitý je vztah i k pochopení cizích kultur a zvyklostí. Projekt VALERA se soustředil i na pochopení této proměnné a využil poznatků 67 expertů, kteří sledovali, jak se zlepšily schopnosti účastníků v tomto směru. Zlepšení mezinárodního porozumění a kompetencí zaznamenali u 97 % studentů a zlepšené znalosti o ostatních zemích Evropy u 94 % (*Bracht, 2006*).

Jacobone (2014) měřila na skupině italských studentů „interkulturní sensitivitu“, nebo také jinými slovy snášenlivost různých kultur. Z výsledků vyplynulo, že došlo ke zlepšení interkulturní sensitivity v časovém rozpětí jednoho roku jak u mobilních, tak i nemobilních studentů, což dle jejích slov dokládá k celkovému zlepšování společnosti v ohledu začlenění do globální komunity. Je třeba podotknout, že mobilní studenti však dosáhli ještě lepších výsledků v tomto měření, takže mobilita měla stále zásadní přínos v rozvoji jedinců.

5.5. Seberozvoj

Rozvíjení svých schopností a dovedností může mít do budoucna také svůj vliv na budoucí migrační strategie. Jacobone (2014) věří, že schopnost provádět určitá rozhodnutí významného charakteru, kterým výjezd na Erasmus je, přináší další rozvoj v oblastech motivace a myšlenkových pochodů, které mohou otevírat pomyslné dveře k určitým akcím, kterých by jedinec nebyl potenciálně schopný. Důležitým faktorem v tomto ohledu je nabírání konkrétních zkušeností. Pokud jsou tyto zkušenosti úspěšné, dá se očekávat, že se budou stupňovat tendence ke stejným, či podobným jednáním. To poté může být stimulováno různými aspiracemi, či závazky. Ve svém praktickém výzkumu na italských studentech zkoumala úroveň seberozvoje a sebedůvěry na mobilních a nemobilních studentech. Zatímco před absolvováním programu Erasmus nebyly mezi skupinami signifikantní odchylky, v druhém měření po absolvování dochází k signifikantním rozdílům, což dokazuje, že zažívání nových výzev a náročných situací zvyšuje důvěru ve své schopnosti a jistotu v uskutečňování jejich činů.

6. Metodika

Diplomová práce zahrnuje kvalitativní i kvantitativní metody získu informací. Jedná se tak z důvodu doplňování různorodých informací. Kvalitativní data lépe popisují strukturální podmínky, následky, normy, či procesy. Kvantitativní výzkum naopak více stojí na tvrdých datech, využívá náhodné výběry, experimenty, strukturované sběry dat pomocí testů, či dotazníků. Měření výsledků musí být validní a spolehlivé. Narozdíl od kvalitativního výzkumu je podpořen pevnými daty a interpretace výsledků je méně závislá na roli výzkumníka. I proto někteří metodologové chápou kvalitativní výzkum jako pouhý doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategií. Zároveň neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak provádět kvalitativní výzkum. V dnešní době je však čím dál více zastáván názor, že oba druhy informací mají svoji hodnotu, zároveň se doplňují a nejdou proti sobě. Při využívání obou metod se jedná o smíšený výzkum (*Hendl, 2008*).

Diplomová práce využívá výzkum na základě smíšeného modelu, kdy jsou využívány jak kvalitativní, tak kvantitativní metody, kdy se nejprve určují výzkumné otázky, posléze se shromažďují data a ty se posléze analyzují. Kvalitativní výzkum má za cíl explorační a popis případů, kvantitativní naopak statistický popis a verifikaci, či zamítnutí příčinných hypotéz. Kvantitativní výzkum zahrnuje statistickou analýzu opírající se o standardizovaná kvantifikovatelná data, kvantitativní výzkum naopak používá interpretativní metody hledáním témat a pravidelností v datech skrze texty, slova a obrazy (*Hendl, 2008*).

6.1 Kvantitativní metoda

Kvantitativní metody předpokládají, že lidské chování lze měřit a předpovídat. Metoda, která byla vybrána v rámci tohoto šetření je dotazníkové šetření. Jeho výhodou je možnost oslovení vysokého počtu respondentů, standardizace odpovědí, snazší administrativa a analýza získaných dat. Získané odpovědi však mají omezenou informační hodnotu a nepochopení určitých otázek respondenty. Významná část výzkumu je vedena formou uzavřených otázek doplněných o několik otevřených otázek. Šetření byla rozšířena mezi respondenty online formou, což opět nabízí řadu výhod a nevýhod. Mezi výhody patří široký rozsah respondentů v geografickém měřítku, což byl hlavní důvod tohoto typu šíření. Zároveň je výzkum rychlý a flexibilní a je spojen s nízkými náklady. Mezi nevýhody patří nízká návratnost dotazníků a potenciálně i kvalita odpovědí, kdy autor nemá možnost sledovat zájem a rozpoložení respondenta (*Hendl, 2008*).

6.1.1. Postup dotazníkového šetření

V rámci diplomové práce byla vytvořena dvě dotazníková šetření.

První z nich bylo určené pro jedince, kteří během posledního roku participovali na programu Erasmus+ a byli ve věku 19-28 let. Celkem se této části šetření zúčastnilo 93 respondentů, kteří byli kontaktováni vícero způsoby. Části respondentů bylo šetření distribuováno díky zahraničním oddělením Univerzity Karlovy a Technické univerzity Liberec. Nejvýznamnější část respondentů byla získána díky kooperaci s regionálními odděleními organizace Erasmus Student Network (ESN) po celé Evropě, což zajistilo potenciální rozmanitost dotazovaných a odpovědí. Posledním způsobem distribuce byla aktivita samotného autora a využívání osobní sítě zahraničních kontaktů. Všichni účastníci dotazníkového šetření vyplňovali své odpovědi přes prostředí Google Forms a nebyli časově omezeni. V naprostém začátku šetření byli ubezpečeni o dobrovolnosti na účasti v tomto šetření, anonymitě odpovědí a využití získaných informací. V průběhu samotného šetření neměli účastníci žádný přímý kontakt s autorem diplomové práce.

V první části dotazníku respondenti našli čtyři demografické a socioekonomické otázky, díky kterým se posléze daly lépe kategorizovat jejich odpovědi - tyto otázky se týkaly pohlaví, věku, země původu a vzdělání. V druhé části dotazníku vyplňovali 12 povinných kvantitativních otázek na pětibodové stupnici. V poslední, třetí části dotazníku vyplňovali čtyři povinné otevřené otázky.

Dotazník má hned dva způsoby získávání informací, a to ze samotných odpovědí, a poté z komparativních porovnání. Otevřené otázky byly uzpůsobeny tak, aby je bylo možné promítnout do odpovědí získaných ze strukturovaných rozhovorů. Zároveň určité otázky z druhé sekce dotazníkového šetření jsou stejné jako ve druhém dotazníkovém šetření provedeném v rámci diplomové práce a došlo k porovnání výsledků.

Druhé šetření bylo provedeno mezi osobami, které se nikdy nezúčastnily žádného dlouhodobějšího zahraničního stipendia a byly ve věku od 19-28 let. Tyto osoby bylo pro autora složitější zacílit, jelikož nevyužil žádné organizace typu ESN, či vysokých škol. Šíření dotazníkového šetření probíhalo z velké části na sociálních sítích Facebook a Reddit. Aby bylo dosaženo odpovědí od stejné, či podobné skupiny obyvatel a výsledky šetření nebyly možné zdiskreditovat například rozdílnou vzdělanostní skupinou, naprostá většina šíření probíhala ve skupinách vysokoškolských studentů. Autor byl přesto donucen k následné selekci odpovědí z důvodů rozdílné geografické rozmanitosti skupiny. Z celkového počtu 100 odpovědí bylo využito k následné analýze 68 dotazníků. Jelikož skupina účastníků se prvního dotazníkového šetření a strukturovaných dotazníků je z naprosté většiny soustředěna na osoby žijící v Evropě, všichni mimoevropští respondenti byli vyřazeni z tohoto druhého

dotazníkového šetření (byly ponechány 2 odpovědi z Gruzie, jakožto země ležící na rozhraní Evropy a Asie).

Dotazník č.2. se snaží udržet podobnou strukturu jako první zmíněný soustředěný na Erasmus+ studenty. Byl šířen v podobě softwaru pro správu průzkumů Google Forms, kdy v jeho naprostém úvodu je uvedena dobrovolnost vyplnění dotazníku, anonymita odpovědí a způsob využití odpovědí. První část sběru informací se opět soustředila na demografické a socioekonomické otázky – pohlaví, věk, země původu, vzdělání. Následovala však již jen jedna část s 10 otázkami na pětibodové kvantitativní stupnici. Část otázek se shoduje s těmi v prvním dotazníku pro možnost získání informací k porovnání s první skupinou.

6.2. Kvalitativní metoda

Zvolená metoda pro kvalitativní výzkum je strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Tento způsob získávání informací má výrazné výhody, ale i nevýhody. Negativním prvkem strukturovaných rozhovorů je nízká pružnost získávání informací od jedinců a dochází k restrikci na předem daná témata. Různí respondenti zároveň odpovídají na stejně formulované otázky a nemůže být využita situovanost rozhovoru, nebere v potaz individuální rozdíly a okolnosti. Nabízí však pozitiva, kvůli kterým byla zrovna tato metoda vybrána. První z nich je minimalizace vlivu tazatele na kvalitu rozhovoru, dále pak snižuje pravděpodobnost strukturálních rozdílností v odpovědích, což vede ke snazší analýze výsledků dat. Technikou transkripce byl zvolen selektivní protokol, kdy dochází ke snaze o sjednocení úrovně obecnosti podávaných informací a dochází ke stále větší abstrakci. Tato technika byla zvolena z důvodu, kdy některé otázky byly vzájemně provázané a respondenti se tak v určitých částech odráželi od svých předešlých odpovědí a nepřidali k nim žádnou další hodnotu. Zároveň sada otázek rozhovorů je poměrně rozsáhlá (20+1) a tato metoda tedy napomáhá zpracovat a redukovat toto množství do zvládnutelného objemu (*Hendl, 2008*).

6.2.2. Průběh sběru strukturovaných rozhovorů

Z důvodu rozdílnosti původu jednotlivých účastníků rozhovory probíhaly ve virtuálním světě díky internetovému spojení a komunikačním aplikacím (WhatsApp, Messenger). Respondenti byli informováni o dobrovolnosti v účasti na těchto rozhovorech s tím, že získané osobní informace budou anonymizovány a využity pouze pro potřeby diplomové práce. Zároveň byli ubezpečeni, že mohou odmítnout odpovědět na jednotlivé otázky, na které nechtějí uvádět svoji odpověď.

Všichni účastníci byli kontaktováni napřímo autorem diplomové práce, kdy všichni z nich dokončili svůj zahraniční pobyt v posledním roce od uskutečnění rozhovoru.

Samotný rozhovor měl následující strukturu:

- Získání osobních informací (věk, pohlaví, země původu, právě probíhající vysokoškolský program)
- Otázky spojené s motivací respondentů na účasti zahraničního stipendia a života v zahraničí obecně
- Otázky spojené s výhodami/nevýhodami života v zahraničí
- Otázky spojené s osobním obohacením zkušenostmi a kontakty
- Otázky spojené s migrační budoucností jedince
- Otázky spojené s vnímáním komunity lidí účastnících se zahraničních stipendií

Během provádění rozhovoru byly odpovědi zapisovány do textového dokumentu, který byl po ukončení rozhovoru zobrazen ke schválení, zdali skutečně odpovídá názorům respondenta a k případnému doplnění dalších potenciálních důležitých informací, které mohly být vynechány, nebo je respondent zapomněl sdělit v průběhu rozhovoru. Zároveň byl dotazovaný dotázán, zdali by chtěl v rámci dotazníku doplnit další informace, na které v rámci strukturovaného rozhovoru nebyl prostor.

7. Analýza výsledků strukturovaných rozhovorů

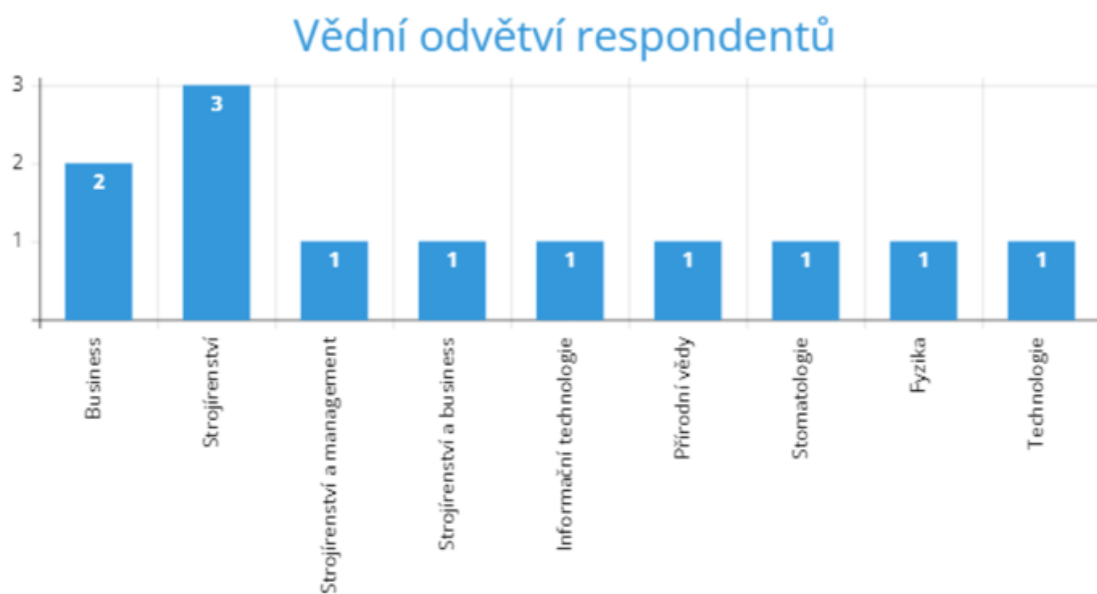
Každá z jednotlivých otázek strukturovaného rozhovoru byla samostatně vyhodnocena na základě odpovědí 12 respondentů. Autor se snažil o co největší diferenciaci respondentů ve věku, země původu, pohlaví a typu studia z důvodu odhalení dalších potenciálních rozdílů mezi jednotlivci. Z důvodu zachování anonymity budou jména jednotlivých respondentů nahrazena písmenem X (X1-X12).

Celkově se rozhovorů zúčastnilo 8 mužů a 4 ženy. Tito respondenti byli ve věku od 19 do 27 s průměrným věkem 23,75 let. Z toho 4 z nich se zúčastnili programu Erasmus+ ve svém bakalářském studiu, zbylých 8 v navazujícím magisterském studiu (pokud se zúčastnili vícekrát programu Erasmus+, je uveden ten v pozdějším období). Respondenti pochází ze sedmi evropských zemí, kdy nejvíce je zastoupeno Německo (3), s dvěma respondenty následují Česko, Nizozemsko a Slovinsko a po jednom respondentovi mají Belgie, Polsko a Švýcarsko. Zároveň se jedná o zástupce různých vědních odvětví, přesněji uvedeno v grafu níže.

V otázkách ohledně motivací a očekávání od programu vyšlo najevo, že pro zahraniční výjezd je zapotřebí jejich širší záběr, nikdy nebyl uveden pouze jeden důvod k vycestování. Mezi ty nejčastější patřilo poznávání nových kultur, získání nových přátel a kontaktů a poznání mezinárodního prostředí. Celková motivace pro život v zahraničí je po absolvování programu vyšší než před ním, za což mohou v první řadě získané zkušenosti, zjištění o otevřenosti zemí k migraci, zvláště uvnitř Evropy a získané umění se začlenit do mezinárodní komunity. V otázkách faktorů zásadních pro setrvání v rodné zemi, nebo k její opuštění vyšlo najevo, že zásadními faktory pro setrvání jsou sociální kontakty (rodina, přátelé a další) a míra komfortu, který tento život nabízí, naopak největší motivací k odchodu je nabráním nových zkušeností, lepší pracovní podmínky a politické důvody. Rozhodujícími parametry, podle kterých by si účastníci rozhovorů vybírali zemi pobytu je samotná percepce dané země a osobní vztah k ní, situace na trhu práce a otevřenost země příchodním migrantům. Největší obavou pak byla náročnost začlenění se do nové sociální skupiny, kdy se jedinci obávají, že bez zázemí, které nabízí program Erasmus+ by tento proces mohl být výrazně složitější. Program má výrazně pozitivní vliv na jazykové schopnosti, sociální schopnosti jsou také zásadně zlepšeny. K příliš velkému posunu však nedochází v rozšíření schopností spojených s jejich profesí. Zároveň došlo ke zjištění, že každá země Evropy má svá výrazná specifika, která však nejsou dostatečně výrazná, aby se jim člověk z Evropy nedokázal přizpůsobit a fungovat v jejich rámci. Jedním ze zásadních přínosů celého programu je získání přátel a kontaktů po celé Evropě. I když většina osob tvrdí, že tyto nabyté kontakty nemají zásadní váhu v jejich migračním rozhodování, pro určité jedince mohou být zdrojem důležitých informací. Většina účastníků rozhovoru zatím nepodniká výrazné kroky k migraci do jiné země, mají v současnosti jiné

preferance – ve většině dokončit vzdělání, v 6 rozhovorech zaznělo, že vyloženě nejví zájem o život v zahraničí.

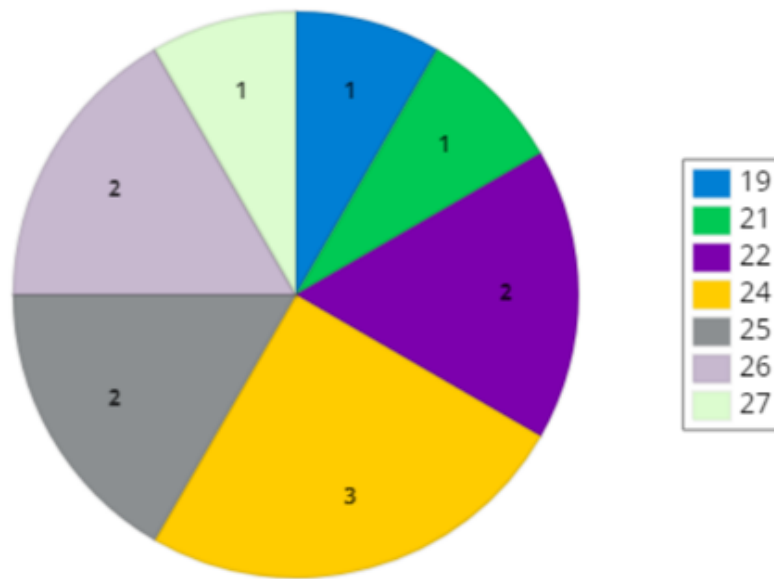
Výsledky strukturovaných rozhovorů nepotvrzují, že by jednou z hlavních motivací pro účast na programu Erasmus+ bylo plánování a příprava na dlouhodobou migraci. Jedná se o široké spektrum motivací a očekávání, která se mohou výrazně měnit na úrovni jednotlivců. Přesto program přibližuje jedincům život v zahraničí, pomáhá získat zkušenosti a odbourávat strach a stres s tím spojený. Přestože plánování dlouhodobé migrace je jiné, než půlroční pobyt zastřešený školní institucí a není schopen plně simulovat takovou situaci, stále může být prospěšný. Komunita Erasmus+ studentů sama sebe vnímá jako mobilnější část populace, která je otevřená novým výzvám a zkušenostem a je v ní větší pravděpodobnost migračních

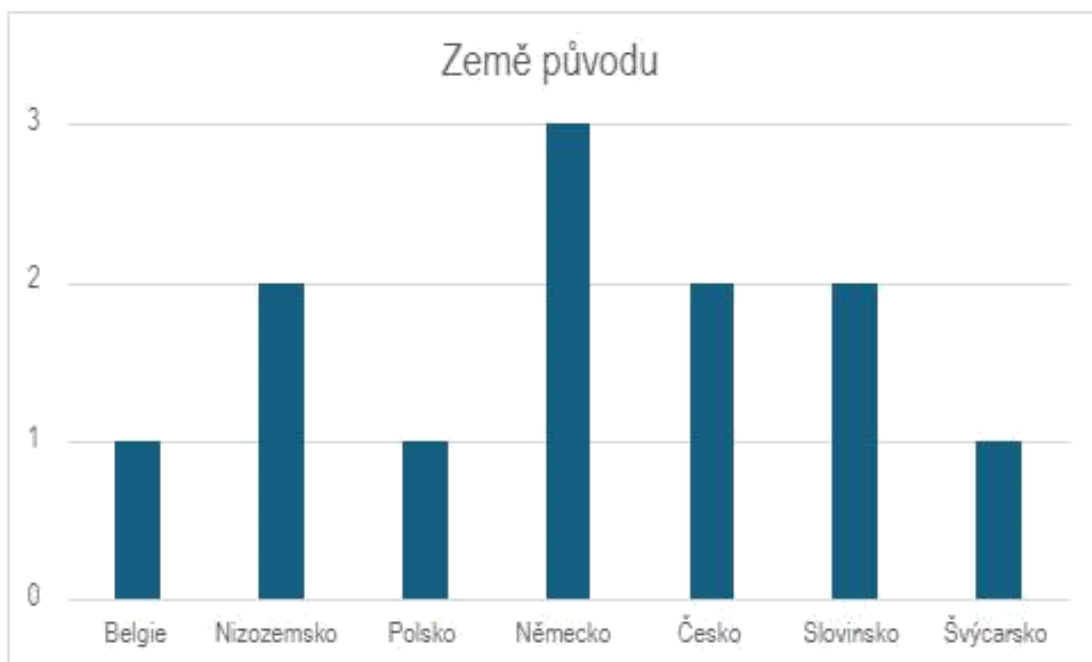
Graf 1: Akademické zařazení respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum

tendencí. Program má dle výpovědí schopnost tyto tendence podpořit, konkrétněji zaměřit a do určité míry na ně připravit, ale velmi silně záleží na samotných jedincích, jejich původních motivacích a očekáváních.

Věk jednotlivých respondentů

Graf 2: Věkové rozdělení respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 3: Země původu respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum

Jaká byla původní motivace zúčastnit se zahraničního stipendia v rámci programu Erasmus+? Přemýšlel jste již před předem o programu jako příležitosti, která Vás může v budoucnu posunout k životu v zahraničí?

Každý z 12 dotazovaných měl více motivací, proč se zúčastnit zahraničního stipendia Erasmus+. Z toho lze usoudit, že naprostá většina účastníků programu Erasmus+ není součástí tohoto programu pouze z jednoho důvodu, ale má více motivací.

Dvě naprosto nejčastější odpovědi na tuto otázku byly poznávání nových kultur, kdy se jednalo o jednu z hlavních motivací hned pro 6 studentů, a stejně častá odpověď bylo poznání, zapracování se do mezinárodního prostředí a získání nových přátel a kontaktů. Tyto odpovědi navíc měly téměř totožné respondenty (X3,X4,X8,X10 a X11). Z toho vyplývá, že motivace poznání nových lidí a mezinárodního prostředí je úzce provázána s poznáváním nových kultur, a to nejen země pobytu, ale i lidí, se kterými se na tomto programu setkají.

Dalšími častými odpověďmi byl jazykový rozvoj a vyzkoušet si jiný vzdělávací systém. Tyto důvody uvedli tři respondenti, kdy i v tomto případě dochází k určitému propojení, kdy oba důvody uvedli X6 a X7, kteří navíc mají stejnou zemi původu – Německo. Třetí respondent z Německa sice neuvedl tyto důvody v této otázce, ale plánuje dokonce celé magisterské studium absolvovat v zahraničí. Z výpovědí tří dotazovaných je těžké vyhodnocovat určité větší závěry, ovšem společný zájem o jiný vzdělávací systém všech dotazovaných z jedné země může vést k dalším otázkám v této problematice.

Následuje série motivací, které mají po dvou respondentech. Určitou zajímavostí je, že jako jediní dva nejmladší respondenti uvedli snahu osamostatnit se, zkusit život bez rodiny v cizí zemi, kdy tato motivace u starších respondentů v tomto šetření vůbec nezaznívá. Dalšími odpověďmi byly obohacení studijního života a otevření nových životních možností, zvýšení šance při hledání pracovních příležitostí a získat jiný pohled na věc v jistých životních otázkách.

Již před nastoupením na program Erasmus+ šest respondentů silně uvažovalo, nebo bylo rozhodnuto, že v budoucnu chce strávit určitou část života v zahraničí a pouze dva zdůraznili, že nic takového neplánovali. Zbylí respondenti neměli k životu v zahraničí vyhraněný vztah.

Změnil program Vaše motivace pro život v zahraničí, pokud ano, jakým způsobem?

Z výpovědí respondentů na tuto otázku naprosto jasně vyplývá, že program Erasmus+ silně posiluje motivaci k životu v zahraničí. Celkem 8 z nich uvedlo, že došlo k pozitivní změně motivací migrovat do cizí země. Pouze jeden respondent uvedl, že jeho motivace je po prodělání programu Erasmus+ menší, a to navíc pouze ke skandinávským státům a Dánsku

konkrétně, kdy byl zklamán z kultury místních obyvatel a jejich uzavřeností. Dva respondenti uvedli, že se jejich motivace nezměnily, kdy první z nich již v minulosti jevil velký zájem, který přetrvává a druhý má stále stejný potenciální zájem z kariérního hlediska. Nakonec jeden respondent uvádí, že přestože si pobyt na programech Erasmus+ užil a považuje je za přínosné, jeho motivace se nezměnily a chce zůstat ve své zemi narození.

Naprosto zásadní pro většinu respondentů bylo zjištění, že změna země pobytu na určitou dobu, zvláště pokud se jedná o evropskou zemi není zdaleka tak náročná, a nejedná se o takový šok, jaký si mysleli. Dále pak hrálo roli samotné přizpůsobení se mezinárodnímu prostředí, či zjištění rozdílností v kvalitě života v zemi pobytu a zemi původu.

Jaké pro Vás byly největší výhody/nevýhody spojené s migrací před účastí na programu Erasmus+ a jak se tyto percepce změnily po návratu domů?

V této otázce se odpovědi jednotlivých respondentů mírně lišily v pojetí. Jelikož se jedná o strukturovaný rozhovor, autor nechtěl příliš zasahovat do odpovědí respondentů. Někteří tak odpovídali na globální úrovni, další zase vycházeli z osobních zkušeností. V určitých případech došlo k propojení obou způsobů. Dva respondenti na tuto otázku neodpověděli. Respondent X7 se necítil dostatečně informovaný a nepřemýšlel nad touto problematikou před a po absolvování programu, aby odpovídal na tuto otázku, respondent X5 využil možnosti neodpovídat.

Z osobního hlediska uvádí respondenti X1, X2, X8, X9, X10, X11 výhodu poznávání nových kultur, někteří z nich jsou rádi i za jejich míšení a díky tomu vzniku nových, což si po absolvování Erasmu+ daleko více uvědomují. Naopak nevýhodou je začínat sám často od nuly na novém místě a v nových podmínkách, na čemž se shodují respondenti X1, X4. Naopak respondent X10 toto uvádí jako výhodu, kdy je člověk nucen se postavit na vlastní nohy a vyřešit nové problémy. Jazykovou bariéru jako problém uvádí X1,X3. Tomu oponuje názor X9, který migraci vidí jako příležitost k naučení se nových jazyků. Zároveň účastník rozhovorů X1 doplňuje, že jeho strach z jazykové bariéry byl snížen zvyšující se úrovní angličtiny po Evropě, což pocítil zvláště v jeho zemi výjezdu, Dánsku.

Migraci jako přínos pro pracovní trh vnímají jedinci X2 ,X3 a X8. Respondent X11 uvádí že příchod nových vzdělaných lidí pomáhá zemi a pracovnímu trhu, na druhou stranu může nést negativní jevy pro místní občany a X10 uvádí, že zvláště v chudých zemích může otevřený pracovní trh přinést řadu problémů, hlavně tedy brain drain. Tyto názory ve většině zůstávají ustálené před i po absolvování programu, pouze respondent X8 tvrdí, že si potenciální výhody i na trhu práce dříve neuvědomoval.

Další informace a myšlenky zaznívaly už jen od jednotlivců, než že by se jednalo o větší témata, na kterých by se shodovalo více respondentů. Jednou z nich je pochopení, že i dobře organizovaný program, jako Erasmus+ je nesmírně zatížen administrativou, a tedy celkově je migrace administrativně nesmírně náročná věc. Dále je uvedeno, že došlo k širšímu pochopení, jaké to je být migrantem, s čím člověk může potřebovat pomoci a jak je důležité být migrantům nápomocný. Respondent X6 uvádí, že v určitých případech může docházet k souboji rozdílných kultur.

Celkově lze říct, že nedošlo k drastické změně vnímání migrace dotazovanými jedinci, ale téměř u všech došlo k rozšíření, doplnění informací, či k pochopení proměnných, které mohou mít vliv na život migranta. Radikálnější změnu v percepci vnímání migrace můžeme sledovat u respondenta X8, poté v menší míře u X12. Poté osoba X2 byla svojí migrační zkušeností zklamaná a na osobní úrovni vnímá migraci méně pozitivně.

Co vnímáte jako faktor motivující opustit Vaši zemi? Na druhou stranu, co oceňujete na Vaší zemi a co slouží jako faktor pro setrvání v ní?

Naprostojzásadnějším důvodem pro setrvání v zemi původu jsou sociální kontakty. Hned 7 z 12 uvedlo, že důležitým prvkem, proč zůstat je jejich rodina a 5 z 12 pak jejich přátelé. Velice zásadní je i komfort, který skýtá setrvání v zemi – znalost jazyka, místa bydliště, všeobecného fungování uvedlo hned 6 z 12 dotázaných. Dále 2 z celkového počtu uvádí jako důležité bezpečí, které cítí ve vlastní zemi a stejný počet uvádí sociální a zdravotní systém, který je v zemi původu nastavený. Dále se pak po jedné zmínce objevuje infrastruktura, podpora vlastní společnosti, přírodní podmínky, vysoké platy a respondent X9 uvádí, že je v zemi původu naprostoj spokojen a neexistují pouhé jednotlivé faktory. Naopak nejčastějším důvodem pro odchod ze země uvádějí respondenti nabrání nových zkušeností, a to celkem 6 z nich (X2, X3, X4, X9, X10, X11). Druhým nejčastějším důvodem jsou podmínky na trhu práce ve smyslu kvality a rozsahu možnosti zaměstnání, který uvedly 4 osoby (X3, X8, X10 a X12). Po třech odpovědích mají také politické důvody (X1, X7, X11) a výše platů (X5, X10, X12). Celkově jako cenově natolik náročnou pro odchod považují svoji zemi X2 a X11. Jako způsob většího osamostatnění se cítí možnost odchodu do zahraničí X4 a X8. Po jedné zmínce mají důvody špatná ubytovací situace, přírodní prostředí, těžké začlenění se do společnosti, nedůvěra ve společnosti, špatná digitalizace a školský systém.

Ve zkratce lze tedy říct, že hlavním důvodem zůstat v zemi původu jsou pro většinu dotázaných sociální kontakty a určitý komfort, zatímco pro odchod je nejdůležitější nabírání nových zkušeností a uchycení se na trhu práce na lukrativnější, lépe placené pozici.

Myslíte si, že migrace je nedílnou součástí moderního života, ať už dobrovolná, nebo nucená? Změnila se během programu Vaše percepce migrace?

Názory respondentů na tuto otázku se zásadně lišily, kdy si můžeme všimnout více směrů myšlení.

Prvním z těchto směrů je, že migrace je dnes skutečně nedílnou součástí života, na čemž se shodnou respondenti X1, X3, X5, X10 a X11. Migraci vnímají jako zkušenost, kterou nelze žádnými jinými prostředky nahradit. Díky migraci ze sebe jedinec v cizím prostředí vynaložit zvýšené úsilí k tomu, aby uspěl ve svém snažení, což ho posouvá jako jedince. Dále je migrace i velkým příspěvkem pro společnost, kdy dochází ke globálnímu propojení, zvětšování příležitostí ekonomických a těch na pracovním trhu. Zároveň osoba X11 uvádí myšlenku, že snahy společnosti by měly předcházet potřebám nucené migrace, a naopak se snažit rozšiřovat možnosti migrace dobrovolné. Jedinec X5 také zdůrazňuje, že je opravdu třeba, aby se migrant snažil přizpůsobit svému novému prostředí, a ne přizpůsobovat nové prostředí sobě.

Druhý směr myšlení, který zastupují X2, X6, X7, X8, X9 a X12 je založený na tom, že migrace je úžasnou možností, či až potřebou pro určité lidi, kteří se nachází ve špatné životní situaci jako chudoba, hlad, diskriminace ze strany státu a další proměnné, které jsou často spojovány s nucenou migrací. Nemyslí si však, že lidé z Evropy, či celkově západního světa mají v dnešní době za nutné migrovat do jiných států. Někteří z tohoto myšlenkového proudu nerozlišují potřeby jedinců geograficky, ale dle osobních predispozic a očekávání od života. Nejméně pozitivní přístup k myšlence, že migrace je v dnešní době nutností měl respondent X4, který s tímto tvrzením nesouhlasí, na druhou stranu uvádí, že se jedná o dobrou příležitost k osobnímu rozvoji a překonávání těžkých životních překážek.

Přestože se zde setkáváme s různými názory, naprostá většina účastníků rozhovorů si myslí, že minimálně do určité míry, či pro určité osoby je migrace nedílnou součástí života, a to jak na úrovni jednotlivců, tak na úrovni celé společnosti.

Jaké parametry pro Vás byly zásadní k výběru země pro Váš Erasmus+ program?

Nejdůležitějším faktorem pro výběr země v programu Erasmus+ byla samotná percepce dané země, ochota ji navštívit a poznat, jak uvádí osoby X2, X4, X9, X11 a X12. Dalšími

proměnnými, které uvedli vždy čtyři lidé byla univerzita, její prestiž a nabízené studijní programy (X2,X3,X8 a X10) a dále také rozvoj jazyků, ať už anglického, nebo místního (X3,X5, X6 a X7). Dále tři osoby uvádí kulturu země jako zásadní v rozhodovacích procesech. Další faktory již byly méně zastoupené, vždy po dvou respondentech – sdílené zkušenosti bývalých účastníků programu, přírodní podmínky, přítomnost blízké osoby v zemi (rodina, přítel, přítelkyně), či v některých případech rozhodoval i nižší zájem ostatních zájemců o Erasmus v této zemi, a tak jednodušší dosažení úspěchu v dané zemi. Po jedné zmínce se pak objevují proměnné jako bezpečnost země, výběr z prozápadních vyspělých zemí, kvalita života v dané zemi, geografické umístění země, ubytovací možnosti, rozdílné prostředí oproti zemi původu a politika udržitelnosti země.

Byly by tyto parametry podobné i pro výběr země následné migrace? Nebo by se vaše strategie pro dlouhodobější migraci změnila?

Pro většinu respondentů by v případě dlouhodobé migrace zůstaly podobné parametry pro výběr země jako pro program Erasmus+. Přidali by k nim však určitá další, která považují za důležitá v delším časovém úseku. Daleko větší důraz dávají respondenti na trh práce v dané zemi, což zmínili osoby X11, X9, X8, X6, X3 a X2. Dále byla zmíněna lehčí integrace do struktur země a společnosti (X2, X4 a X10), bezpečnost země (X2), ekonomická stabilita země (X3), počasí (X7), sociální a bytová politika (X9), volba dle jazyku, kterým se v zemi mluví (X10), země ze které je snazší navštívit domov (X10), názor partnera (X11) a jedinec X12 uvádí, že by celkovému rozhodování dal daleko delší čas a zamyslel by se nad všemi možnostmi a alternativami.

Jaké byly Vaše největší obavy před odjezdem? Naplnily se tyto obavy, nebo se tyto potenciální problémy neprojeví? Pomohl Vám program Erasmus+ připravit se, nebo zbavit se tohoto strachu?

Naprostá většina respondentů (X1, X2, X4, X6, X9, X10, X11, X12) se shodla, že největším strachem pro ně byla představa, že si zde nenajdou nové přátele, nebudou se mít kde socializovat a zůstanou daleko od domova naprosto sami. Ve všech případech se ukázaly tyto obavy jako liché, kdy osoby X11 a X12 uvádí, že je velice snadné na programu Erasmus+ získat přátele, jelikož jsou všichni vystaveni stejným podmínkám a jsou tedy otevřeni vytvářet nová přátelství. Dvě osoby (X3, X5) uvádí, že se obávali takzvaného pocitu „homesickness“, což se opět neprojeví díky seznámení se a spřátelení se s novými studenty a osobami v průběhu stipendia. Po jedné odpovědi se poté objevily obavy z jazykové bariéry, kulturního nepochopení, nezvládnutí školních kurzů a strach, že osoba nebude mít ráda nové prostředí, ve kterém se bude vyskytovat. Nic z toho se také neprojeví. Jedinci X7 a X8 uvedli, že před výjezdem neměli dokonce žádné obavy.

Žádná z původních obav se tedy ani u jednoho z 12 respondentů neprojeví, k čemu z velké části přispěla komunita Erasmus lidí, kdy byla mezi respondenty vzpomenuata organizace ESN (Erasmus Student Network), která byla schopna utvořit prostředí, ve kterém se studenti mohou setkávat.

Myslíte si, že by se mohly objevit stejné problémy i při migraci dlouhodobějšího charakteru?

V odpovědích na tuto otázku opět panuje vysoká shoda, kdy respondenti považují migraci dlouhodobého charakteru za daleko náročnější a její zasazení a průběh vnímají jako rozdílné. Stejně jako v předešlé otázce panují největší obavy o sociální začlenění a nalezení kontaktů a přátel. Jsou zde však vzpomínány dva naprosto zásadní faktory, proč si respondenti myslí, že v rámci dlouhodobé migrace je situace odlišná. Prvním z těchto faktorů je potenciální neexistence organizací a struktur, jako jsou například škola, ESN a další, které socializaci dělají výrazně jednodušší. Druhým faktorem je samotná existence Erasmus+ komunity, která je ve stejný čas vystavena stejným podmínkám a většina z nich se musí zařít stejným způsobem, což dělá seznamování a navazování kontaktů výrazně jednodušší. V řadě rozhovorů bylo uvedeno, že taková situace donutí jedince hledat kontakty, které se budou nacházet v zemi dlouhodobě, tedy místní obyvatelstvo, což považují za výrazně náročnější, jelikož zde již bude menší ochota vytvářet nové vztahy.

Dále se v rámci jedinců vyskytují obavy s kulturní integrací a jazykovou bariérou, administrativním procesem, přizpůsobení života v místních podmínkách a nalezení stálé práce.

Přestože se respondenti shodují, že by se v takové situaci objevily nové problémy, které by často měly těžší řešení, než během zahraničního stipendia, zároveň podotýkají, že již získané zkušenosti by jim rozhodně pomohly i v těžších situacích.

Cítíte posílení Vašich jazykových, profesních a sociálních dovedností v průběhu programu Erasmus+ s tím, že z nich můžete profitovat i při dlouhodobé migraci? Můžete vyjmenovat tyto dovednosti a k jakým změnám došlo?

Během všech rozhovorů, kromě respondenta X1, který uvedl, že necítí žádné výrazné zlepšení, došlo ke zjištění, že došlo k určitému zlepšení v jedné, nebo více skupin dovedností v menší, často ale i výrazné míře.

Jazykové dovednosti vyzdvihli osoby X2, X3, X5, X6, X7, X8, X9, X10, X11 a X12, často však v jiném smyslu. Většina z nich mluvila o rozšíření angličtiny, a to v konverzacích, na akademické úrovni, akcent, ale i v podobě porozumění lidem s nižší jazykovou úrovní, než měl samotný respondent. Tři jednotlivci (X10, X9 a X5) však mají zkušenost se zlepšením i jiného jazyku nežli angličtiny. Pro osobu X5 bylo rozšíření německého jazyka zásadním důvodem, proč se vůbec pro program Erasmus rozhodl z důvodu pracovní způsobilosti v budoucím povolání. Respondent X9, který již měl vysokou úroveň angličtiny (C2) necítí žádný výrazný rozdíl v tomto jazyce, ale měl určité snahy naučit se jazyk místních obyvatel (dánština), a bere to jako výbornou zkušenost, jak se znovu učit nové jazyky. V neposlední řadě osoba X10, která měla první pobyt v bilingvní části Itálie dosáhla pokroku v německém jazyce, jelikož se často pohybovala v komunitě německých studentů. Zlepšení sociálních dovedností bylo v této otázce také často zastoupené téma (X2, X3, X6, X8, X9, X11, X12) kdy je jedinec nucen vystoupit ze své komfortní zóny, dostává se do kontaktu s jinými sociálními skupinami, kulturami a lidmi celkově. Nejméně účastníci cítili posun v profesních dovednostech, kdy se o těchto schopnostech rozhovořili pouze jedinci X2, X6 a X7, kdy cítili, že jsou opět vyhnáni z komfortní zóny a jsou nuceni k využívání nových schopností, či způsobů jak profesně růst (ústní zkoušení, větší zapojení do projektů, poznání nových metod, které lze využít v učitelském odvětví).

Jaká byla vaše počáteční očekávání od života v zahraničí? Splnila se tato očekávání, nebo se objevila jiná pozitiva, která vás ještě více motivovala, či negativa, která vás odradila?

Většina pozitivních očekávání, jaká měli jednotliví respondenti se splnila, akademický růst, kulturní výměna, vytvoření kontaktů po celé Evropě, zlepšení jazykových a komunikačních dovedností, možnost poznat zemi pobytu skrze cestování, naučení se odpovědnosti a samostatnosti a že se bude jednat o obohacující a zábavnou zkušenost. Jediné pozitivní očekávání, které padlo hned několikrát v rozhovorech a nebylo splněno bylo hlubší proniknutí do komunity místních obyvatel a setkávání se s nimi.

Téměř jediné negativní očekávání od života v zahraničí byly obavy, že člověk nezapadne do místní skupiny lidí a studentů, což se nepotvrdilo. Respondent X2 uvedl, že se obával kulturních rozdílů, které mu nakonec skutečně nevyhovovaly, hlavně uzavřenost místní komunity.

Jaké to bylo žít v nové zemi? Setkali jste se s odlišnými kulturami a zvyky? Máte pocit, že jste zažili něco, co lze nazvat evropskou kulturou nebo evropským povědomím, co vás kulturně propojilo?

V této otázce došlo mezi respondenty k hluboké shodě, kdy nejčastěji zastoupeným názorem je, že mezi svojí domácí kulturou, tou, kterou zažili v zemi pobytu i kulturou nově získaných kontaktů z jiných zemí se objevovaly rozdíly, které byly patrné, ovšem ve smyslu obohacení se a jejich pochopení. Nikdo z respondentů nevedl, že by rozdíly byly natolik velké, že by vedly k vyloženému nepochopení a neakceptování cizí kultury. V čem již nepanovala naprostá shoda je vymezení pojmu „evropská kultura“, a „evropské povědomí“,

- pojem, který je často používám představiteli programu Erasmus+, například Evropskou komisí. S existencí tohoto konceptu souhlasí pouze respondenti X4, X8 a X10 a o existenci takového pojmu se zamyslela i osoba X11, která tvrdí, že cítí určité spojovací prvky, ovšem nedokáže přesně určit, co by to mělo být. Vyloženě proti tomu konceptu jsou poté účastníci rozhovoru X1, X2, X9 a X12, kteří tvrdí, že přestože rozdíly mezi evropskými státy nejsou veliké, stále se jedná o národní kulturu, která se vyvíjela určitým společným způsobem, ale neexistují specifické prvky kultur, které by šly shrnout pod pojem evropské povědomí, evropská kultura. Zbylí respondenti nedokázali najít jednoznačný názor, kdy cítí, že rozdílnosti mezi státy jsou menší, než by mohly být, zároveň si nedovolí tvrdit, že je zde jednotící prvek. Nejvíce proti tomuto konceptu vystoupil jedinec X2, který tvrdí, že dokáže najít souvislosti mezi státy jako je Nizozemsko, Německo a Švýcarsko, s tím, že ho

překvapila blízkost kultur zemí střední a východní Evropy, cítí však výrazné rozdíly v zemích jihu a státech Skandinávie.

Dle výpovědi respondentů nelze potvrdit ani vyvrátit existenci konceptu evropské kultury, či evropského myšlení, kdy naprostá většina z nich cítí rozdílnosti mezi jednotlivci i na vyšší geografické úrovni, souhlasí však, že jsou zde i jednotící prvky, či rozdíly nejsou zpravidla nikterak zásadní.

Přinesl vám pobyt v zahraničí kontakty nebo zkušenosti, které by mohly vést k budoucí migraci do dané země? Nebo jste získali kontakty, které vás motivovaly k migraci do jiné země EU nebo dokonce mimoevropské země?

Program Erasmus+ byl pro určité jednotlivce přínosný jak v zisku zahraničních kontaktů, tak i zkušeností, které by mohly vést k budoucí dlouhodobé migraci (X3, X10, X12) a zároveň i X6, kde je však dodáno, že tato existence nikterak neovlivní její budoucí rozhodování. Dále panuje většinová shoda, že pobyt přinesl zkušenosti, které jsou možné využít v budoucím migračním rozhodování. Respondent X9 uvádí, že získal informace, které ho motivovaly k migraci do mimoevropské země. Nabytá přátelství chce však většina účastníků rozhovoru využít pouze k cestování a navštívení svých přátel v zahraničí. Respondent X1 uvedl, že jakékoliv zkušenosti ani kontakty ho nikterak neovlivnily v jeho migračních strategiích.

Hodláte využít tyto kontakty k potenciální migraci, nebo je dokonce již využíváte?

Osoby, které v otázce č.13 odpověděly, že získaly kontakty, které by mohly využít k případné migraci (X3,X10,X12), tak je skutečně hodlají využít. Zároveň respondent X5, který se v předešlé otázce soustředil spíše na získané zkušenosti a rozšíření jazykových znalostí uvádí, že hodlá využít kontaktů, které během programu získal. Zároveň osoby X9 a X11 uvádí, že v současné době nic takového neplánují, ale pokud by přemýšlely o migraci, využily by tyto kontakty jako doplňující informace k jejich rozhodnutí, ne však jako hlavní. Zbytek respondentů hodlá využít nové známosti pouze za účely krátkodobých návštěv, či naopak přijímání návštěv, ovšem nehodlají je zúročit ve svých potenciálních migračních strategiích.

Číníte jakékoliv určité kroky které by vedli k životu v zahraničí (hledání práce, získávání nutných vědomostí a dovedností a další...)?

Nejaktivněji v tomto ohledu si počíná respondent X3, který prozkoumává trh práce v Asii, pracuje na zlepšení svých jazykových dovedností a porozumění jeho expertýze v této části planety. Dále X9 rovnou z Erasmu pokračoval na studijní internship na Nový Zéland a X4 se připravuje na studia magisterského oboru ve Švédsku, kdy se zároveň snaží naučit základy jazyka a nalézt práci. Další významné kroky respondenti neuvedli kromě rozšiřování svých jazykových dovedností. Většina z nich se v současnosti snaží dostudovat a nejeví výraznou vůli dále migrovat. Výjimkou jsou respondenti X10 a X5, kteří se snaží v současnosti dokončit studia a po nich následně vycestovat. Stejně tak i osoba X11, která si však ještě není 100% jistá zda-li chce ihned vycestovat. V ostatních šesti rozhovorech zaznělo, že v současnosti nejeví zájem o dlouhodobý život v zahraničí.

Na jak dlouho a jak plánujete své migrační strategie? Jedná se spíše o krátkodobé zkušenosti v horizontu přibližně jednoho roku, nebo o dlouhodobé strategie, které by do vašeho plánu zahrnovaly například vaši blízkou rodinu?

Dlouhodobou migrační strategii zmínil v rozhovoru pouze respondent číslo X5, který se hodlá kariérně prosadit v Německu, nebo Rakousku a trvale v zemi zůstat. Dále osoba X10 plánuje několik let v zahraničí, aby byla blíže svému partnerovi studujícímu v zahraničí, poté se hodlá vrátit. Určitý způsob střednědobé pracovní, či studijní migrace plánují účastníci X1, X3 a X4. Studijní krátkodobé migrace plánují X8 a X9 a taktéž X12, která je otevřena i jiným, než studijním typům. Nijak neplánují migrovat respondenti X2, X6 a X7, kdy respondent X6 uvádí, že pokud by už migrovat měl, tak jedinečně dlouhodobě se svojí rodinou. Osoba X11 není plně rozhodnuta, jaké budou její další plány a bude záležet na kariérních možnostech a partnerovi.

Využíváte nějaké informační zdroje, které vás na život v zahraničí připravují nebo vám přímo pomáhají? Získali jste tyto zdroje, například prostřednictvím programu Erasmus+?

Naprostá většina osob nemá a nevyužívá žádný zdroj informací, který by je mohl připravit na další život v zahraničí, nebo jim pomoci. Jako nejčastější zdroj informací pro studenty, kteří je vyhledávají slouží univerzity, a to ať už domácí univerzity, tak univerzity zemí, kam se jednotlivci hodlají vydat, aspoň to uvádí respondenti X8, X9, X10 a X12. Osoba X3 naopak využila programu Erasmus+, kde získala přístup ke zdrojům jako je např. kulturně orientační kurz, či jazykový kurz, které významně vypomohly na život v zahraničí. Jako možné zdroje

byly také uvedeny informace od ostatních vyjíždějících, či oficiální webové stránky země výjezdu.

Cítil jste se v zemi přijat místní komunitou? Podařilo se vám do ní vůbec proniknout? Nebo jste byli více uzavřeni ve svých komunitách, například jako zahraniční studenti? Obáváte se, že proniknout do komunity jiné země by mohl být problém, i když v cizí zemi zůstanete delší dobu?

V této otázce panuje většinová shoda v mnoha ohledech. Prvních z nich je, že mezinárodní komunita studentů byla právě ta dominantní, ve které trávili respondenti nejvíce času, a kde probíhala většina sociálních interakcí. Dále pak, že se cítili přijati místní komunitou lidí, ale stále jako cizinec, ne jako místní a cítili jistý odstup. Dále hodně osob dodává, že si myslí, že toto chování místní komunity může být rozdílné právě dle země pobytu. Jelikož většina respondentů strávila svůj Erasmus+ program ve skandinávských zemích, často se v rozhovorech setkáváme, že skutečně nordické země jsou uzavřenější, než je člověk zvyklý. Vyloženě přijatými se cítili pouze respondenti X5 (který narozdíl od většiny nebyl ve Skandinávii, ale v Rakousku) a X12. Respondent X10, který se zúčastnil programu Erasmus+ hned dvakrát potvrdil, že v ani jednom období se necítil opravdu součástí místní komunity, ale vztahy, které s místními navázal v Itálii byly rozhodně častější a hlubší než ty, které navázal s místním obyvatelstvem v Dánsku.

Máte pocit, že skupina lidí, kterou jste poznali v rámci programu Erasmus+, je celkově mobilnější a je pravděpodobnější že stráví delší část života v zahraničí?

V odpovědích na tuto otázku panuje naprostá shoda respondentů, kdy hned 9 z nich odpovídá jednoznačně ano, zbylí tři (X4, X11 a X12) rozebírají rozdílnosti mezi jednotlivci, kdy stále nechtějí generalizovat, ovšem v celkovém rozsahu souhlasí, že skupina Erasmus studentů je všeobecně mobilnější, než osoby, které znají ze života v domácím prostředí. Důvody, které byly uvedeny proč si toto myslí jsou diskuse s ostatními účastníky rozhovoru, kdy vyšlo najevo, že velká část z nich chce po studiích pokračovat v zahraničí, získané informace a zkušenosti v průběhu programu a častěji smýšlí o možnostech v zahraničí. Respondent X9 doplňuje, že naprosto nejvyšší úroveň takových plánů zažil na dalších organizovaných pobytech v průběhu Erasmu (organizovaných přes ESN).

Řekli byste z vlastní zkušenosti, že se tyto potenciální rozdíly objeví až po skončení programu, nebo jsou zakořeněny již před samotným programem?

Dotázaní se shodují, že ve většině případů se jedná o směs obou aspektů. Uvádí, že již předem se jedná o určitou skupinu lidí, která má vyšší zájem poznávat zahraničí, nové lidi a získávat a být otevřený novým zkušenostem, jelikož berou tyto proměnné jako zásadní důvod toho, proč se programu Erasmus+ vůbec zúčastnit. Zároveň dodávají, že takto nabyté zkušenosti ještě rozvíjí tento záměr, nebo jak doplňuje respondent X2, je může usměrnit a zkonkretizovat. Dále dle výpovědí dochází k celkovému otevření se novým kulturám a zbavení se strachu z určitých životních rozhodnutí.

Doplňující informace

Jelikož se jednalo o strukturovaný rozhovor respondenti během jeho průběhu nedostali mnoho prostoru rozvinout své zkušenosti za hranice jednotlivých otázek. Proto na konci dostali příležitost doplnit informace, které cítili, že chtěli během rozhovoru sdělit, ale nebylo na ně místo. Této příležitosti využili osoby X2 a X8.

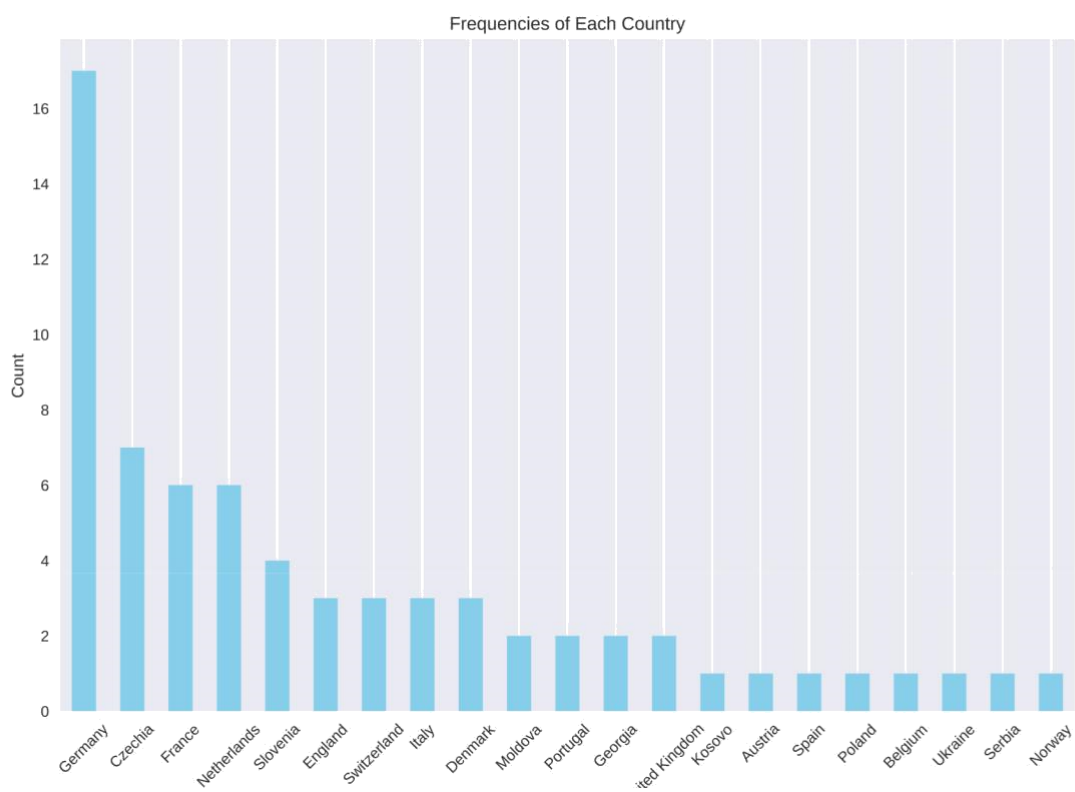
Prvnímu zmíněnému chyběl během rozhovoru větší důraz na zemi, kde se jedinec účastní programu Erasmus+, jak náročné to bylo seznámit se s novými lidmi a jestli se projeví určité stereotypy, které by jednotlivce nutili chovat se jinak.

Druhý výše zmíněný by v průběhu dotazování dal větší prostor otázkám spojených se životními náklady a dostupností ubytování, které jak uvádí jsou velice významné v migračním rozhodování.

8. Výsledky dotazníkového šetření

8.1. Socioekonomické a geografické zastoupení nemobilních účastníků

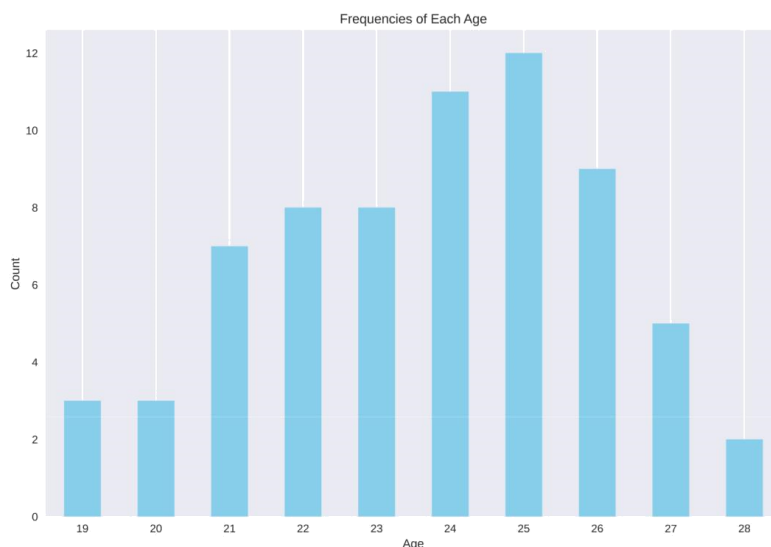
Celkem se průzkumu nemobilních osob (bez zkušeností s dlouhodobými zahraničními stipendii) zúčastnilo 68 respondentů celkem z 21 zemí. Nejčastěji zastoupenými státy jsou Německo, Česko, Francie a Nizozemsko, viz v tabulce níže

Graf 2: Země původu nemobilních respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum

Omezení na věkové hranici mělo za úkol simulovat nejčastější věk účastníků programu Erasmus+, byl tedy zvolen rozsah od 19 do 28 let. Průměrný věk účastníků průzkumu byl 23,7 let se směrodatnou odchylkou 2,27 let. Mediánovou hodnotou je věk 24 let.

Podrobnější rozdělení na grafu níže:

Graf 3: Věkové rozdělení nemobilních respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum

Poslední dvě zjišťované proměnné v rámci dotazníkového šetření byly pohlaví a věk:

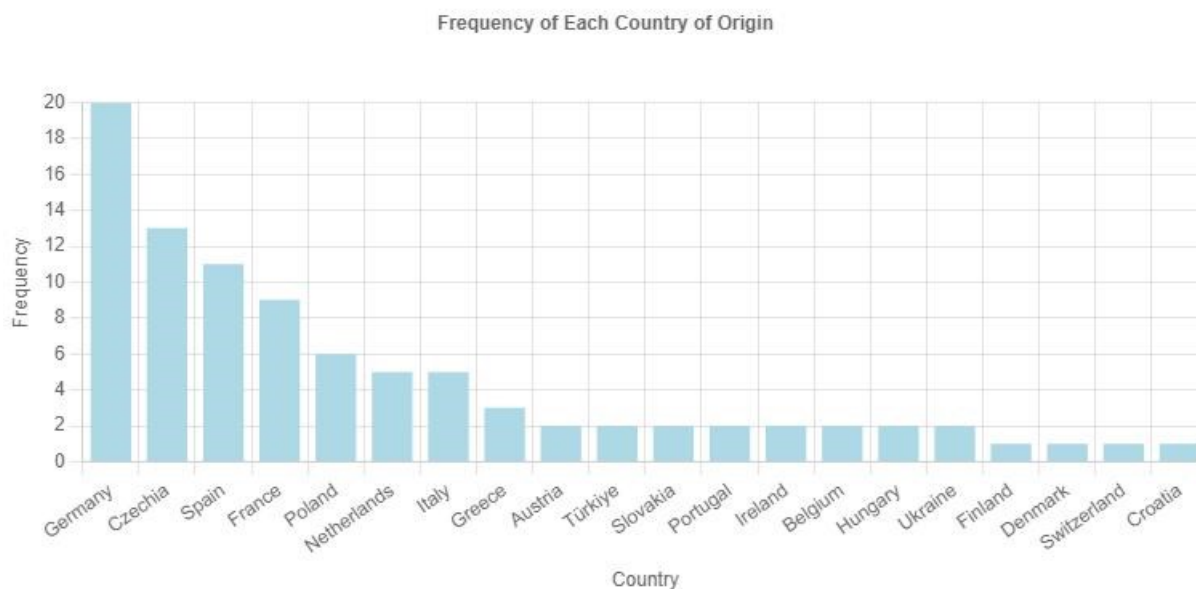
	Absolutní počet	Podíl
Pohlaví		
Muž	18	26,47%
Žena	46	67,75%
Jiné	4	5,88%
Vzdělání		
Střední škola	12	17,66%
Bakalářské	29	42,64%
Magisterské	25	36,76%
Vyšší	2	2,94%

Tabulka 1: Další rozdělení nemobilních účastníků, Zdroj: vlastní výzkum

8.2. Socioekonomické a geografické zastoupení účastníků programu Erasmus+

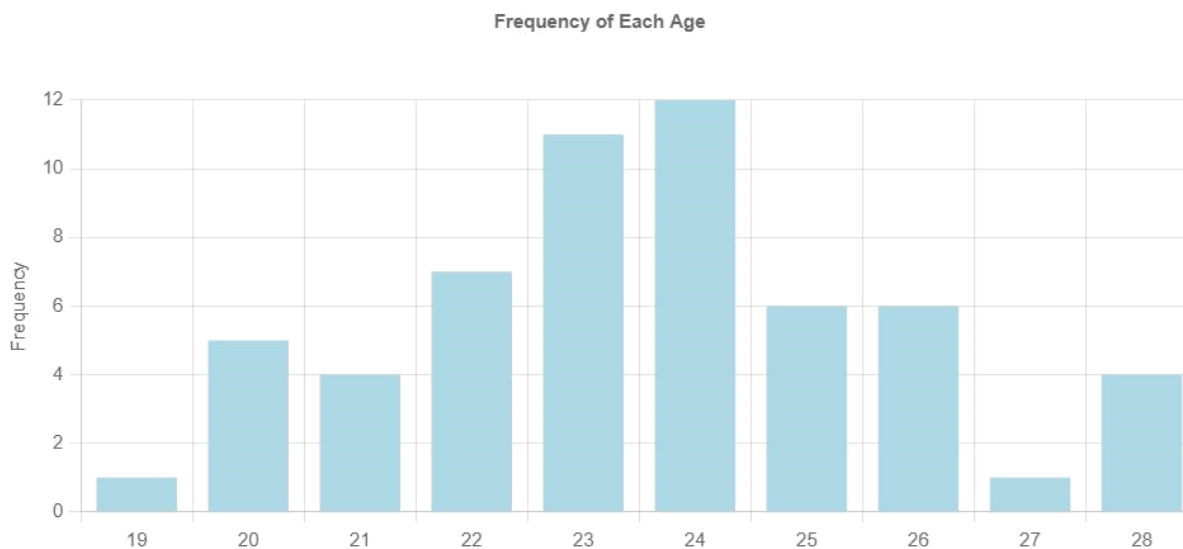
V rámci této kapitoly je šetřeno celkem 93 respondentů z celkových 99, kdy byli všichni mimoevropští zástupci vyloučeni z analýzy dat. Těchto 93 osob pochází celkem z 20 různých

evropských zemí, kdy nejpočetnější zástupce má opět Německo a Česko, následované Španělskem a Francií.

Graf 4: Země původu Erasmus+ respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum

V tomto průzkumu bylo opět uplatněno věkové omezení od 19 do 28 let, které vedlo k vysoké shodě stáří respondentů obou šetření. Průměrný věk respondentů byl 23,5 let, kdy nejmladšímu respondentu bylo 19 let a nejstaršímu 28. Mediánový věk byl 24 let a směrodatná odchylka se rovnala 2,2.

Graf 5: Věkové rozložení Erasmus+ respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce níže můžeme vidět počet a podíl zastoupených pohlaví a vzdělání. Zvýšil se podíl mužů na úkor žen a dalších pohlaví a zároveň se zvýšil podíl jak bakalářských, tak magisterských studentů vůči středoškolsky vzdělaným a osobám s vyšším, než magisterským vzděláním, které z tohoto průzkumu zmizely úplně.

	Absolutní počet	Podíl
Pohlaví		
Muž	30	32,26%
Žena	62	66,66%
Jiné	1	1,08%
Vzdělání		
Střední škola	3	3,23%
Bakalářské	46	49,46%
Magisterské	44	47,31%

Tabulka 2: Další rozdělení Erasmus+ respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum

8.3. Uzavřené otázky dotazníkových šetření

Výše v textu bylo zmíněno, že v rámci kvantitativních dotazníků bude analýza výsledků probíhat vícero způsoby. Aby byla zajištěna přehlednost interpretací výsledků postup analýzy je následovný:

- Analýza společných otázek obou skupin dotazníkových šetření
- Analýza otázek zastupující pouze mobilní skupinu
- Analýza otevřených otázek mobilní skupiny a komparace s výsledky strukturovaných rozhovorů

8.3.1. Společné otázky

Ve společných otázkách dochází k porovnávání dvou skupin respondentů. V každé otázce bude **nemobilní skupina** (ti, kteří se nikdy nezúčastnili dlouhodobých zahraničních stipendií) označována jako „**skupina 1**„ nebo „**dataset 1**„ zatímco výzkumná **skupina Erasmus+ studentů** bude vystupovat pod označením „**skupina 2**„ či „**dataset 2**„.

1. Jak byste hodnotil svůj zájem žít v zahraničí?

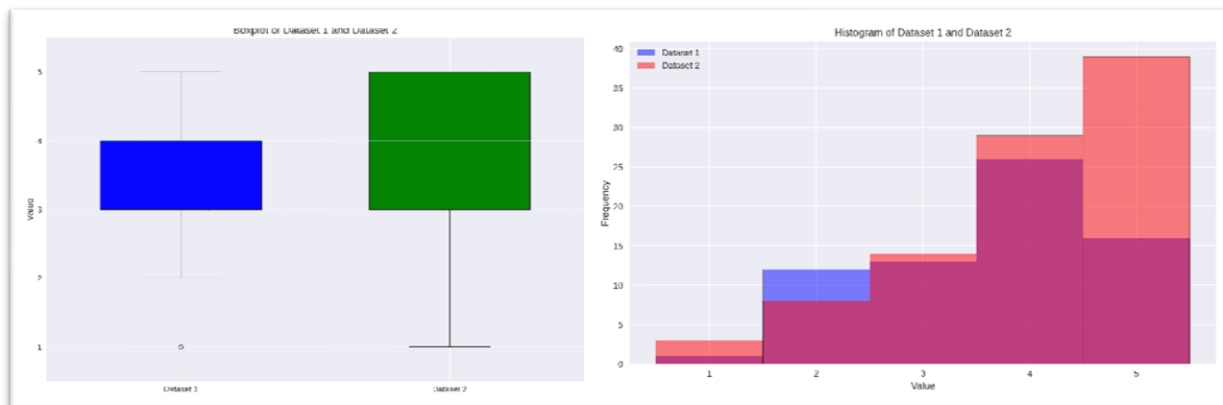
První otázka byla společná pro oba dva výběry, zdali existuje všeobecně rozdílný zájem o život v zahraničí v naší mobilní a nemobilní skupině lidí. Respondenti vybírali z pěti hodnot, kdy číslo 1 znamenalo žádný zájem a 5 výrazný zájem.

Pro zjištění možných rozdílů byl mezi oběma vzorky proveden Two-sample T-test na 5% hranici významnosti. Výsledná p-hodnota je stanovena na 0,044. což nám indikuje **statisticky významný rozdíl** mezi oběma skupinami.

V rámci výpočtů nemobilního obyvatelstva byl **průměrný zájem** reflektován **hodnotou 3,65**, nejčastější odpovědí byla hodnota 4, stejně tak mediánová hodnota. Zatímco v rámci šetření Erasmus studentů byl **průměr** stanoven na **rovné 4 body**, nejčastější, tedy hodnota 5 a mediánem byla hodnota 4.

V boxplotu a sloupcovém grafu níže můžeme vidět vizualizaci získaných dat, kdy Dataset 1 reprezentuje nemobilní jedince a Dataset 2 mobilní. Osoby, které se nikdy nezúčastnily zahraničního studijního stipendia mají celkově níže postavenou středovou hodnotu, kdy první a třetí kvartil je v rozmezí hodnot 3 a 4 s variací 1,157 (disperze dat od střední hodnoty). Jednotlivci, kteří se zúčastnili programu Erasmus+ mají variabilnější odpovědi, kdy se hodnoty prvního a třetího kvartilu pohybují mezi celkovými hodnotami 3 až 5 s variací 1,217.

Z výsledků této otázky nám vychází, že existuje statisticky významný rozdíl mezi oběma skupinami, kdy účastníci programu Erasmus+ vykazují vyšší zájem. Zároveň je však třeba podotknout, že variabilita odpovědí v této skupině je vyšší, než v nemobilní skupině.

Graf 6: Porovnání: Zájem žít v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum

2. Jak byste hodnotil svůj zájem o mezinárodní vzdělávání v jakékoliv podobě?

Respondenti měli opět na výběr z možných odpovědí 1 až 5, kdy nejnižší číslo znamenalo žádný zájem, naopak nejvyšší pak výrazný zájem.

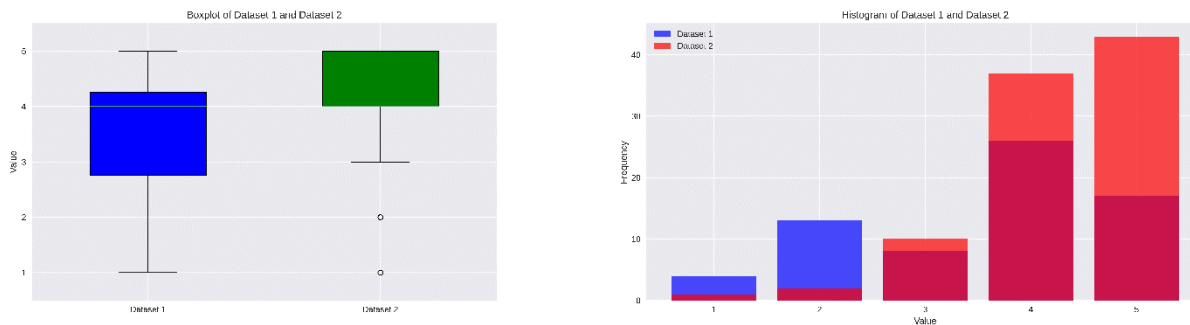
Průměrný zájem skupiny 1 vykazuje **hodnotu 3,57** a rozmezí odpovědí mezi prvním a třetím kvantilem je 2,75 až 4,25 s variabilitou 1,5.

Skupina 2 vykazuje výrazně vyšší hodnoty v rámci svých odpovědí s **průměrem 4,28** a variabilitou odpovědí 0,68. V rámci prvního a třetího kvantilu se nalézají hodnoty odpovědí 4 až 5.

Two-sample T-test ukazuje statistickou statisticky významný rozdíl s p-hodnotou na úrovni 0,00001, rozdíl je tedy významný jak na 5 %, tak i na 1% hranici významnosti.

Boxplot níže nám jednoznačně ukazuje velice výrazný zájem skupiny 2 o zahraniční vzdělávání, kdy nejnižší hodnoty 1 a 2 byly označeny jako výrazně vzdálené od výsledků celého souboru.

Zatímco zájem souboru 1 je velice podobný v otázkách života v zahraničí a mezinárodního vzdělávání v zahraničí, soubor 2 ukazuje ještě výraznější zájem o studia v zahraničí, než o život mimo svojí zemi. Tento zájem je navíc ucelený pro celou skupinu, kdy se variace dostává na hodnotu 0,68 a je tedy skoro poloviční oproti první otázce.

Graf 7: Porovnání: Zájem o mezinárodní vzdělávání, Zdroj: Vlastní výzkum

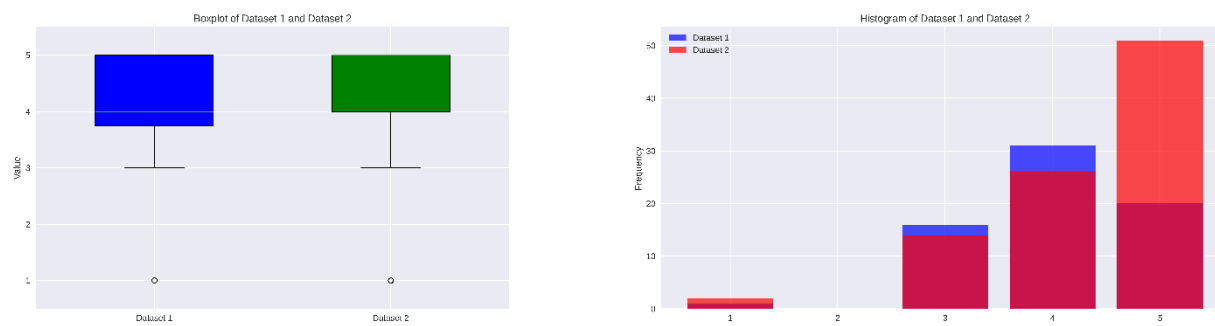
3. Jak vnímáte výhody, které nabízí studijní granty delšího a dlouhého charakteru (min. 6 měsíců) na následovnou migraci?

Na pětibodové stupnici měli dotázaní za úkol se zamyslet, do jaké míry nabízejí dlouhodobá studijní stipendia výhody pro jedince v otázkách následovné migrace. Hodnota jedna znamená žádné výhody, naopak hodnota pět znamená zásadní výhody.

Průměrné hodnocení **skupiny 1 je 4,01**, vidí tedy zde poměrně významné potenciální výhody pro osoby, které chtějí v budoucnu migrovat. Medián i modus byl taktéž stanoven na hodnotě 4 s variancí 0,82. První a třetí kvartil se pohyboval v rozmezí 3,75 až 5,0.

Skupina 2 opět vykazuje vyšší průměrné hodnoty, které se dostávají na **úroveň 4,33**. Modus i medián jsou u této skupiny na čísle 5, což značí, že většina hodnotících vnímá vliv těchto stipendií jak zásadně výhodné. Variance u této skupiny je 0,89.

Po provedení Two-sample T-testu vychází, že **p-hodnota je 0,0215**, datasety jsou tedy na 5% hranici významnosti statisticky rozdílné.

Graf 8: Porovnání: Výhody studijních grantů, Zdroj: Vlastní výzkum

Přestože jsou tyto datasety statisticky rozdílné, mají určité podobnosti v nízkých krajních hodnotách (výjimečné zastoupení hodnoty 1, žádné zastoupení hodnoty 2). Obě skupiny se tedy shodují, že dlouhodobá stipendia mohou mít výrazně pozitivní vliv na budoucí migraci.

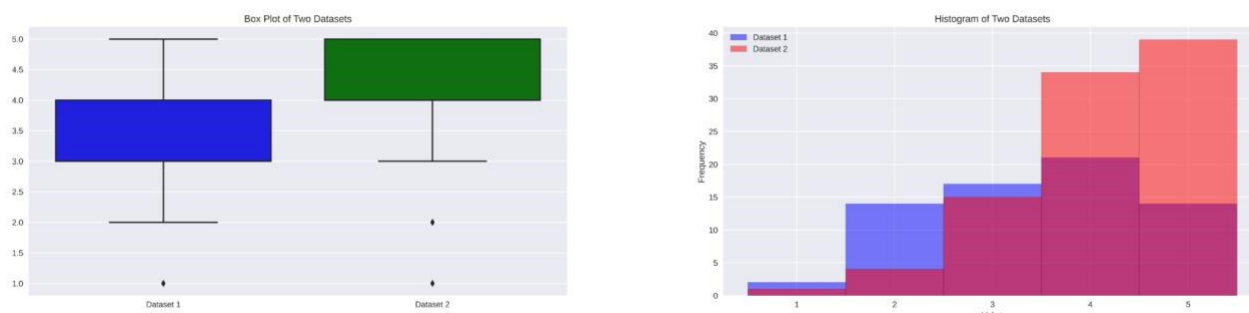
4. Jak byste zhodnotil svoji připravenost studovat na zahraniční univerzitě, nebo se ucházet o práci v zahraničí?

Respondenti opět vybírali z pěti možností, kdy 1 značila naprostou nepřipravenost k takovým aktivitám, hodnota 5 naopak značí naprostou připravenost.

Skupina 1 dosáhla **průměrné hodnoty 3,45** s mediánem i modem v hodnotě 4 a variancí 1,266. Rozpětí prvního až třetího kvartilu se pohybovalo v hodnotách 3 až 4.

Skupina 2 dosáhla **průměrné hodnoty 4,14** s mediánem v hodnotě 4 a modem 5. Variance dosahuje hodnoty 0,84, můžeme tedy potvrdit, že Erasmus+ skupina se dle absolutních čísel cítí připraveněji než nemobilní skupina a skupina je ve výsledcích ucelenější.

Two-sample T-test dosahuje p-hodnoty 0,000037. což znamená, že jsou se zde nachází statisticky signifikantní rozdíl mezi nimi na 5% i 1% hranici významnosti.

Graf 9: Porovnání: Připravenost studovat/pracovat v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum

Boxplot výše nám ukazuje, že pro oba soubory jsou odpovědi s hodnotou 1 vedeny jako extrémně vzdálené od zbytku souboru, opravdu malé množství respondentů se tedy cítí naprosto nepřipraveno. Pro Erasmus+ soubor je extrémně vzdálená dokonce hodnota 2.

5. Jak byste hodnotili spokojenost s životem v zemi Vašeho původu?

Respondenti vybírali z možností 1 až 5, kdy nejnižší hodnota reflektovala naprostou nespokojenost v zemi původu, nejvyšší naopak absolutní spokojenost.

Průměr hodnot skupiny 1 se vyšplhal na **hodnotu 3,63** s mediánem i modem na čísle hodnotě 4.

Průměr skupiny 2 byl jen o trochu vyšší – hodnota **3,75** s modem a mediánem v hodnotách 4.

Graf 10: Porovnání: Spokojenost v zemi původu, Zdroj: Vlastní výzkum

Boxplot zobrazuje situaci, kdy skupina 1 má své odpovědi prvního až třetího kvartilu v rozmezí hodnot 3 až 4, zatímco skupina 2 má tyto kvartily mezi hodnotami 3 až 5. Za zmínění stojí výsledky na hodnotách jedna, kdy pro první skupinu je extrémně odlehlá, zatímco v druhém souboru nemůžeme nazvat extrémně odlehlou hodnotou žádnou odpověď. Přestože průměr hodnot druhé skupiny je o kousek vyšší, extrémně nespokojení jedinci jsou zde přesto obvyklejším jevem.

P-hodnota v Two-sample T-testu je reprezentována číslem **0,473**, což značí, že **nemáme dostatek důkazů** pro potvrzení, že mezi skupinami je signifikantní statistická rozdílnost.

Pro podpoření tvrzení byl zároveň proveden test **ekvivalence** v intervalu $[-1, 1]$ na 5% hranici významnosti, kdy interval spolehlivosti je v rozmezí $[-0,1326; 0,7326]$. Díky těmto výsledkům je možné interpretovat, že obě skupiny jsou **statisticky ekvivalentní**, shodné. Můžeme potvrdit, že datasey nemají statisticky významné rozdíly v rámci ekvivalenčního intervalu $[-1, 1]$.

6. Jak byste hodnotili svůj zájem o práci v zahraničí

Odpovědi na otázku byly v rozsahu 1-5, kdy nejmenší hodnota značí naprosto žádný zájem o práci v zahraničí, nejvyšší značí absolutní zájem pracovat v zahraničí.

Průměrná výše odpovědí skupiny 1 se ustálila na **hodnotě 3,82** s mediánem 4 a modem také 4. Hodnoty prvního až třetího kvartilu se pohybují mezi úrovněmi 3 až 5.

Erasmus+ skupina dosahuje **průměru 3,98** s modem i mediánem na hodnotě 4 a první až třetí kvartil se pohybuje v rozmezí naměřených hodnot 4 až 5.

Po provedení Two-sample T-testu nám vychází **p-hodnota** na úrovni **0,334**, takže nemůže na 5% hranici potvrdit, že rozdíl mezi skupinami je statisticky významný.

Test ekvivalence na 95 % intervalu významnosti udává interval $[-0.48, 0.17]$, datasey tedy nemají statisticky významné rozdíly v intervalu $[-1, 1]$.

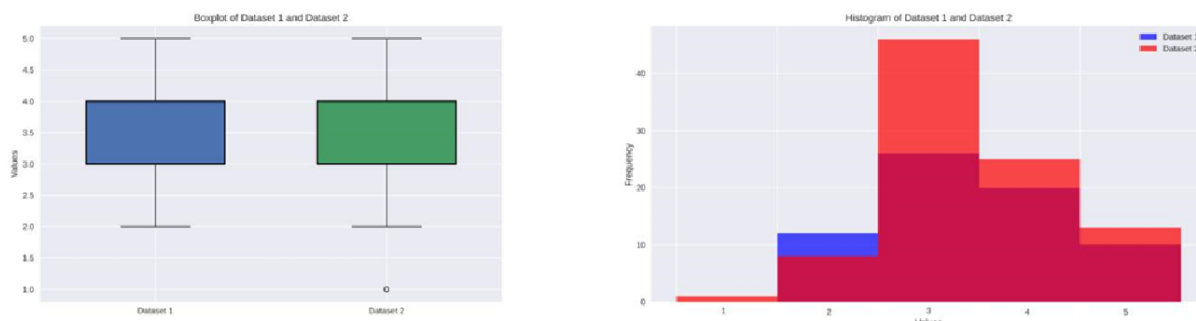
Graf 11: Porovnání, Zájem o práci v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum

Boxplot nám vyznačuje širší střední hodnoty u skupiny 1, kdy však žádné odpovědi nejsou extrémně odlehlé, naopak skupina 2 má užší střední hodnoty s vyšším počtem odlehlých hodnot na úrovni odpovědí 1 a 2. Erasmus+ skupina tedy má ustálenější názor na práci v zahraničí, ale s extrémnějšími krajními hodnotami.

7. Jaké očekávání v rámci životních podmínek máte, pokud byste se přestěhoval do zahraničí?

V rámci odpovědí na tuto otázku měli respondenti možnost vybírat z odpovědí na škále 1-5, kdy nejnižší hodnota znamená znatelné zhoršení, střední hodnota znamená stejná životní situace a nejvyšší hodnota značí výrazné zlepšení.

Skupina 1 se v rámci odpovědí na tuto otázku dostává na **průměr 3,41** s mediánem a modem v bodě 3. Odpovědi v prvním až třetím kvartilu se pohybují mezi hodnotami 3 až 4. Velice podobných výsledků se dostalo v rámci skupiny 2 s **průměrnou hodnotou 3,44** a modem a mediánem 3. Rozložení prvního a třetího kvartilu je stejné jako u skupiny 1. Two-sample T-test vykazuje p-hodnotu 0,84, takže **nemůžeme** na 5% hranici **potvrdit rozdílnost** těchto dvou skupin.

Graf 12: Porovnání: Změna životních podmínek, Zdroj: Vlastní výzkum

Kromě extrémně vzdálené hodnoty u druhé skupiny jsou boxploty pro skupiny 1 a 2 shodné, stejně tak histogram vyjadřuje podobné rozložení obou skupin. Odpovědi na tyto otázky jsou z více metrik shodné.

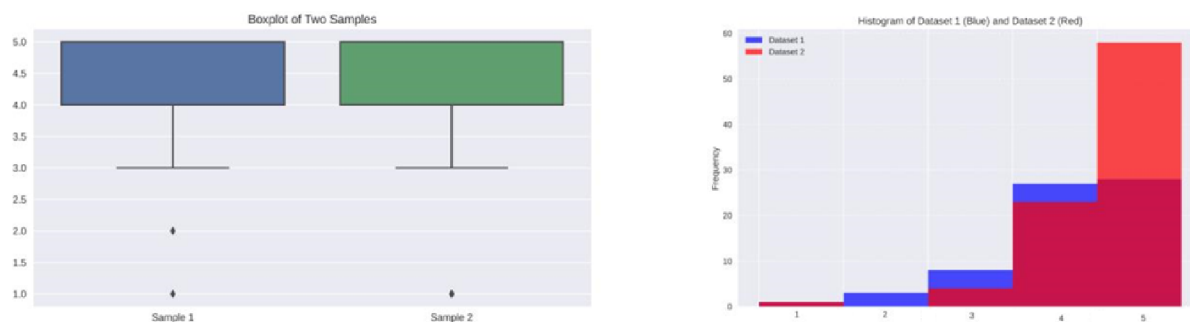
8. Jak hodnotíte získávání mezinárodních kontaktů jako obohacení Vašeho života a Vašich zkušeností?

Hodnocení této otázky opět probíhalo na škále 1 až 5. Nejnižší hodnoty značí žádné obohacení, nejvyšší hodnota naopak značí, že zisk mezinárodních kontaktů je pro osobu velice obohacující.

Průměr skupiny 1 dosahuje na **průměrnou hodnotu 4,18** s mediánem na čísle 4 a modem 5. Rozmezí mezi prvním a třetím kvartilem je zakotven na hodnotách 4 až 5.

Druhá skupina dosahuje **průměrné hodnoty 4,6**, což značí, že Erasmus+ studenti vnímají tato poznání jako velice obohacující. Medián i modus odpovědí je dokonce na hodnotě 5. Odpovědi mezi prvním a třetím kvartilem se pohybují na úrovni 4 až 5.

Po vypočítání Two-sample T-testu vychází p hodnota mezi těmito skupinami na úrovni $p=0,0012$, což na 5% hranici významnosti znamená, že existuje statisticky významný rozdíl.

Graf 13: Porovnání: Mezinárodní síť jako obohacení, Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci boxplotů výše můžeme vidět, že pro skupinu 1 jsou dvě nejnižší hodnoty vedeny jako extrémně vzdálené od celku, u skupiny 2 tomu tak je pouze u nejnižší hodnoty, druhé nejnižší nebyly žádné uvedeny. Největší rozdíl mezi skupinami můžeme vidět naopak na druhé části stupnice, kdy hodnota 5 naprosto dominuje mezi Erasmus+ studenty, kteří zisk mezinárodních kontaktů prezentují jako naprosto pozitivní, zatímco u nemobilní skupiny vidíme významnou část odpovědí i na hodnotě 4.

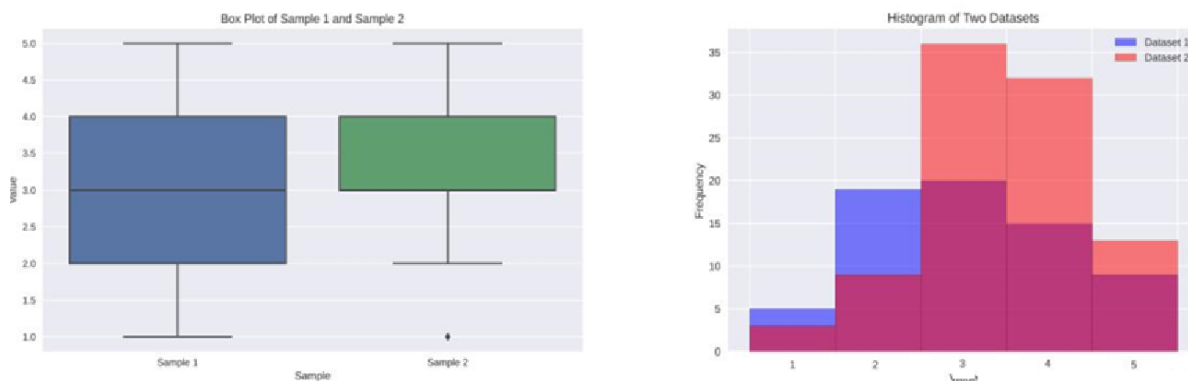
9. Jak byste ohodnotil šíři svých zahraničních kontaktů?

V otázce měli respondenti zaznamenat, jak si myslí, že mají široké své zahraniční kontakty, kdy hodnota jedna znamenala naprosto žádné zahraniční kontakty, naopak číslo pět značí širokou síť kontaktů.

V první skupině dosahuje průměrná **hodnota 3,06**, kdy modus i medián je vyznačen hodnotou tři. Hodnoty mezi prvním a třetím kvartilem se pohybují mezi 2 až 4.

Druhá skupina dosahuje vyššího průměrné hodnoty s **3,46**, kdy modus i medián je shodný s první skupinou. Rozdíl se nachází v rozsahu prvního a třetího kvartilu, který zabírá pouze hodnoty 3 až 4.

Two-sample T-test nám v rámci těchto dvou skupin zobrazuje p hodnotu 0,017, což na 5% hranici významnosti vypovídá, že není možné zamítnout nulovou hypotézu, tedy že datasety jsou různé.

Graf 14: Porovnání: Šíře mezinárodních kontaktů, Zdroj: Vlastní výzkum

Boxplot ukazuje, že zatímco skupina 1 nemá žádné extrémně vzdálené hodnoty a zastupuje jejich celou škálu, pro Erasmus+ skupinu je hodnota jedna extrémně vzdálená celému celku.

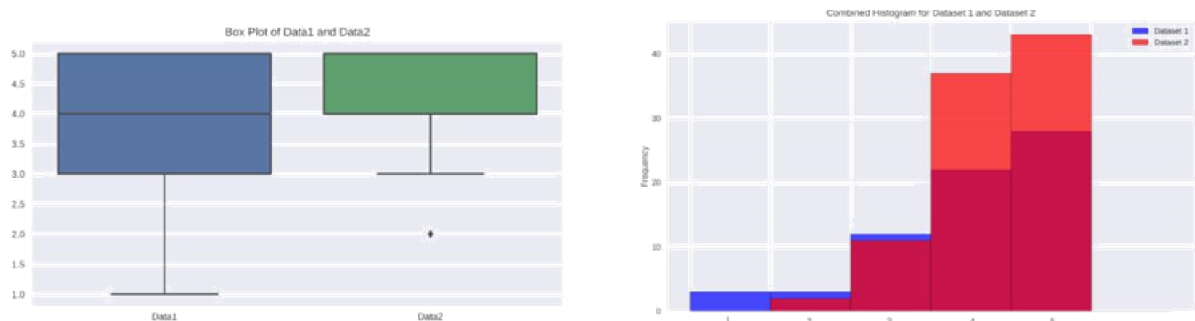
10. Jak byste ohodnotil úroveň svého druhého jazyka?

Poslední z uzavřených otázek pro obě skupiny, kdy respondenti volili mezi hodnotami 1 až 5, kdy nejnižší hodnoty značí žádné znalosti druhého jazyka, naopak nejvyšší hodnoty značí výborné znalosti.

Nemobilní skupině byl naměřen **průměr hodnot 4,01** s mediánem v hodnotě 4 a modem na hodnotě 5. První a třetí kvartil zachycuje odpovědi mezi 3 a 5.

Erasmus+ skupina respondentů dosahuje **průměru 4,3** s modem i mediánem na stejných hodnotách jako skupina 1. První a třetí kvartil je pouze v hodnotách 4 a 5.

Po provedení Two-sample T-testu vychází p-hodnota 0,051, což je naprostá hrana 5% úrovně významnosti. Neexistuje tedy dostatek důkazů pro zamítnutí nulové hypotézy, což naznačuje že průměry obou skupin nejsou signifikantně rozdílné.

Graf 15: Porovnání: Úroveň druhého jazyka, Zdroj: Vlastní výzkum

Na boxplotu a histogramu výše můžeme vidět, že skupina 1 se v naprosté většině pohybuje mezi hodnotami 3 až 5, stejně jako skupina 2. Jediný výraznější rozdíl mezi skupinami je neexistence jedinců bez naprosto žádných základů druhého jazyka ve skupině 2 a i druhá nejvyšší hodnota je označena jako extrémně vzdálená. V mobilní skupině je tedy náročnější nalézt respondenta, který by nemluvil alespoň na základní úrovni druhým jazykem.

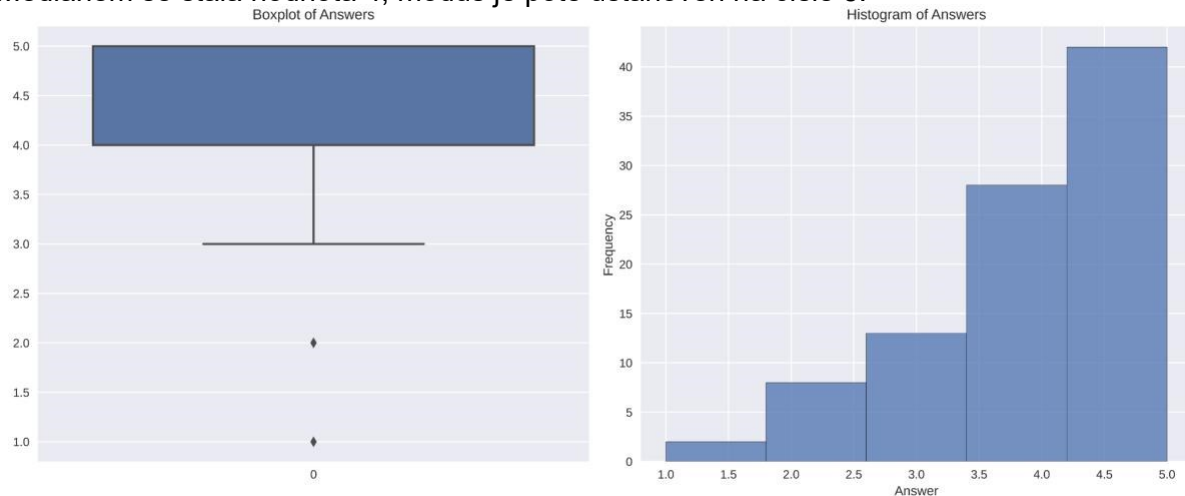
8.3.2 Uzavřené otázky mobilní skupiny

Dotazník určený pro Erasmus+ studenty je rozšířen o další dvě otázky:

1. Jak byste ohodnotili změnu zájmu o život v zahraničí po absolvování programu Erasmus+?

Respondenti odpovídali na pětistupňové škále 1-5, kdy nejnižší hodnoty znamenají snížení zájmu o život v zahraničí, střední hodnota značí, že zájem zůstal stejný a nejvyšší hodnoty značí zvýšení zájmu.

Účastníci výzkumu v odpovědích na tuto otázku zaznamenali **průměrnou hodnotu 4**. Mediánem se stala hodnota 4, modus je poté ustanoven na čísle 5.

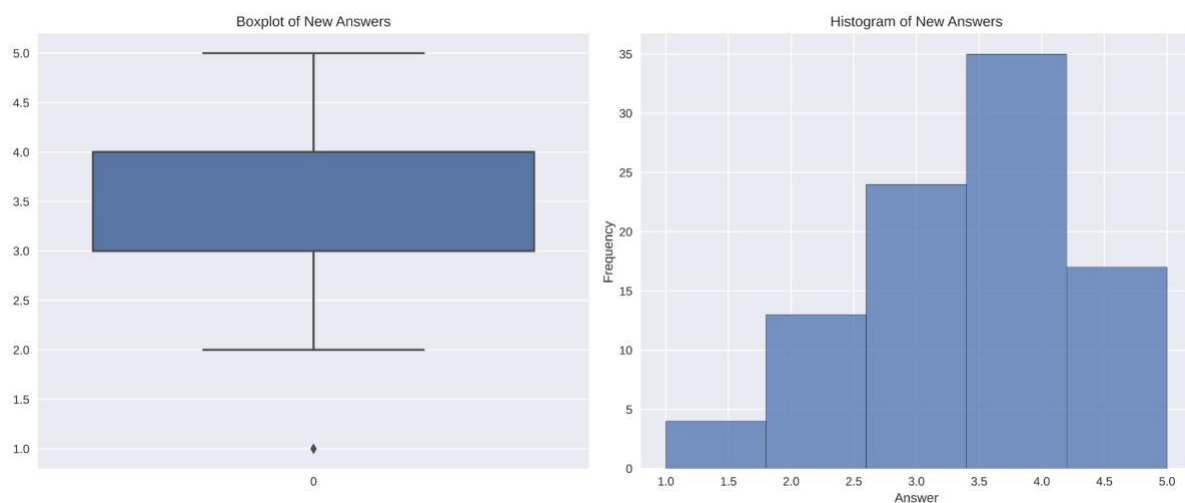
Graf 16: Erasmus skupina: Změna zájmu o život v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum

Boxplot nám zobrazuje hodnoty 1 a 2 jako extrémně vzdálené od zbytku celku. První až třetí kvartil se pohybuje mezi hodnotami 4 až 5. Přestože jsou nízké hodnoty vzdálené od zbytku celku, je důležité si uvědomit, že u skoro 11 % respondentů došlo během programu Erasmus+ k poklesu zájmu o život v zahraničí.

2. Cítíte se integrováni do země pobytu během programu Erasmus+?

Respondenti vybírali ze škály odpovědí 1-5, kdy odpověď 1 znamenala „vůbec jsem se necítil integrován“, hodnota 5 naopak „velmi integrován“.

Průměrnou hodnotou na tuto otázku je **3,51**, kdy první až třetí kvartil pokrývá odpovědi v hodnotách 3 a 4. Mediánem i modem je hodnota 4.

Graf 17: Erasmus skupina: Integrace do země pobytu, Zdroj: Vlastní výzkum

Boxplot zobrazuje nejnižší hodnotu jako odlehlou, která byla zmíněna celkem 4x, druhá nejnižší hodnota byla zvolena 13x. Přes 18 % respondentů se v cizí zemi necítilo nikterak integrováno.

8.3.3. Porovnání otevřených otázek s výsledky strukturovaných rozhovorů

Součástí dotazníkového šetření pro Erasmus+ studenty byla zároveň sekce čtyř otevřených otázek, které mají za cíl fungovat jako porovnání pro naše šetření strukturovaných rozhovorů.

1. Jaké jsou největší důvody pro odchod ze země, a naopak jaké jsou pro setrvání?

V rámci dotazníkové skupiny bylo nejčastější odpovědí pro opuštění země pracovní příležitosti a ekonomické podmínky, které uvedlo celkem 40 respondentů. Osobní rozvoj by byl v takovém případě zásadní pro 26 z celkových 93 osob a život v mezinárodním kolektivu a poznávání nových kultur láká 25 jedinců. Poslední dva důvody, které se dostávají na hodnotu 10 odpovědí jsou politické důvody a touha cestovat, poznávat nové země.

V rámci strukturovaných rozhovorů byl pro odchod nejvýznamnějším důvodem nabírání nových zkušeností, osobní rozvoj (6 respondentů). Ve strukturovaných rozhovorech byly pracovní příležitosti a ekonomické podmínky rozděleny do více proměnných (podmínky na trhu práce 4, výše platů 3, cenová náročnost země 2), počet respondentů, kteří celkově zmínili ekonomické podmínky by se tak vyšplhal na číslo 7 a předčil by tak i osobní rozvoj. V rámci porovnání těchto dvou skupin se budeme snažit přizpůsobit odpovědi ze strukturovaných rozhovorů k těm z dotazníkového šetření – tedy zobecnění odpovědí na úroveň těch z dotazníků. Třetím důvodem v rámci dotazníků byly politické důvody, uvedeny 3x a osamostatnění se, které zaznělo dvakrát. Níže je uvedena tabulka hlavních důvodů pro opuštění země. Procenta jsou **počítaná z počtu odpovědí na počet účastníků šetření**, nikoliv z počtu celkových důvodů. Každý respondent mohl uvést více důvodů, což může vést k přesažení 100% odpovědí.

Důvody pro odchod ze země	Dotazníky (absolutní hodnota)	% zastoupení	Rozhovory (absolutní hodnota)	% zastoupení
Ekonomické důvody	40	43%	7	58%
Osobní rozvoj	26	28%	6	50%
Mezinárodní prostředí	25	27%	0	0%
Politické podmínky	10	10,7%	3	25%
Cestování, poznávání zemí	10	10,7%	0	0%
Nezávislost	7	7,5%	2	16,6%
Úroveň školství	6	6,5%	1	8,3%

Tabulka 3: Porovnání Erasmus skupin: Důvody pro odchod ze země, Zdroj: Vlastní výzkum

Nejdůležitějšími faktory pro setrvání v zemi pro jednotlivce v dotazníkovém šetření byla poté rodina se 44 odpověďmi, další sociální kontakty (přátelé, partner(ka)...), které zmínilo 38 respondentů, životní komfort byl důležitý pro 17 z celkového počtu 93 osob. Poslední dva důvody přesahující 10 respondentů je pak kultura a domácí prostředí (15) a pracovní příležitosti, ekonomické důvody (12).

Nejčastějším důvodem k setrvání pro osoby ze strukturovaných rozhovorů byla také rodina, kterou uvedlo 7 z nich, komfort, který byl často spojován s domácím prostředím, znalostí jazyka, bydliště, všeobecného fungování – je důležitý pro 6 osob z 12, přátelé a další sociální kontakty (5).

Důvody pro setrvání v zemi	Dotazníky (absolutní hodnota)	% zastoupení	Rozhovory (absolutní hodnota)	% zastoupení
Rodina	44	47,3%	7	58,3%
Sociální kontakty	38	40,9%	5	41,6%
Komfort, domácí prostředí	17 (15)	18%	6	50%
Ekonomické důvody	12	12,9%	1	8,3%
Sociální systém	8	8,6%	2	16,6%
Příroda	7	7,5%	1	8,3%
Bezpečí	0	0,0%	2	16,6%

Tabulka 4: Porovnání Erasmus skupin: Důvody pro setrvání v zemi původu, Zdroj: vlastní výzkum

2. Jaké parametry by pro Vás byly zásadní pro výběr země k migraci? Mělo by vliv členství země v Evropské unii?

Pro účastníky dotazníkového šetření je nejdůležitějším vlivem pro výběr země k migraci ekonomická úroveň země a dostupnost zaměstnání, což uvedlo hned 47 respondentů. Druhým nejdůležitějším parametrem pro výběr země je přírodní bohatství a klima země (35). Shodný počet odpovědí mají proměnné kultura země a jazyk země (20).

Pro respondenty strukturovaných rozhovorů je také nejdůležitější ekonomická situace a trh práce, kterou uvedlo 6 z nich, důležitým je pro ně i samotná percepce dané země, její chování a blízkost země respondentovi (5). Za důležitou pokládají i možnou integraci do struktur země a společnosti (3).

Parametry výběru země	Dotazníky (absolutní hodnota)	% zastoupení	Rozhovory (absolutní hodnota)	% zastoupení
Ekonomické důvody	47	50,5%	6	50%
Přírodní bohatství, klima	35	37,6%	2	16,7%
Kulturní zázemí země	20	21,5%	3	25%
Jazyky	20	21,5%	5	41,7%
Percepce země	17	18,3%	5	41,7%
Kvalita života	15	16,1%	1	8,3%
Bezpečí	12	12,9%	2	16,7%
Integrační procesy	4	4,3%	3	25%

Tabulka 5: Porovnání Erasmus skupin: Výběr migrační země, Zdroj: Vlastní výzkum

3. Do jaké míry jste plánoval svůj život v zahraničí? Podnikl jste již určité kroky k dalšímu životu v zahraničí?

V rámci odpovědí na tuto otázku dochází také k výrazné shodě odpovědí obou výzkumných skupin. Významná část studentů přemýšlí o budoucím životě v zahraničí, ale v současnosti ještě nepodnikají žádné významné kroky k tomuto životu, často preferují před plánováním takových aktivit dokončit školu.

Další studenti naopak chtějí využít svého působení na univerzitách a chtějí v rámci internship programů a možností finanční podpory vyrazit do zahraničí v podobném duchu jako na programu Erasmus+.

Častou odpovědí v obou skupinách je i procvičování a učení se nových jazyků, které mohou v budoucnu využít.

Poslední významnou odpovědí pak je plánování krátkodobých pobytů na úrovni dovolených v zahraničí, ke kterým by často jedinci využili právě nabyté kontakty z programu Erasmus+.

4. Jaké zkušenosti a dovednosti jste nabral v průběhu zahraničního stipendia, které by Vám mohly pomoci v další migraci?

Odpovědi na tuto otázku z dotazníkového šetření jde sumarizovat do pěti větších dovednostních bloků:

Prvním z nich jsou jazyky a jazykové dovednosti. Celkem 35 účastníků uvedlo, že došlo ke zlepšení komunikace v cizí řeči, schopnosti komunikovat a nabralo v konverzacích sebedůvěru.

Dále byla pro účastníky důležitá dovednost adaptability a kulturního povědomí. Umění se přizpůsobit novým kulturám, prostředím a rozdílům bylo zásadní pro řadu studentů, kteří se programu Erasmus+ zúčastnili.

Zejména mladší respondenti zpravidla mezi 20-22 rokem považují za důležité zlepšení vlastní nezávislosti v každodenním životě.

Velice zásadní jsou i nabyté sociální dovednosti, to uvádí 25 respondentů. Vytváření nových sítí známostí a přátel, každodenní komunikace jsou normálním jevem, kterému jsou studenti na programu vystaveni.

Pátou skupinou dovedností je schopnost řešit problémové, neočekávané situace, kdy se jedinci často dostávají do podmínek, na které nejsou zvyklí a musí si s nimi poradit.

Skupina, která se zúčastnila strukturovaných rozhovorů nejčastěji mluvila o zdokonalení různých jazykových dovedností – rozšíření anglického jazyka, komunikace s lidmi s nižší úrovní jazyka, snaha naučit se jazyk země výjezdu a další. Dále byly rozebírány sociální dovednosti, které byly často spojeny právě i s adaptabilitou a poznáváním nového kulturního zázemí. Mladší jedinci také v průběhu rozhovorů zdůraznili důležitost osamostatnění se v průběhu programu.

8.3.4. Porovnání V4 a nejrozvinutějších zemí

Poslední část opírající se o provedený výzkum zjišťuje potenciální rozdíly mezi zeměmi Visegrádské čtyřky (V4), ve výzkumu zastoupena názvem Skupina 1, která je zastoupena Českem (13), Slovenskem (2), Polskem (6) a Maďarskem (2) a Skupinou 2. Ta je zastoupena zeměmi, které se řadí mezi TOP 10 zemí s nejvyšší hodnotou Human Development Index (HDI) – v případě tohoto výzkumu jsou zastoupeni jednotlivci ze Švýcarska (1), Dánska (1), Německa (21), Irska (1) a Nizozemska (5).

Zástupci V4 jsou v průměru staří 23,2 let, ve výběru se nachází jeden respondent zastupující střední školy, 10 bakalářská studia a 12 magisterská studia. Celkem tento soubor obsahuje 23 jednotlivců, 6 mužů a 17 žen.

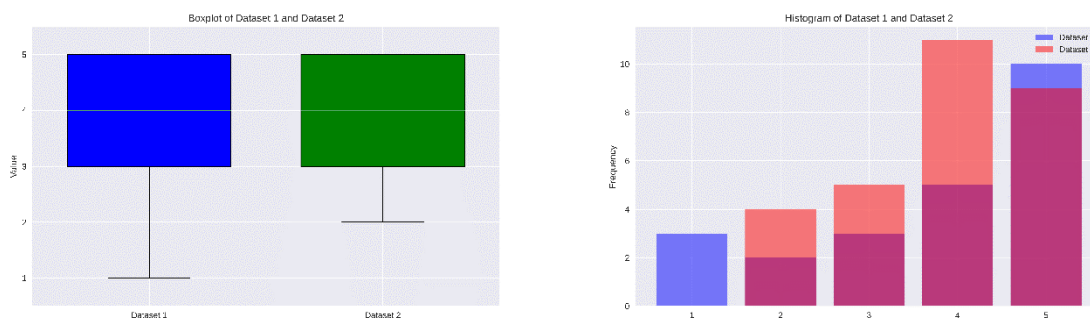
Osoby z řad států z vysokým HDI jsou staří 24 let v průměru, 1 respondent byl v době šetření stále na střední škole, 12 na bakalářském studiu a 16 v rámci magisterského studia. Soubor čítá 29 respondentů – 11 mužů a 18 žen.

V rámci těchto porovnání byly vybrány autorem jen určité otázky, které se vážou přímo s následovnou migrací, nebo které přímo souvisí se zemí původu. Z důvodů již menších statistických souborů byly analýzy rozšířeny o testování normality dat.

Jak byste hodnotil svůj zájem žít v zahraničí?

V rámci testování normality dat byl použit Shapiro-Wilkovův test, který prokázal nerovnoměrné rozložení dat. Z toho důvodu byl zvolen Mann-Whitneyův U test, namísto Two-sample T-testu. P-hodnota je vyšší, než úroveň signifikance 0,05 a nemáme tedy dostatek důkazů pro potvrzení signifikantních rozdílů mezi skupinami.

Průměrnou hodnotou pro respondenty z V4 v této otázce je 3,8 a pro země s vysokým HDI činí 3,86. Zajímavostí je, že obě skupiny lehce zaostávají za výslednou hodnotou celku (4,0). Rozdíly můžeme najít v minimálních a absolutních hodnotách obou skupin. Skupina 1 má vyšší směrodatnou odchylku a více využívá obou krajních hodnot. Soubor je častěji zastoupený jednotlivci s žádným, nebo naopak absolutním zájmem o život v zahraničí. Skupina 2 má naopak modus na hodnotě 4 a žádný respondent nevedl, že by měl nulový zájem žít v zahraničí, o stoprocentní zájem o život v zahraničí také projevili zájem menší podíl respondentů

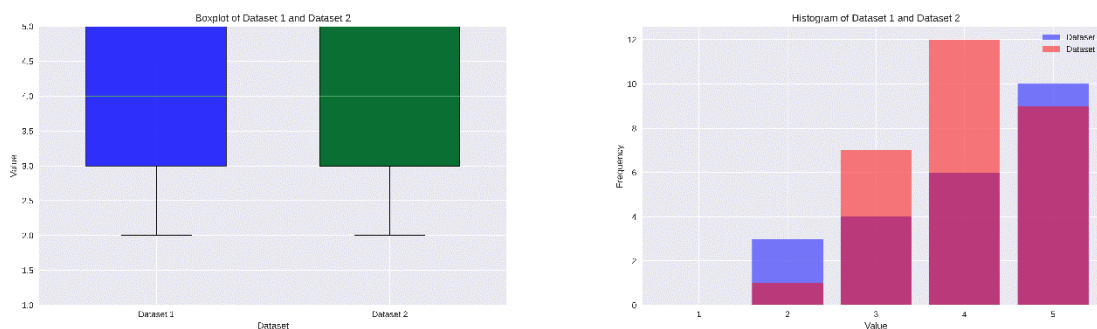

Graf 18: Porovnání: V4 a země s vysokým HDI: Zájem žít v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum

Jak byste zhodnotil svoji připravenost studovat na zahraniční univerzitě, nebo se ucházet o práci v zahraničí?

Datasey v této otázce nevykazují normální rozdělení a bylo přistoupeno k Mann-Whitneyově U Testu. Jeho výsledek nevykazuje žádné statisticky signifikantní rozdíly mezi skupinami.

Průměry obou skupin jsou shodné, kdy byly naměřeny hodnoty rovné 4. Dochází zde ke stejným rozdílům jako u první porovnání těchto skupin, kdy skupina jedinců z V4 vykazuje výraznější zastoupení v krajních hodnotách. Nejnižší hodnotou v rámci této otázky byla pro obě skupiny 2, která však byla častěji zastoupena právě jedinci ze skupiny 1, stejně tak maximální hodnota 5. Druhá skupina opět nejčastěji volí hodnotu 4.

Graf 19: Porovnání: V4 a země s vysokým HDI: Připravenost studovat/pracovat v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum

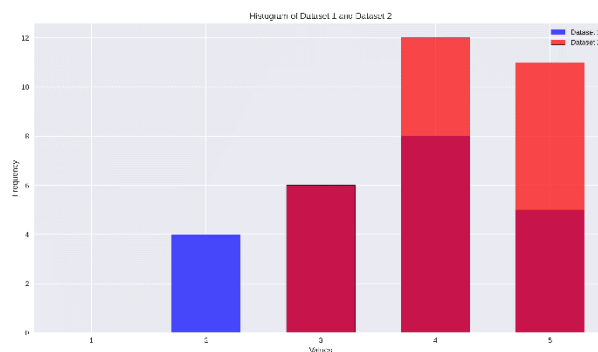
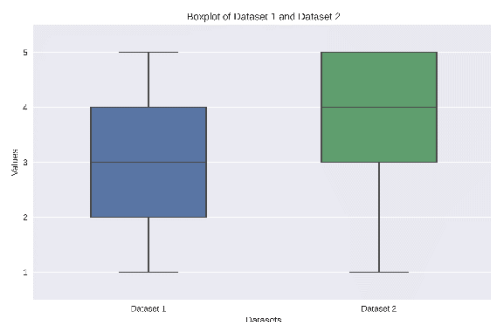
Jak byste hodnotili spokojenost s životem v zemi Vašeho původu?

V této otázce nebyla splněna podmínka normálního rozložení dat. Z toho důvodu byl proveden Mann-Whitneyův U test. Ten vykazuje P-hodnotu 0,049, což značí, že mezi oběma datasey byl nalezen statisticky významný rozdíl.

Ze statistických dat vychází zjištění, kdy jedinci z V4 jsou výrazně méně spokojeni v zemi původu, s průměrnou hodnotou spokojenosti 3,6. Oproti tomu země s vysokým HDI vykazují spokojenost 4,2. Medián i modus pro obě skupiny je hodnota 4.

Hodnoty v tomto šetření jsou celkově výrazně rozdílné v celé škále hodnot. Naprostou spokojenost v zemi původu uvádí 34 % jedinců z vysoce rozvinutých zemí, zatímco u zástupců V4 to je pouhých 17 %. Žádný respondent z druhé skupiny nevykazuje ani nižší stupeň nespokojenosti (hodnota 2), všichni jsou minimálně „průměrně spokojení“.

Oproti šetření celé Erasmus+ skupiny tak země z V4 vykazují lehce podprůměrnou spokojenost v zemi původu, zatímco zástupci zemí s vysokým HDI vykazují významně vyšší spokojenost.

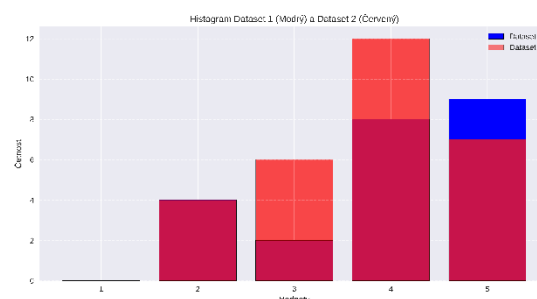
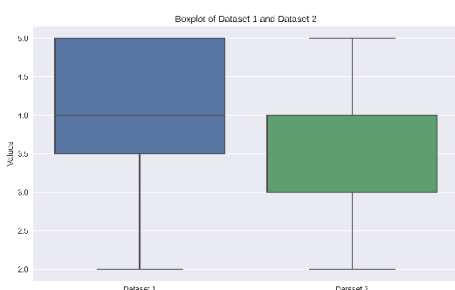

Graf 20: Porovnání: V4 a země s vysokým HDI: Spokojenost se životem v zemi původu, Zdroj: Vlastní výzkum

Jak byste hodnotili svůj zájem o práci v zahraničí?

Mann-Whitneyho U test v rámci této otázky vychází v hodnotě $P=0,38$. Není možné tedy potvrdit statisticky významný rozdíl těchto dvou skupin.

Datasets však opět nabízí další možnosti interpretace. Průměr první skupiny se rovná hodnotě 3,96, zatímco u druhé skupiny je pouze 3,76. První skupina projevuje lehce vyšší zájem o práci v zahraničí. Zatímco mediánové hodnoty obou skupin jsou shodné (4), modus V4 skupiny byl na hodnotě 5, zatímco u skupiny s vysokým HDI je pouhé 4. Průměr celé Erasmus+ skupiny byl v této otázce na úrovni 3,98. Zatímco tedy V4 vykazuje průměrný zájem v rámci skupiny, jedinci z vysoce rozvinutých zemí mají mírně nižší zájem o práci v zahraničí.

Graf 21: Porovnání: V4 a země s vysokým HDI: Zájem pracovat v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum

Jaké očekávání v rámci životních podmínek máte, pokud byste se přestěhoval do zahraničí?

Opět byl použit Mann-Whitneyho test pro porovnání těchto dvou skupin. Test nám prokázal statisticky signifikantní rozdíl mezi nimi s P hodnotou = 0,04 na hranici 0,05 signifikance.

Zatímco skupina zahrnující státy V4 dosáhla průměrné hodnoty 3,57, která znamená lehké zlepšení životní situace, státy s vysokým HDI byly na průměru 3,1, ukazující zachování stejné životní úrovně.

Dochází až k neuvěřitelné shodě názoru ve skupině 2, kdy 21 respondentů z celkových 29 vybralo odpověď že jejich situace zůstane stejná (3). Z obou skupin nikdo nezastává názor, že by se situace výrazně zhoršila s přestěhováním se do zahraničí. Naprostá většina respondentů skupiny 1 vybrala odpověď 3, nebo 4 (téměř 70 %), tedy že situace zůstane stejná, nebo lehce lepší.

9. Shrnutí výsledků

Cílem výzkumné části diplomové práce bylo odpovědět na 5 výzkumných otázek, které jsou vypsány v kapitole 5.1. K tomu autor vytvořil kombinovaný výzkum kvalitativních a kvantitativních metod. Celý výzkum se skládá ze tří částí, kdy kvalitativní část představuje 12 strukturovaných rozhovorů s účastníky programu Erasmus+, kde bylo zodpovězeno 20 otázek. Dvě dotazníková šetření zastupují kvantitativní data, kdy v prvním z nich jsou zastoupeni jedinci, kteří se nikdy nezúčastnili žádných střednědobých, či dlouhodobých zahraničních studijních stipendií. Tohoto šetření se zúčastnilo 68 respondentů. V rámci tohoto dotazníku bylo vytvořeno 10 otázek, ve kterých respondenti vybírali z odpovědí na škále 1-5, čímž zachycovali své názory, či plány. Druhý dotazník byl určen pro osoby, které se zúčastnily programu Erasmus+. Zde sdílelo své názory 93 osob. V rámci těchto dotazníků bylo vytvořeno stejných 10 otázek, jako v prvním šetření pro porovnání odpovědí těchto dvou skupin. Zároveň byl doplněn o další dvě otázky, které rozšiřovaly informace o jejich zkušenostech v rámci programu. Druhou částí dotazníků pro Erasmus+ studenty byly 4 otevřené otázky, které naopak sloužily k porovnání odpovědí se strukturovanými rozhovory.

V rámci strukturovaných rozhovorů jsme se dozvěděli, že nejjásadnější motivací pro participaci na programu Erasmus+ bylo poznávání nových kultur a zapracování se do mezinárodního společenství, získat nové zahraniční kontakty a přátele. Dále byl častěji zmiňován jazykový rozvoj, či získání zkušeností s jiným školským systémem.

Výsledky strukturovaných rozhovorů i dotazníkových šetření ukazují, že účastníci zahraničního stipendia vykazují poměrně vysoký zájem o život v zahraničí. Porovnání dvou dotazníkových šetření ukázalo statisticky významný rozdíl mezi těmito soubory v názorech na život v zahraničí. Přesto bylo v rámci šetření objeveno mnoho respondentů, kteří o životě v zahraničí ještě detailněji nepřemýšleli, či o něj nejeví vůbec žádný zájem. Stoprocentní zájem naopak vykazovalo v rámci dotazníků (hodnota odpovědí 5) 42 % dotázaných a v rámci rozhovorů to byla polovina.

V rámci odpovědí, **zdali je plánování a příprava na budoucí život v zahraničí jednou ze základních motivací** participace jsou výše zmíněné rozdíly mezi jednotlivci důležité brát v potaz. Dalším důležité zjištění výzkumu ukazuje nutnost vícero motivací k rozhodnutí se zúčastnit se programu Erasmus+. Osoby, které mají vysoký zájem o život v zahraničí uvedly, že zrovna tato motivace hrála určitou roli v jejich plánování, nebyla však jediná. Naopak, čím je nižší motivace žít určitou část života v zahraničí, tím tato proměnná logicky opadá.

Autor práce tedy nevidí tuto motivaci jako jednu ze základních, která by dokázala spojit většinu respondentů. Jedná se o jednu z důležitějších motivací pouze pro určitou část komunity Erasmus+ studentů, většinou té starší, která již plánuje ukončení studií s vyšším

zájmem o život v zahraničí. Za daleko **důležitější faktory** autor pokládá již výše zmíněné **poznávání nových kultur, seznámení se s novými přáteli a osobní rozvoj**, kdy jsou tyto motivace daleko důležitějším prvkem napříč různými skupinami studentů.

Účastníci rozhovorů se ve většině shodují v tom, že program Erasmus+ **silně motivuje k dalšímu prožití části života v zahraničí**. Zjistili, že zvláště v rámci Evropy nemusí být tak složité migrovat, jak se na první pohled může zdát. Ve většině si nebyli vědomi žádných významných kulturních šoků a dokázali se přizpůsobit novému prostředí. Zároveň zmizela většina obav ze života v zahraničí, které studenti měli. Mezi nejvýznamnější patří strach ze samoty a nenalezení nových přátelství. V rámci programu Erasmus+ však uvádí, že zapadnout do mezinárodní skupiny lidí je daleko snadnější a tyto obavy by mohly opět vyvstat při jiném způsobu dlouhodobé migrace. Získané zkušenosti však berou za velice cenné a nápomocné i v náročnějších situacích, jako by implementace přímo do národních komunit mohla být.

V rámci kvantitativních dat můžeme vyzvednout již zmíněný celkově vyšší zájem o život v zahraničí, ještě k výraznějším rozdílům však dochází v zájmu o další mezinárodní vzdělávání a zájem o práci v zahraničí je taktéž mírně vyšší.

V **dotazníkové otázce** určené pouze pro Erasmus respondenty vyšlo najevo, že více než **75 % respondentů se zvýšil zájem** o život v zahraničí po prožití programu, 14 % má zájem stále stejný a u necelých 11 % se snížil, z toho jen u 2% výrazně.

Z výsledků všech průzkumů v rámci diplomové práce je možné říct, že program Erasmus+ **výrazně motivuje k migraci do zahraničí**.

Naprosto stěžejním bodem programu Erasmus+ je získávání nových dovedností a zkušeností. Diplomová práce se snažila spojit význam těchto dovedností s potenciální budoucí migrací. Respondenti z obou šetření Erasmus studentů kladou výrazný důraz na posun v jejich **jazykových dovednostech**. Ve většině případů se jedná o anglický jazyk, o jeho používání v každodenní komunikaci a sebevědomí při konverzaci, ale i zlepšení akcentu, či komunikace s méně jazykově zdatnými. V určitých případech však dochází ke zlepšení jazyků země výjezdu. Tyto snahy bývají často spojovány právě s plánováním práce, či celkově života v dané zemi.

V porovnání s nemobilní skupinou Erasmus studenti celkově hodnotí své znalosti druhého jazyka lépe. Přestože nemůžeme říct, že názory obou skupin na své jazykové dovednosti jsou statisticky rozdílné (a to pouze velmi těsně), otevřené otázky v dotaznících i rozhovory zmiňují významný vliv Erasmu na úroveň jazyků.

Velice důležité je i zlepšení v **sociálních dovednostech**, kdy se jednotlivci naučí vystoupit ze své komfortní zóny, poznávají nové sociální skupiny, kultury, názory. Budování sociálních sítí

v zahraničí může také hrát svou roli, i když jak uvádí většina účastníků rozhovorů tyto sítě by využili spíše na doplnění informací, či krátkodobé navštívení než plánování svých migračních strategií kolem nich. Celkově tyto nové sociální schopnosti mohou napomoci k jednoduššímu **přizpůsobení se** standardům v nové zemi.

Zvláště mladší respondenti výrazně vnímají posun v **osamostatnění se** v každodenním životě. Pro mnoho z nich se jedná o první zkušenost, kdy si musí poradit sami s „problémy každodenního života,.. Tuto zkušenost vnímají pozitivně nejen v normálním životním fungování, ale právě i v rámci migračních strategií, kdy např. dotazovaný v rámci rozhovoru uvádí, že toto pro něj byla příprava právě ve smyslu samostatnosti v cizí zemi.

Odpovědi na čtvrtou výzkumnou otázku, zdali existují distinktivní rysy mezi Erasmus+ účastníky a nemobilními jedinci mají respondenti strukturovaných rozhovorů ucelené. Dle jejich zkušeností se účastníci se tohoto stipendia jeví jako celkově mobilnější, než osoby, které normálně potkávají ve své domovské zemi. Důležité pro toto smýšlení pro ně mimo jiné byly rozhovory s dalšími „Erasmáky,, ve kterých se bavili o své budoucnosti a životě v zahraničí. Tvrdí, že míra plánů, které zahrnují zahraničí přes další zahraniční studia, přes zájem vyzkoušet si cizí trh práce, či zapracovat se do cizí kultury byla častější. Důležitou poznámku uvedl jeden z respondentů, který si všiml ještě častějších plánů mezi účastníky zahraničních pobytů v rámci celého programu. Uvádí, že čím více má člověk zkušeností, byť i krátkodobých ze zahraničí, tím větší pravděpodobnost je dlouhodobějších plánů. Je třeba stále klást důraz na individualitu jedinců. Na otázku, zda tyto rozdíly existují již před zahájením stipendia, nebo až během něj se ve většině shodují, že tyto rozdíly existují již před ním, ale právě tato zkušenost celkově posiluje vůli dlouhodobějšího působení mimo svojí zemi, zároveň může dojít k usměrnění a konkretizaci plánů jednotlivců.

V rámci dotazníkových šetření a statistických dat nemůžeme stoprocentně podpořit, či vyvrátit jakékoliv domněnky na tuto otázku z důvodu vzorku dat. Pro podpoření kvantitativními daty je třeba další skupiny respondentů, kterou by byli jedinci plánující svůj pobyt, kterou toto šetření nenabízí. Proto je potřeba výsledky odpovědí na tuto otázku interpretovat opatrněji. Přestože na všechny otázky spojené s životem v zahraničí Erasmus+ skupina odpovídá pozitivněji, není možné říci, do jaké míry se jedná o distinktivní rysy a do jaké míry o vliv prožití samotného programu.

Nejčastějším důvodem pro odchod ze země uvádí jak účastníci rozhovorů, tak respondenti Erasmus dotazníku v rámci otevřených otázek **ekonomické důvody**. Jedná se o zajímavou odpověď, pokud dojde k porovnání s uzavřenou otázkou v rámci dotazníku ohledně zlepšení životních podmínek. Tato otázka vyšla právě v rámci kvantitativního šetření velice neutrálně, kdy většina respondentů mobilní i nemobilní skupiny uvedla, že očekávají setrvání životních

podmínek na stejné úrovni s celkovým průměrem 3,41 popřípadě 3,44, které značí jen lehké zlepšení v rámci celku.

Druhým nejčastějším poté je **osobní rozvoj**, kdy pro účastníky šetření je důležité vycestovat z důvodu nabrání důležitých životních zkušeností. Mezi další důležité důvody patří poté zapojení se do mezinárodního prostředí, politické podmínky, snaha poznávat svět, získání nezávislosti, či úroveň školství.

Naopak dva nejdůležitější důvody k setrvání jsou **rodina a další sociální kontakty**, jako například přátelé. Lidé si zároveň velice cení své komfortní situace pramenící z domácího prostředí.

Největšími „pull,“ faktory, které mohou nabídnout cizí země pro jednotlivce jsou jejich ekonomická úroveň, přírodní bohatství, kulturní zázemí a percepce dané země jednotlivci, či zdali se v dané zemi dokážou domluvit.

Autor se soustředil i na potenciální rozdíly uvnitř skupiny. Jedním ze zásadních dělících prvků mezi jedinci může být země původu. Byla provedena analýza odpovědí ze států V4 oproti nejrozvinutějším státům Evropy z pohledu HDI. Zatímco v otázkách zaměřených na ochotu žít v zahraničí nebyl nalezen signifikantní statistický rozdíl, otázky zaměřené na spokojenost v zemi původu, či zlepšení životní úrovně v zahraničí vykazovaly významné statistické rozdíly. Autor zároveň poukazuje, že přestože v některých otázkách nemusí docházet ke statisticky významným rozdílům středních hodnot, zástupci z V4 si jsou vzdálenější ve svých odpovědích a častěji sahají ke krajním hodnotám na obou stranách škály.

10. Závěr

Zahraniční studijní stipendia představují v dnešní době jeden z nejvýznamnějších způsobů obohacení nejen svého studijního působení, ale zároveň i životních zkušeností. Díky pokrokům v rámci informačních sítí, mezinárodní spolupráce, či dopravní infrastruktury se zahraničních studijních stipendií může zúčastnit stále větší počet studentů. Zatímco v roce 1987 se zúčastnilo programu Erasmus 3244 studentů, v roce 2023 se do všech programů pod hlavičkou Erasmus přihlásilo přes milion studentů. I z důvodu tohoto početného zapojení se tyto programy stávají předmětem studií jejich přínosů a vlivů, například na výši příjmů a kariérní růst, osobní rozvoj, nebo celkovou mobilitu. Právě následná migrace do zahraničí po absolvování zahraničního stipendia byla předmětem této diplomové práce

Teoretická část práce přibližuje v pěti kapitolách koncepty vázající se na migraci a typologie migrace. Tyto kapitoly slouží pro pochopení celkové problematiky a konkrétnějšího začlenění jedinců zkoumaných v diplomové práci v rámci migračních strategií. Dále je rozebírána historie zahraničních stipendií, kde autor v rámci literární rešerše vysvětluje důvod vzniku těchto programů a jejich vývoj v rámci reakcí na politické strategie jednotlivých zemí. Poslední dvě teoretické kapitoly se již plně věnují programu Erasmus+, který je pro studenty v evropských zemích nejvýznamnější a nejčastěji využívaný. Je přiblížen vývoj celého programu jak v Česku, tak Evropě, kolik jedinců se jej účastní a jak je finančně zajištěn. V neposlední řadě je v rámci evaluačních a případových šetření zjišťován vliv na aspekty jedinců, které mohou podporovat migraci do zahraničí.

Součástí praktické části jsou tři šetření – kvalitativní strukturovaný rozhovor a dvě dotazníková šetření zajišťující kvantitativní data. Analýza výsledků je rozdělena do pěti částí, kdy došlo k porovnání skupiny studentů, kteří se zúčastnili programu Erasmus+ s těmi, kteří nikdy nebyli součástí dlouhodobějšího zahraničního stipendia. Dále měli Erasmus+ studenti rozšiřující otázky na vliv samotného programu a došlo k celkovému porovnání jejich odpovědí s těmi, které uvedli respondenti kvalitativního výzkumu. Poslední část kvantitativního výzkumu se zaměřila na rozdíly, které mohou vzniknout mezi jednotlivci na základě země původu. Analýza kvalitativních dat probíhala v rámci 12 strukturovaných rozhovorů, kde autor zachytil zkušenosti a názory respondentů.

Cílem práce bylo zjistit, zdali mají zahraniční studijní stipendia, v tomto případě konkrétně program Erasmus+ vliv na migrační strategie zúčastněných jedinců. V rámci teoretické části bylo zjištěno, že účastníci programu získali během svého pobytu zkušenosti a nabyli důležitých dovedností, které mohou ulehčit následný život v zahraničí. Účastníci programu dle

průzkumů častěji pracují přímo v zahraničí, než skupina studentů, kteří se nikdy nezúčastnili programu Erasmus, jsou mobilnější a častěji se dostávají do mezinárodního prostředí. Zároveň existují názory a data, které mohou ubrat na významu zahraničních stipendií. První z nich je dlouhodobé snižování vlivu Erasmu, které je založeno na průzkumu ve třech skupinách studentů vzdálených od sebe po pěti letech. Došlo ke snížení % studentů, kteří pracují v zahraničí, i k častějším názorům respondentů šetření, tvrdících, že program neměl na jejich život výrazný vliv. Druhou problematikou je poté samotná skupina studentů, kteří se pravidelně účastní zahraničních stipendií. Dle určitých expertů je tato skupina již před samotným absolvováním odlišná s jiným vzorcem chování a plány do života.

Další informace přinesl kvalitativní výzkum, který ukazuje pozitivní vliv programu Erasmus+ na plánování života v zahraničí, přináší účastníkům různorodé zkušenosti a dovednosti, které lze v těchto plánech využít. Zároveň v rámci šetření dochází k častému zamýšlení se nad jedinečností každého účastníka.

Celkově lze brát program Erasmus+ jako nástroj, který může pomoci s přípravou na budoucí migraci. Většina participantů získá širokou škálu nových dovedností, kterou mohou využít ve svém životě. Následný život v zahraničí je pouze jednou z možností. Participace na programu jednoznačně neznamena, že dotyčný bude trávit v budoucnu delší časový úsek v zahraničí, že byl ovlivněn jeho názor na tuto možnost, či že samotnou účast bral jako část širší životní strategie. Naopak u osob, které již předem měly určité plány v tomto směru dochází k jejich posílení a konkretizaci. Jedná se o výbornou, a často první příležitost pro studenty zjistit, zdali jim život v zahraničí skutečně vyhovuje, zbavit se obav a vytvářet si zahraniční kontakty.

Zdroje

AYBEK C., de VALK H., WINDZIO M., WINGENS M. (2011): A Life-Course Perspective on Migration and Integration, Springer, Dordrecht, Heidelberg, London, New York

BARUCH Y., BUDHWAR P. S., KHATRI N. (2007): Brain drain: Inclination to stay abroad after studies., *Journal of World Business* 42(1), 99–112

BOGUE D.J. (1952): A Methodological Study of Migration and Labor Mobility in Michigan and Ohio in 1947, Miami University

BEERKENS. M., SOUTO-OUTERO M. a spol. (2016): Similar Students and Different Countries? An Analysis of the Barriers and Drivers for Erasmus Participation in Seven Countries, *Journal of Studies in International Education* Volume 20(2), 184-204

BRACHT O., ENGEL C. a spol. (2006): The Professional Value of ERASMUS Mobility. Final Report. Presented to the European Commission - DG Education and Culture, International Centre for Higher Education Research, Kassel

BRYLA P. (2014): The Impact of International Student Mobility on Subsequent Employment and Professional Career: A Large-scale Survey among Polish Former Erasmus Students, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 176, 633-641

CASTLES S., MILLER M.J., AMMENDOLA G. (2005): The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World, *American Foreign Policy Interests* 27(6), 537-542

CHEN Q. (2017): Globalization and Transnational Academic Mobility, The experiences of Chinese Academic Returnees, Springer Singapore

DOCQUIER F., RAPOPORT H. (2012): Globalization, Brain Drain, and Development, *Journal of Economic Literature* 50(3), 681-730

Dům zahraniční spolupráce (2022): 35 let Erasmus+ v číslech, <https://www.dzs.cz/statistiky/35-let-erasmus-v-cislech> (cit. 15.3.2024)

Dům zahraniční spolupráce (2024): Erasmus+ Vysokoškolské vzdělávání – účastníci přijíždějící do ČR, <https://www.dzs.cz/statistiky/erasmus-vysokoskolske-vzdelavani-ucastnici-prijizdejici-do-cr> (cit. 15.3.2024)

EKTI M. (2013): An evaluation regarding to the gains of Erasmus program in terms of language and science, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 70, 1800-1809

ELDER G. H. (1974): Children of Great Depression, University of Chicago Press, Chicago

European Commission (2023): Factsheets and statistics on Erasmus+, <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/statistics-and-factsheets> (cit. 28.1. 2024)

EU Commision (2013): Green light for Erasmus+: More than 4 million to get EU grants for skills and employability, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_13_1110 (cit. 27.1. 2024)

EU Commision (2021): Erasmus+ 2021-2027 programme brings over €26.2 billion to support mobility and cooperation, <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/news/erasmus-2021-2027-programme-brings-over-eu262-billion-to-support-mobility-and-cooperation-0> (cit. 27.1.2024)

FEYEN B., KRZAKLEWSKA E. (2013): The ERASMUS Phenomenon - Symbol of a New European Generation?. Peter Lang GmbH. Frankfurt am Main

Fulbright CZ. (2017): Fulbrightova stipendia, <https://www.fulbright.cz/stipendia/zakladni-informace> (cit.29.1.2024)

HENDL J. (2008): Kvalitativní výzkum, Portál, Praha

JACOBONE V., MORO G. (2014): Evaluating the impact of the Erasmus programme: skills and European identity, *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 40(2), 309-328

KHONDKER H. H. (2023): *Mobility and Globalization*, University of California

KING R., RUIZ-GELICEC R. (2003): International Student Migration and the European Year Abroad : Effects on European Identity and Subsequent Migration Behaviour, *International Journal of Population Geography* 9(3), 229–252

LANG M. (2006): Globalization and Its History, *The Journal of Modern History* 78(4), 899-931

LEVITT P. (1998): Social Remittances: Migration Driven Local-Level Forms of Cultural Diffusion, *The International Migration Review*, 32(4), 926-948

LOGEMANN J. (2012): Europe – Migration – Identity: Connections between migration experiences and Europeanness, *National Identities*, 15(1), 1-8

JAUHAINEN J.S., TEDESCHI M., VOROBEBE E. (2020): Transnationalism: current debates and new perspectives, *GeoJournal* 87(4), 603-619

MITCHELL K. (2012): Student mobility and European identity: Erasmus study as a civic experience?, *Journal of Contemporary European Research*. 8 (4), 490-51

NYE JR, J.S. (1990): Soft Power. *Foreign Policy*, 80, 153-171

PÉPIN, L. (2007): The History of EU Cooperation in the Field of Education and Training: How Lifelong Learning became a Strategic Objective, *European Journal of Education*, 42(1), 121-132

Rhodes Trust. (2024): The Rhodes Scholarship, <https://www.rhodeshouse.ox.ac.uk/scholarships/the-rhodes-scholarship/> (cit. 27.1.2024)

RICHMOND A. H. (1994): Global Apartheid: Refugees, Racism, and the New World Order. *Refuge Canada's Journal on Refuge* 14(6), 1-28

RIZVI F. (2011): Theorizing student mobility in an era of globalization, *Teachers and Teaching, theory and practice* 17(6), 693-701

ROBERTSON. R. (1992): *Globalization: Social Theory and Global Culture*, University of Aberdeen

SCHILLER N. G. (1995): From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration, *Anthropological Quarterly* 68(1), 48-63

SHAMIR R. (2005): Without Borders? Notes on Globalization as a Mobility Regime, *Sociological Theory*, 23(2), 197-217

STARK O., TAYLOR E. (1991): Migration Incentives, Migration Types: The Role of Relative Deprivation, *The Economic Journal* 101(408), 1163-1178

TOURNÉS L., SCOTT-SMITH G. (2017): Introduction: A World of Exchanges: Conceptualizing the History of International Scholarship Programs (Nineteenth to Twenty-First Centuries), *Global Exchanges* 35(3), 1-30

WHITE A. (2021): Migration impact inside-out: stayers, sociology and social remittances, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 47(12), 1-19

YMCA (2024): YMCA History, <https://www.ymca.int/who-we-are/the-worldwide-ymca-movement/the-ymca-history/#:~:text=On%206%20June%201844%2C%20Sir,already%20established%20in%209%20countries> (cit. 28.1.2024)

Seznam grafů:

Graf 1: Akademické zařazení respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum	33
Graf 4: Země původu nemobilních respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum	47
Graf 5: Věkové rozdělení nemobilních respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum	48
Graf 6: Země původu Erasmus+ respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum	49
Graf 7: Věkové rozložení Erasmus+ respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum.....	49
Graf 8: Porovnání: Zájem žít v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum.....	52
Graf 9: Porovnání: Zájem o mezinárodní vzdělávání, Zdroj: Vlastní výzkum	53
Graf 10: Porovnání: Výhody studijních grantů, Zdroj: Vlastní výzkum.....	53
Graf 11: Porovnání: Připravenost studovat/pracovat v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum	54
Graf 12: Porovnání: Spokojenost v zemi původu, Zdroj: Vlastní výzkum	55
Graf 13: Porovnání, Zájem o práci v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum	56
Graf 14: Porovnání: Změna životních podmínek, Zdroj: Vlastní výzkum	56
Graf 15: Porovnání: Mezinárodní sítě jako obohacení, Zdroj: Vlastní výzkum	57
Graf 16: Porovnání: Šíře mezinárodních kontaktů, Zdroj: Vlastní výzkum	58
Graf 17: Porovnání: Úroveň druhého jazyka, Zdroj: Vlastní výzkum	59
Graf 18: Erasmus skupina: Změna zájmu o život v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum.....	60
Graf 19: Erasmus skupina: Integrace do země pobytu, Zdroj: Vlastní výzkum	60
Graf 20: Porovnání: V4 a země s vysokým HDI: Zájem žít v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum	65
Graf 21: Porovnání: V4 a země s vysokým HDI: Připravenost studovat/pracovat v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum.....	66
Graf 22: Porovnání: V4 a země s vysokým HDI: Spokojenost se životem v zemi původu, Zdroj: Vlastní výzkum	67
Graf 23: Porovnání: V4 a země s vysokým HDI: Zájem pracovat v zahraničí, Zdroj: Vlastní výzkum.....	67

Seznam tabulek

Tabulka 1: Další rozdělení nemobilních účastníků, Zdroj: vlastní výzkum.....	48
Tabulka 2: Další rozdělení Erasmus+ respondentů, Zdroj: Vlastní výzkum	50
Tabulka 3: Porovnání Erasmus skupin: Důvody pro odchod ze země, Zdroj: Vlastní výzkum.....	61
Tabulka 4: Porovnání Erasmus skupin: Důvody pro setrvání v zemi původu, Zdroj: vlastní výzkum.....	62
Tabulka 5: Porovnání Erasmus skupin: Výběr migrační země, Zdroj: Vlastní výzkum	63

Seznam zkratk

ESN – Erasmus Student Network
HDI – Human Development Index
OSN – Organizace Spojených Národů
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
USA – Spojené státy americké
V4 – Visegrádská čtyřka
WHO – Světová zdravotnická organizace

Seznam příloh

Příloha A – Ukázka strukturovaného rozhovoru
Příloha B – Dotazník pro Erasmus+ participanty
Příloha C – Dotazník pro nemobilní respondenty
Příloha D – Ukázka odpovědí dotazníku pro Erasmus+ participanty
Příloha E – Ukázka odpovědí dotazníku pro nemobilní respondenty

Příloha A – Ukázka strukturovaného rozhovoru

Hello, my name is Adam Doležal and I am a student of Charles University in Prague. Thank you for participating in this interview. It is conducted in order to obtain information for my thesis on the topic: The impact of foreign study scholarships on subsequent migration. It is a series of open-ended questions that seeks to find out how the completion of foreign scholarships shapes one's opinion and motivation for future migration to another country. The information collected will only be used for the purposes of the thesis and your personal details will remain anonymous. Participation is completely voluntary and there is an option not to answer a particular question during the interview if the respondent does not wish to do so.

Personal information:

XXXX

Age

XX

Gender:

XXX

Country of origin:

XXXX

In which program did he/she participate in a foreign scholarship (undergraduate/graduate/higher)?

Graduate

Field of study

Technology (Specifically Computer science and robotics, or Human Media Interaction)

Questions:

1) What were the original motivations for going abroad under the Erasmus+

programme? Did you think about this programme beforehand as a way to get closer to your future life abroad?

He wants to do something more exiting while studying, so he decided to go abroad. He was aware of the existance of Erasmus+ and he used it as a starting point to explore options.

2) Has the programme changed your motivations in terms of living abroad? If so, in what way?

Yes, He was considering living abroad more before he went on exchange, at least the Scandinavian states. While most things were pretty good, the interaction with the native Danes was too absent for him to say that he like to live there on a more permanent basis.

3) What were the biggest advantages and disadvantages you saw associated with migration before participating in the Erasmus+ programme and how have these perceptions changed since returning home?

The advantages were seeing more of the world and having the excitement of the unknown, in addition to maybe better possibilites in terms of housing and employment.

Now he would say the excitement is ussually short lived and the possibilities, at least in his exchange destination, were not better then what he already have offered here. Also there are more social and moral differences than he thought there would be between Denmark and the XXXXXX.

4) What do you perceive as the factor that motivates you to leave your country? On the other hand, what do you appreciate about your country that works as a positive factor for staying?

To leave: Housing oppurtunities, exploration, better salary/price of living ratio

To stay: Social contacts, Stability, Comfort

5) Do you feel that migration is an inevitable part of modern life, whether it is voluntary or forced migration? How has your time abroad influenced this perception?

It is certainly avoidable for Europeans, but it is inevitable to encounter immigrants and have to work with or around them at some point. His time abroad has only highlighted that you can find immigrants in every environment, but my vies of migrating myself has not changed in my time abroad

6) What parameters did you use to select the country of residence for the Erasmus+ programme?

He really wanted to go to Scandinavia as it has always seemed like an interesting area to him, and so he looked at his options in Norway, Sweden and Denmark (Iceland had ridiculous requirements and Finland didnt seem as interesting). He choose from these options based on what courses they offered and which seemed most interesting.

7) Would these parameters be similar for the selection of a country of subsequent migration? Or would your strategy for longer-term migration change?

He would change for sure. He would look for something that has a good social security system, a good quality of life and good oppertunities for me to work and live there, as well as ease of integration and openness of the native population

8) What were your biggest concerns before going abroad? Did these fears come true, or did other issues arise? Did completing the Erasmus+ programme help you to get rid of or prepare for your initial fears?

Being by himself a lot, not liking the environment or failing all my courses. None of these came true, he would say the Erasmus+ helped with setting affairs in order like registration and housing. But most of his concerns were social and the Erasmus+ program did not offer much or anything at all to ease those concerns. The ESN did help with that and student initiatives from other exchange students helped a lot as well (such as meeting up early and exploring or going volleyballing)

9) Do you think that the same problems could arise with longer-term migration?

Yes, especially then as there won't be an association to help you link up with people, additionally you would want to find people there that will also stay there, so the overall mentality of people will change compared to the more care-free ideology from exchange students.

10) Do you feel that your linguistic, professional and social skills have improved during the Erasmus+ programme and that you can benefit from them in your next migration? Can you list them and explain their shift?

Linguistic, yes, mostly with dealing with people who have different levels of proficiency in a language. His professional skills have improved a lot as well being more pro-active and coping with arising issues. His social skills improved the most, learning to work with more cultures and different peoples. These will definitely help on further migrations as you will now have both a network of foreign friends who can assist you as well as better understanding what to expect and how to respond to other people.

11) What were your initial expectations of living abroad? Did these predictions come true or were there other positives that motivated you even more or negatives that discouraged you?

Letting go of a lot of things and being more open to what was suggested. Which turned out to be true. But he was expecting more difficulties with housing and roommate situations, but that turned out to be way better than he expected.

12) How did it feel to live in a new country? Did you encounter different cultures and customs? Do you feel that you have experienced something that can be called European culture or European awareness that has connected you culturally?

It felt strangely natural, mostly because he didn't really feel like he was in Denmark as there weren't that many interactions with the Danes and the ones he had were good as they all

spoke very good english. It felt more like a neutral country that other people from all over the world lived. He learned that the customs in some countries are much closer to his own and other countries are much less then he expected. He wouldd say that there are regions in Europe that are different, as he found very few differences between his own culture and especially German and Swiss cultures, but there certainly were differences with Scandinavian people that he did not expect and as he did expect differences with the southern European countries. Central and Eastern European countries also turned out to be a lot more relatable then he expected.

13) Did your time abroad bring you contacts or experiences that could lead to future migration to that particular country? Or did you gain contacts that motivated you to migrate to another EU country or even a non-European country?

He would visit Denmark again, to visit his total friend that still lives there (despite not even being danish), but he will definetly visit his friends in other parts of the EU and visit them in vacations.

14) Do you actually intend to use these contacts for potential migration abroad, or are you already using them?

He already had one of his friends over here, he visited Germany with another as well and he is planning to visit France in the summer, and he definetly heading to Czechia an Slovenia sometime as well.

15) Are you taking any concrete steps towards living abroad (finding a job, acquiring the necessary knowledge and skills, etc.)?

He is not, and he does not think he will unless he get a very good opportunity to temporarily work abroad.

16) For how long and how do you plan your migration strategies? Are these more short-term experiences within about 1 year, or long-term strategies that would for example include your close family in your plan?

Short term for sure, his strategies now are just visiting and vacations, nothing that would require anything more than a travel ticket and hotel or text to friends.

17) Do you use any information resources that can prepare you or directly help you with living abroad? Have you accessed these resources, for example through the Erasmus+ programme?

He has not looked at any, besides being told some by other that have looked at them, such as benefits of staying in Denmark or rules about immigration that he was told. But he did not do any research on his own (other than basic rules so he wouldn't get any fines).

18) Did you feel accepted by the local community in the country? Were you able to penetrate it at all? Or were you more enclosed in your own communities, for example as an international student? Are you worried that penetrating another country's community might be a problem even if you stay in a foreign country for a long time?

Absolutely not, they were very friendly when you tried to talk to them, but they will not approach you on their own or make effort to keep a conversation going (some might try when they are drunk). He thinks this is also one of his main reasons why he would not want to stay for an extended duration in Denmark. The other exchange students and he just formed their own group and hung out.

19) Do you feel that the group of people you met through Erasmus+ are a more mobile group of people overall, more likely to spend longer periods of their lives abroad?

He does think they are more likely to spend time abroad. He thinks in general the people who go abroad are more interested in foreign countries anyway and they will learn about other countries from friend while they are abroad and will become more informed and therefore maybe more interested compared to their peers that stayed home and didn't go on Erasmus+.

20) From your own experience, would you say that these differences only emerge after the programme or will these differences be ingrained before the programme itself?

Ingrained before he would say, but he thinks the Erasmus+ program helps them to make sure what they want and also help them select where to if they want to make it more permanent.

Do you feel that the questionnaire left out any particular aspect that could significantly influence the mindset of Erasmus+ students on future migration? Do you have a thought that you would like to add and none of the questions were suitable for this?

He misses some specification about where the person went on exchange and how much effort you have to put in to getting to know other people. Also ask about previous stereotypes which change your behaviour with certain ethnic group.

Erasmus Participants - Migration strategies ✕ ⋮

Thank you for participating in this survey. Please note that your participation is completely voluntary. This is a series of questions that will be composed as a supplement to the research part of my master thesis on the topic: The impact of study abroad scholarships on future migration. It is intended for individuals aged 19-28 who participated in any longer-term type of Erasmus+ scholarship. The answers will only be used for this thesis and your answers will remain anonymous.

Gender *

- Male
- Female
- Other

Age *

- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28

Country of origin (first letter capital, English name) *

Text stručné odpovědi

Education (ongoing, alternatively highest completed) *

- Elementary school
- High school
- Bachelor
- Master
- Higher

Po sekci 1 Pokračovat na další sekci

Sekce 2 z 4

Research part

Popis (nepovinný)

How would you rate your general interest in living abroad? *

	1	2	3	4	5	
I'm not interested	☐	☐	☐	☐	☐	Great interest

How would you rate the change of this interest after Erasmus+ participation?

	1	2	3	4	5	
Less interested	☐	☐	☐	☐	☐	More interested

Do you feel integrated into your Erasmus+ country of departure?

	1	2	3	4	5	
Not at all	☐	☐	☐	☐	☐	Really integrated

How would you rate your interest in international education in any form? *

	1	2	3	4	5	
I'm not interested	☐	☐	☐	☐	☐	Great interest

How do you perceive the benefits of longer-term (at least half a year) study grants on subsequent migration? *

	1	2	3	4	5	
Unbeneficial	☐	☐	☐	☐	☐	Very beneficial

How would you assess your readiness to study at a foreign university or having long-term job abroad? *

	1	2	3	4	5	
I'm not ready	☐	☐	☐	☐	☐	I'm ready

How do you rate your satisfaction with life in your country of origin? *

	1	2	3	4	5	
Very unsatisfied	☐	☐	☐	☐	☐	Very satisfied

Do you feel integrated into your Erasmus+ country of departure?

	1	2	3	4	5	
Not at all	☐	☐	☐	☐	☐	Really integrated

How would you rate your interest in international education in any form? *

	1	2	3	4	5	
I'm not interested	☐	☐	☐	☐	☐	Great interest

How do you perceive the benefits of longer-term (at least half a year) study grants on subsequent migration? *

	1	2	3	4	5	
Unbeneficial	☐	☐	☐	☐	☐	Very beneficial

How would you assess your readiness to study at a foreign university or having long-term job abroad? *

	1	2	3	4	5	
I'm not ready	☐	☐	☐	☐	☐	I'm ready

How do you rate your satisfaction with life in your country of origin? *

	1	2	3	4	5	
Very unsatisfied	☐	☐	☐	☐	☐	Very satisfied

How would you rate your interest in working abroad? *

	1	2	3	4	5	
I'm not interested	☐	☐	☐	☐	☐	Great interest

What expectations would you have of a change in your living situation if you were to live abroad? *

	1	2	3	4	5	
Significantly worse	☐	☐	☐	☐	☐	Significantly better

How do you evaluate your experience of gaining international contacts as an enrichment of your life and experience? *

	1	2	3	4	5	
Not enriching at all	☐	☐	☐	☐	☐	Very enriching

To what extent would you rate the breadth of your international contacts? *

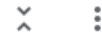
	1	2	3	4	5	
I don't have any	☐	☐	☐	☐	☐	Extensive network

How would you rate your second language skills? *

	1	2	3	4	5	
I don't speak a second language	☐	☐	☐	☐	☐	Excellent

Sekce 3 z 4

Open Questions

Popis (nepovinný)

What are the biggest reasons to leave your country and on the other hand - what are the reasons to stay? *

Text dlouhé odpovědi

What parameters would you use to choose a country to migrate to? Does the fact that a country is or is not in the European Union have an impact? *

Text dlouhé odpovědi

To what extent have you already planned to live abroad in your life? Have you taken certain steps and has your stay through foreign scholarships motivated you to take further stays abroad? *

Text dlouhé odpovědi

What experiences and skills did you pick up during your foreign scholarships that would help you in your next migration? *

Text dlouhé odpovědi

Po sekci 3 Pokračovat na další sekci

Sekce 4 z 4

Thank you!

Thank you very much for completing this questionnaire. If you have any questions about the questionnaire, or if you are interested in anything else about the thesis, you can contact me at email address: adamd1@seznam.cz

Migration strategies

B *I* U ↻ ✕

Thank you for participating in this survey. Please note that your participation is completely voluntary. This is a series of questions that will be composed as a supplement to the research part of my master thesis on the topic: The impact of study abroad scholarships on future migration. It is intended for individuals aged 19-28 who have never participated in any longer-term type of overseas scholarship. The answers will only be used for this thesis and your answers will remain anonymous.

Gender *

- Male
- Female
- Other

Age *

- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28

Country of origin (first letter capital, English name) *

Text stručné odpovědi

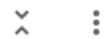
Education (ongoing, alternatively highest completed) *

- Elementary school
- High school
- Bachelor
- Master
- Higher

Po sekci 1 Pokračovat na další sekci

Sekce 2 z 3

Research part

Popis (nepovinný)

How would you rate your general interest in living abroad? *

	1	2	3	4	5	
I'm not interested	☐	☐	☐	☐	☐	Great interest

How would you rate your interest in international education in any form? *

	1	2	3	4	5	
I'm not interested	☐	☐	☐	☐	☐	Great interest

How do you evaluate your experience of gaining international contacts as an enrichment of your life and experience? *

	1	2	3	4	5	
Not enriching	☐	☐	☐	☐	☐	Very enriching

To what extent would you rate the breadth of your international contacts? *

	1	2	3	4	5	
I don't have any	☐	☐	☐	☐	☐	Extensive network

How would you rate your second language skills? *

	1	2	3	4	5	
I don't speak a second language	☐	☐	☐	☐	☐	Excellent

Po sekci 2 Pokračovat na další sekci

Sekce 3 z 3

Thank you!

Thank you very much for completing this questionnaire. If you have any questions about the questionnaire, or if you are interested in anything else about the thesis, you can contact me at email adress: adamd1@seznam.cz

Příloha D – Ukázka odpovědí dotazníku pro Erasmus+ participanty

	A	B	C	D	E	F	G
1	Gender	Age	Country of	Education (ongoing, altern	How would you rate your g	How would you rate the chang	Do you feel integrated into your Eras
2	Female	19	Ukraine	Bachelor	5	5	4
3	Female	19	Ukraine	Bachelor	5	5	4
4	Female	24	Türkiye	Bachelor	4	4	4
5	Male	26	Türkiye	Master	5	5	5
6	Female	26	Switzerlan	Master	5	5	4
7	Female	22	Spain	Bachelor	3	2	1
8	Male	22	Spain	Bachelor	5	5	3
9	Female	22	Spain	Bachelor	4	4	5
10	Male	20	Spain	Bachelor	2	1	3
...							
	H	I	J	K	L		
	How would you rate your interest in inte	How do you perceive the benefits of lon	How would you assess your readin	How do you rate your satisfaction with life in	How would you rate your interest in working abroa		
	5	5	5	2	5		
	5	5	5	1	5		
	4	5	4	4	4		
	5	5	5	3	5		
	5	5	5	3	5		
	1	1	1	1	1		
	4	5	4	3	5		
	4	4	4	5	3		
	4	4	3	4	2		
	M	N	O	P			
	What expectations would you have of a change in your	How do you evaluate your experience of gainin	To what extent would you rate the breadth of your	How would you rate your second language skills?			
	4	4	3	5			
	5	5	5	5			
	5	5	4	4			
	5	5	5	5			
	4	5	4	5			
	1	1	1	1			
	4	4	2	4			
	3	4	2	5			
	2	4	3	5			
	Q	R	S	T			
	What are the biggest reasons to leave your country and on the oth	What parameters would you use to choose a country to mig	To what extent have you already planned to live abroad it	What experiences and skills did you pick up dur			
	War and absence of opportunities for the professional and personal	The most important factor is safety, besides that job opportu	I am currently still thinking about options, while learning it	I significantly improved my social and communi			
	War, lack of opportunities, corruption	Yes, it does. Parameters: how expensive the country is and	I am already studying abroad, plan ti go in Erasmus and r	Flexibility, problem solving and open mindedness			
	I do love my country, culture and how historically rich is. All of my fe	EU is definitely have an impact. But other than this, I would	Currently I'm planning on doing my masters here in my h	I think learning local language and proving that			
	Economy is the biggest threat to sustain a life in my country. However,	Peace and living conditions	I am currently on a foreign student scholarship and it mot	Financial stability and building connections with			
	Reason to leave: conservative culture. Reason to stay: higher salar	Culture, language, job opportunity for myself and potentially	I stay current in my language skills and I try to build my C	Language and culture skills (Dutch language co			
	Study outside	I really don't know	No	My experience in Praha was really bad, bad tea			
	Full independence, a way to discover yourself and meet new people	Salary, healthcare, overall life condition, light time. Yes, bein	I have been sending CVs in order to work in foreign coun	Independence, organization, being more social,			
	I would leave my country because many times there are more oppo	Yes, it's easier to move to a country in the EU. I wouldn't mir	I am looking for a masters degree in Spain and abroad, a	I liked the way science was taught abroad, wit			
		-Healthcare -Language -Economy -Safety -Ecology -Geopolitics -Culture -Society -Transport		-Autonomy -Language			
	The culture is very different, and I would be very far away from my f	-Friends and Family					
			Before I was thinking that I would maybe do it in the futuri-				

Příloha E – Ukázka odpovědí dotazníku pro nemobilní respondenty

	A	B	C	D	E		F		
1	Gender	Age	Country of origin	Education	How would you rate your general interest in li	How do you rate your satisfaction with life in			
2	Female	25	Italy	Master		5		1	
3	Male	25	Spain	Bachelor		5		1	
4	Female	22	Moldova	Bachelor		3		2	
5	Female	26	Czechia	High schoo		3		2	
6	Other	25	England	High schoo		3		2	
7	Other	19	England	High schoo		3		2	
8	Female	20	France	Bachelor		4		2	
9	Female	23	Germany	Bachelor		4		2	
10	Female	26	Germany	Bachelor		5		2	
	G		H		I		J		K
	How would you rate your interest		How do you perceive the be		How would you assess yo		How would you rate your ir		What expectations would
		5		5		5		5	5
		5		4		3		5	5
		4		4		4		4	4
		1		5		2		3	4
		3		3		2		3	3
		2		3		3		4	3
		3		3		4		5	4
		5		4		3		4	2
		5		3		4		5	3
	L	M		N	O	P	Q	R	
	How do you evaluate your	To what extent would y		How would you rate your second language skills?					
		5		5	5				
		4		3	5				
		5		3	5				
		5		2	2				
		3		2	1				
		2		4	1				
		4		2	4				
		4		3	2				
		4		4	4				